

ใบรับรองวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (อุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว)

ปริญญา

อุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว

อนุรักษ์วิทยา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์

Experience-based Management of Community Based Ecotourism Sites

นามผู้วิจัย

นางสาวกนกวรรณ แก้วอุไทย

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดรชนันท์ เอ็มพันธุ์, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดรชนันท์ เอ็มพันธุ์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่

เดือน

พ.ศ.

สืบศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์

Experience – based Management of Community Based Ecotourism Sites

โดย

นางสาวกนกวรรณ แก้วอุไทย

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กนกวรรณ แก้วอุไทย 2555: การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้น
ประสบการณ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว)
สาขาอุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว, Ph.D. 197 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการที่
ปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง และความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยว เปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและ
ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง
และศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นต่อการจัดการพื้นที่ต่อ
ความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ โดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน
425 คน จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จำนวน 4 แหล่ง คือ ชุมชนหนองแม่เฒ่า ชุมชนเป็ด
ใน ชุมชนชะงอม และชุมชนลีเล็ด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ปัจจัย
การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการ
วิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน
ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงที่สำคัญที่สุดในการมา
เยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คือ การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสามารถ
จัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาได้ 6 กลุ่ม และจำแนกกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่
ได้รับจริงได้ 5 กลุ่ม ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์
นันทนาการที่ได้รับจริงจากตัวแปรจำนวน 30 คู่ พบว่า มีเพียง 13 คู่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติ นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแหล่งมีประสบการณ์นันทนาการที่
ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 4 กลุ่ม
ประสบการณ์เท่ากัน และพบว่าประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นต่อการจัดการ
พื้นที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำของนักท่องเที่ยว
($F = 12.380$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.152$ และ $F = 6.841$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.090$
ตามลำดับ)

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Kanokwan Kaewuthai 2012: Experience – based Management of Community Based Ecotourism Sites. Master of Science (Parks, Recreation, and Tourism), Major Field: Parks, Recreation, and Tourism, Department of Conservation. Thesis Advisor: Assistant Professor Noppawan Tanakanjana Phongkhieo, Ph.D. 197 pages.

The objectives of this study were to study tourism pattern, desired recreation experience, actual experience and visitors' opinions toward site management, to compare desired experience and actual experience in visiting the community based ecotourism sites and to test the influence of actual experience and visitors's opinions toward site management with quality experience and need for revisit the sites. Questionnaires were used to collect data from 425 visitors to 4 community based ecotourism sites including Nongmaena, Prednai, Zazom and Leeled communities. The survey data were analyzed by descriptive statistics, factor analysis, analysis of variance and multiple regression analysis.

The study found that most visitors had no past experience in visiting the community based ecotourism sites. Getting nice weather was their most important desired experience and actual experience. The factor analysis grouped desired experience into 6 groups and actual experience into 5 groups. The analysis of differences between desired experience and actual experience found that 13 pairs from 30 pairs of recreation experiences were significantly different. Analysis of variance found that the desired experience and actual experience visitors gained from each community were significantly different in 4 experience groups. Actual experience and visitor's opinions significantly influenced quality experience and need for revisit the sites of visitors ($F=12.380$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.152$ and $F = 6.841$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.090$, respectively).

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผศ.ดร.ดรชนี เอมพันธุ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้คำปรึกษาในการเรียน การค้นคว้าวิจัย ตลอดจนการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ และกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.สุวิทย์ แสงทองพราว และ รศ.ดร.สันต์ เกตุปราณีต ที่ได้ให้ความกรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ คุณชวน และคุณนงนาง แก้วอุไทย ที่ให้ชีวิต ความรัก ความอบอุ่น และโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ คุณย่าพวง แก้วอุไทย คุณเบญจพร แก้วอุไทย คุณธนกิจ แก้วอุไทย คุณสมชาย คงสินธุ์ สำหรับกำลังใจสำคัญที่สนับสนุนให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วง กราบขอบพระคุณ คุณไพเราะ รักนุ่น ผศ.จิตศักดิ์ พุฒจร และ อ.พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจ คอยให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาที่ดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบพระคุณ คุณพินิจนันท์ ทองเสริม คุณสมพงษ์ ตุ่มคำ คุณมาโนช พึ่งรัง และคุณประเสริฐ ชัญญุกรณ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาคีวิชาการศึกษาทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ ขอขอบคุณ คุณศศิธร บริพันธ์ คุณสุกัลยา ธรรมโสภณ คุณสาวิตรี ขวัญรักษ์ และคุณศศิวิมล ไชยพร สำหรับความห่วงใย และกำลังใจที่ดีเสมอมา ตลอดจนขอขอบคุณ คุณศิวาภรณ์ สวัสดิชชัย คุณขวัญฤทัย ครอบยุดิ คุณสิวรส เจริญรัตน์ คุณสุทธิณี พรพันธุ์ไพบุลย์ คุณเรณู ปิ่นทอง คุณคำพา ยิ่งคง คุณสาลี ช่วยยกเพื่อน MPRT รุ่น 10 และ พี่ น้องนิสิตปริญญาโทครอบครัวอุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยวทุกท่าน ที่ได้ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ขอขอบคุณในน้ำใจไมตรี กำลังใจและความช่วยเหลือที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ด้วยความดีหรือประโยชน์อันใดเนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบแต่ครอบครัว แก้วอุไทย ครอบครัวรักนุ่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน และครูบาอาจารย์ทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

กนกวรรณ แก้วอุไทย

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(4)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
การตรวจเอกสาร	6
อุปกรณ์และวิธีการ	69
อุปกรณ์	69
วิธีการ	69
ผลและวิจารณ์	83
สรุปและข้อเสนอแนะ	163
สรุป	163
ข้อเสนอแนะ	166
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	170
ภาคผนวก	179
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	180
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของแบบสอบถาม	190
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	197

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่มีค่ามาตรฐานระดับ ความพร้อมด้านการบริหารจัดการระดับ 1	70
2	ลักษณะทางสังคมประชากรของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	86
3	ประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทาง ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	91
4	ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	95
5	การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	99
6	พฤติกรรมและการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	100
7	กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	104
8	กิจกรรมนันทนาการที่กระทำจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	107
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ของนักท่องเที่ยวไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	113
10	ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	117
11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	123
12	ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	127

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	135
14	ความพึงพอใจและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	141
15	จำนวนและร้อยละข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	143
16	ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา กับ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	147
17	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง	151
18	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสบการณ์ที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่แตกต่างกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe	153
19	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง	155
20	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสบการณ์ที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่แตกต่างกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe	158
21	ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4	161
22	ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 5	162
ตารางผนวกที่		
ข1	ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	191
ข2	ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	193
ข3	ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	195

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
2	ระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
3	หลักการและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแกน	18
4	ขั้นตอนการเกิดแรงจูงใจ	22
5	ที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่	45
6	ที่ตั้งชุมชนหนองแม่นา	48
7	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา	52
8	ที่ตั้งชุมชนเปรี๊ตใน	55
9	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนเปรี๊ตใน	57
10	ที่ตั้งชุมชนชะซอม	60
11	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนชะซอม	63
12	ที่ตั้งชุมชนลีเล็ด	65
13	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนลีเล็ด	67

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์

Experience – based Management of Community Based Ecotourism Sites

คำนำ

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ พ.ศ. 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งทำให้คณะกรรมการของสหประชาชาติเรียกร้องให้องค์การระหว่างประเทศ รัฐบาล และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางดังกล่าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการรายได้ และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว สู่คนทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเป็นธรรม ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Ecotourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานา, 2546) ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มว่าจะเติบโตยิ่งขึ้นในอนาคต ซึ่งจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่น หากมองในแง่การตลาดนับว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นกลุ่มเฉพาะ (สินธุ์ และคณะ, 2546) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนถือเป็นทางเลือกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นและการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว

แม้ว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศมีอยู่บ้าง เช่น งานของนภาพรรณ (2546) กอบแก้ว (2546) และอำนาจ (2549) แต่เป็นงานที่ศึกษาในมิติของพื้นที่และการจัดการ ในมิติของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนับว่ายังมีงานวิจัยอยู่น้อย ดังนั้นงานวิจัยเชิงลึกที่ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พฤติกรรมการท่องเที่ยว และความคิดเห็นต่อการ

จัดการของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน รวมทั้งการศึกษาความมี
อิทธิพลของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการกับความพึงพอใจ
โดยรวมและความต้องการกลับมาเยือน จะสามารถเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการกำหนดแนว
ทางการจัดการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเพื่อให้การจัดการด้านนันทนาการ
บรรลุเป้าหมายสูงสุด กล่าวคือ ให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพ (quality experience) แก่นักท่องเที่ยว
และสามารถรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของฐานทรัพยากร (quality resource) อย่างยั่งยืน และเพื่อให้
สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศและนโยบายระดับโลกขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งเน้นให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พฤติกรรมการท่องเที่ยว และความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ต่อความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนซ้ำ

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนทุกภูมิภาค 4 แหล่ง คือ ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นตัวแทนภาคเหนือ ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด เป็นตัวแทนภาคกลาง ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตัวแทนภาคใต้

นิยามศัพท์

“แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน” หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่มีการจัดการและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งในการศึกษาค้นครั้งนี้ใช้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนทุกภูมิภาค 4 แหล่ง คือ ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด และชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“นักท่องเที่ยว” หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงชาวไทย ที่เดินทางไปเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทั้งผู้ที่พักค้างแรมและไม่พักค้างแรม

“การจัดการการท่องเที่ยวแบบเน้นประสบการณ์” หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ทั้งที่เกิดจากความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับจริงจากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“ประสบการณ์ในการมาเยือน” หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“กลุ่มการเดินทาง” หมายถึง ลักษณะของกลุ่มผู้ร่วมเดินทางในการไปท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“ขนาดกลุ่ม” หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ร่วมเดินทางในการไปท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“การได้รับข้อมูลข่าวสาร” หมายถึง การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

“การใช้เวลาในพื้นที่” หมายถึง ลักษณะการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวในรูปแบบของการพักผ่อนหรือไม่พักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง” หมายถึง กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวปรารถนาหรือต้องการกระทำก่อนไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง” หมายถึง กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้กระทำเมื่อไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“พฤติกรรมการท่องเที่ยว” หมายถึง ผลรวมจำนวนพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวกระทำขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากพฤติกรรมทั้งหมด ซึ่งได้จากการกำหนดลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกำหนดเป็นรายชื่อ

“ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง” หมายถึง สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจริงจากการไปเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา” หมายถึง สิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะได้รับจากการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน พิจารณาจากการให้ค่าคะแนนความสำคัญในประเด็น แรงจูงใจเป็นรายชื่อ

“ความพึงพอใจรวม” หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ได้รับจากการเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“ความคิดเห็น” หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน

“ความต้องการกลับมาเยือน” หมายถึง ความต้องการกลับมาเยือนหรือไม่กลับมาเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเมื่อมีโอกาสอีกครั้ง

“ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากร” หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยมีรายละเอียดในประเด็นย่อยดังต่อไปนี้

“เพศ” หมายถึง เพศของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็นเพศหญิง และเพศชาย

“อายุ” หมายถึง อายุจริงของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

“ระดับการศึกษา” หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดที่ได้รับของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

“อาชีพ” หมายถึง ลักษณะการประกอบอาชีพของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

“ที่อยู่อาศัย” หมายถึง ภูมิลำเนาในปัจจุบันของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งจำแนกตามภูมิภาค

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและตรวจเอกสารโดยเนื้อหาจะครอบคลุมนิยามและความหมาย แนวคิด ทฤษฎีของคำสำคัญที่เกี่ยวข้องรวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ
3. นักท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยว
4. ประสบการณ์นันทนาการและโมเดลการจัดการแหล่งนันทนาการแบบเน้นประสบการณ์
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. พื้นที่ศึกษา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยได้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2519 (สินธุ์และคณะ, 2546) ในตอนนั้นได้มีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ในการเสนอแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติแผนแรก แต่ไม่มีแนวทางที่ชัดเจนเท่าที่ควรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวถึงในช่วงแรกจะมุ่งให้ความสำคัญไปที่มิติเศรษฐกิจ มุ่งส่งเสริมรายได้เป็นหลัก ต่อมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2535 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เกิดความต้องการในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และการสร้างเสริมระบบประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้าให้มากที่สุด ประกอบกับในขณะนั้นเกิดกระแสความต้องการของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจากการประชุม “Earth Summit” เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 ที่กรุงริโอ เดอ จานโร ประเทศบราซิล

มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืนตั้งแต่ระดับการตัดสินใจและการระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็น (รวมทั้งใน Agenda 21 ส่วนที่เกี่ยวกับ Travel and Tourism Industry) ซึ่งก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ (ดรธรณี, 2547) ประกอบด้วย

1. กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกระแสความต้องการของประชาชนที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก เกิดการสร้างจิตสำนึกทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นจนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาและเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวและในทุกส่วนของสังคม เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว กระแสนี้จึงก่อให้เกิดความต้องการด้านการขยายและปรับทิศทางของตลาดธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

3. กระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันจะเป็นหลักประกันที่จะทำให้การพัฒนาที่มีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

จากกระแสทั้ง 3 กระแสนี้ทำให้เกิดแนวคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงและต่อระบบการจัดการ รวมทั้งต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ (new tourism หรือ alternative tourism) ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ และรูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดระบบการจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุดคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากคำภาษาอังกฤษคือ "ecotourism" ซึ่งเป็นคำที่ผสมกัน ระหว่างคำว่า "ecology" หรือ "นิเวศวิทยา" กับคำว่า "tourism" หรือ "การท่องเที่ยว" สำหรับนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ

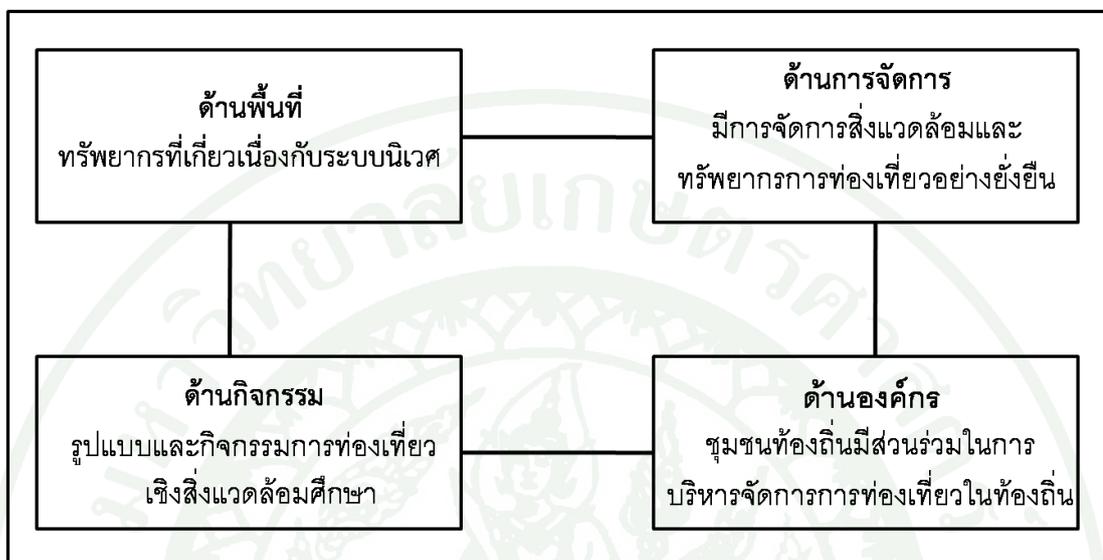
ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ความหมายยังได้รวมถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่ต้องได้รับการรักษาไว้ ส่วน ดร.รชนี (2547) และ อุตม และคณะ (2548) ได้สรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรรมชาติและอาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย โดยมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่งหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
2. เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ทำลายและทำให้สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติเสื่อมโทรม
3. เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวก
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมหรือการท่องเที่ยวทั่วไป (conventional tourism) โดยการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม มีแนวคิดมุ่งพัฒนา เพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีแนวคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันก็มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากแนวคิดของการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้เกิดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

ภาพที่ 1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545)

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ (nature-based tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ (ecosystem) จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ (sustainably managed tourism) เป็นการท่องเที่ยว ที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน โดยมีความรับผิดชอบ ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม หากมีผลกระทบบ้างก็ให้น้อยที่สุด โดยมีการจัดการที่ครอบคลุม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental education-based tourism) ที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษา

เรียนรู้ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจในการสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (community participation-based tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยแล้ว ในที่สุดชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

อย่างไรก็ตามข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจต้องจัดการ ส่งเสริมหรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ต่อไป

ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่ง คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ไว้ ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (cultural tourism และ historical tourism) แม้ว่า จะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวธรรมชาติ (natural tourism) อาจไม่ใช่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อาจมีเพียงบางส่วนที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้ จากลักษณะดังกล่าวจึงมีสิ่งที่ควรทำความเข้าใจเพิ่มเติม (ดรรชนี, 2547) ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติ หรือ แบบประเพณีนิยมที่เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ (mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ สามารถจัดการในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เมื่อสภาวะแวดล้อมเหมาะสม

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูกมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวที่น้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสีเขียวอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับและมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

นอกจากนี้ ธรรมณี (2551) ได้อธิบายการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: ดร.รชนี (2551)

ระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมองถึงศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม และความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวไม่ถูกทำลายหรือเสื่อมโทรมไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงให้ความสำคัญกับ 1) การประเมินคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชีวิตท้องถิ่น 2) การ

จัดการเพื่อรักษาคุณค่าและความสำคัญของความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้คงอยู่ โดยไม่ให้มีการการพัฒนา เปลี่ยนแปลงที่ทำลายความเป็นธรรมชาติหรือวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์จนหมดไป 3) การจำแนกเขตการจัดการพื้นที่ เพื่อการท่องเที่ยวและรักษาระบบนิเวศรวมถึงมีการกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขในการใช้พื้นที่ต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น 4) การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นพันธมิตรในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การติดตาม ตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

2. ตลาดการท่องเที่ยว ประกอบด้วยผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยว สินค้าและบริการ การส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่สามารถแยกออกจากนักท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนที่มีอายุหรือวัยทำงาน (40-50 ปี) การศึกษาและรายได้อยู่ในระดับดี ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความต้องการท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีความพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมดั้งเดิมในแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมากเกินไป ใส่ใจและมีความรับผิดชอบที่จะดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด ซึ่งตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะเป็นเครื่องมือในการเลือกสรรคุณภาพและประเภทของนักท่องเที่ยว โดยมีการให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

3. สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีบริการตั้งแต่ที่พัก อาหาร ยานพาหนะ ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยว การนำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นการบริการในด้านการสื่อความหมาย และให้ข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในระหว่างการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนในการดำเนินการเพื่อเป็นการสร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น เช่น การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ อาหาร ยานพาหนะ และมีคฤหาสน์ท้องถิ่น เป็นต้น

4. การบริหารจัดการ ถือเป็นกลไกสำคัญในการที่จะควบคุมและจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย องค์กร บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมถึงวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนงาน โครงการ มาตรการและกฎระเบียบต่างๆ ในการควบคุม ดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศดำเนินการไปตามหลักการที่ถูกต้อง โดยเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปีพ.ศ. 2535 – 2540 เป็นต้นมาที่เกิดการตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ให้การท่องเที่ยว ทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้ามาเป็นกระแสใหม่ โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tours Project : REST) ซึ่งในช่วงดังกล่าว มีชื่อเรียกการท่องเที่ยวแบบใหม่มากมายหลายชื่อ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (community based ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (eco and adventure tourism) และการท่องเที่ยวแบบพักบ้านชาวบ้าน (home stay) แม้จะมีชื่อเรียกกันหลากหลายออกไป แต่ คำว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะมีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (พจนานา, 2546)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการเป็นเจ้าของและจัดการโดยชุมชน ซึ่งจะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ธุรกิจ และการพัฒนาชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการอนุรักษ์พื้นที่ทางธรรมชาติ และการทำงานทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ทางธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และเพื่อผลกำไรของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว และรายได้นั้นสามารถทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ตลอดจนเป็นการสร้างผลกำไรให้กับชุมชนท้องถิ่น และเพื่อสร้างความยั่งยืนทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม ความเข้าใจ ความพึงพอใจ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จะต้องมีส่วนช่วยส่งเสริมคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) ในขณะที่ พจนานา (2546) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว สำหรับดรณี (2547) ได้ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแกน หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และดำเนินการจัดการโดยชุมชน ซึ่งหมายถึง การดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้ แล้วนำรายได้ดังกล่าวไปเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ยังได้ขยายความเพิ่มเติมในส่วนของการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นว่า หมายถึง การมีสิทธิในการควบคุมดูแลกระบวนการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการสำรวจ วางแผนจัดการ ดำเนินการ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้วยังชี้ถึงความสำคัญของท้องถิ่นและเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั่นเอง

เจตนาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังที่ สินธุ์ และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่ามีลักษณะที่สำคัญคือ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกรุ่นหลาน

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2550) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนไว้ว่า เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยมีหลักการสำคัญ คือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลัก 4 ด้านของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยการนำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นแนวทาง ดังนี้ คือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและอุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย และชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการ มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม รวมถึงมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

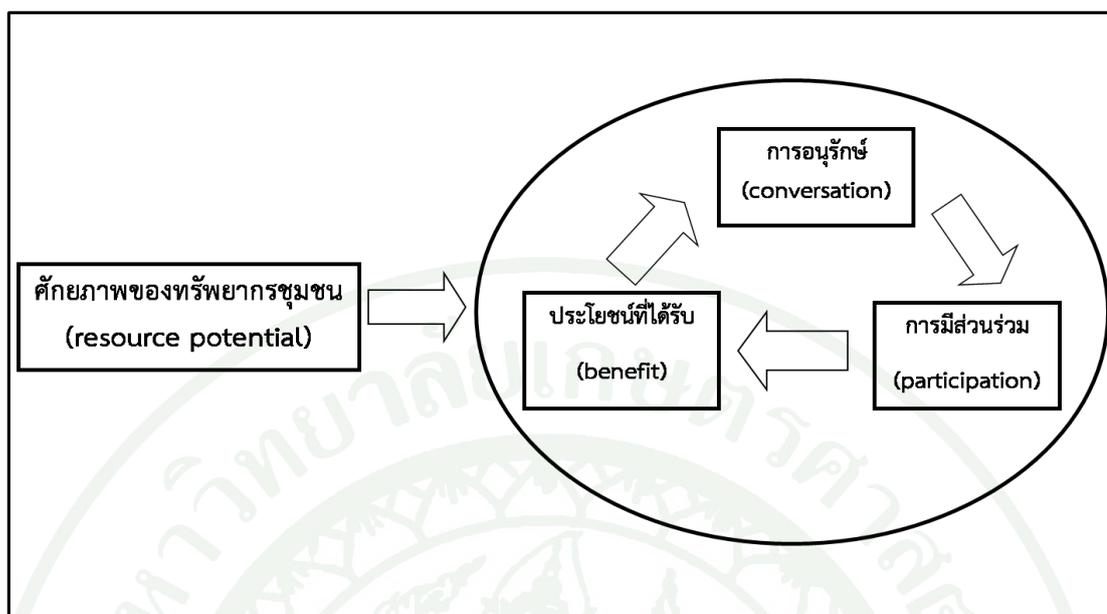
4. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ในขณะที่ ธรรมนูญ (2547) กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการจัดการป่าชุมชนว่า

1. เป็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่น
2. ชุมชนริเริ่ม และดำเนินการโดยชุมชนเป็นหลัก ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินติดตามผล
3. ใช้ป่าชุมชนเป็นฐานทรัพยากรท่องเที่ยวและ/หรือวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น
4. ชุมชนได้รับประโยชน์และมีการดูแลจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในป่าชุมชน
5. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
6. คืนประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม และสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
7. ประโยชน์ที่ได้รับ ไม่ควรเน้นเฉพาะรายบุคคลในชุมชนเท่านั้น แต่ควรอยู่ในรูปของทั้งชุมชนได้รับประโยชน์

8. คุณค่าความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวตามธรรมชาติและแหล่งประวัติศาสตร์เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากกว่าการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก
9. นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากธรรมชาติและวัฒนธรรม
10. นักท่องเที่ยวได้รับการบริการอย่างเหมาะสม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
11. มีตลาดการท่องเที่ยวและ/หรือส่วนแบ่งของตลาด
12. มีมาตรการในการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวและกฎระเบียบในการท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นที่ยอมรับ
13. มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวว่าบรรลุตามเป้าหมายและเจตนารมณ์ของชุมชนหรือไม่
14. ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการ (มีแผนงานมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติ และมีทักษะในการจัดการการท่องเที่ยว)

โดยสรุปหลักการและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแกน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 หลักการและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแกน

ที่มา : ดรรชนี (2547)

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องเตรียมความพร้อม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้เกิดจากการตอบคำถามว่า ชุมชนจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่เป็นการสร้างโจทย์ใหม่ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างไร จากแนวความคิดดังกล่าว ทำให้สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2550) ได้อธิบายถึงการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ กล่าวคือ การท่องเที่ยวช่วยพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม ทั้งในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน 2) ด้านสังคม ช่วยในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเองของชุมชน การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานของหนุ่มสาว ผู้อาวุโส เกิดองค์กรในการจัดการ 3) ด้านวัฒนธรรม สร้างการเคารพวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม พัฒนาและเติบโตบนพื้นฐานวัฒนธรรมของตัวเอง 4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดการของเสียภายในชุมชน สร้างสำนักการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพิจารณาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว 5) ด้านการเมือง ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมสามารถต่อรองกับภายนอกได้และมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรชุมชนโดยไม่ต้องหวังพึ่งพารัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

นิยามและความหมาย

แรงจูงใจ (motive) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินคำว่า “movere” แปลว่า การเคลื่อนที่ การเคลื่อนไหว แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเกิดจากความต้องการที่สามารถกระตุ้นให้อยากรู้ อยากเห็น และเกิดความสนใจ การจูงใจใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการเรียนและการทำงาน ตลอดจนการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเรียม (2542) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกิดการเริ่มต้น (starting) การชักนำ (directing) และการบำรุงพฤติกรรม (maintaining) เพื่อให้เกิดความพึงพอใจทางด้านร่างกายหรือจิตใจเป็นพลังกระตุ้นให้มนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมการทำงานให้มุ่งสู่เป้าหมายหรือหลีกเลี่ยงจากสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งการจะเกิดการจูงใจได้นั้นก็ต้องอาศัย แรงจูงใจ อาจเป็นแรงจูงใจภายนอกหรือแรงจูงใจที่เกิดภายในตนเอง ที่จะมากระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม ซึ่งคล้ายกับ Buck (1998) และ Beck (1990) ที่กล่าวไว้ว่าแรงจูงใจนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจกับร่างกาย และการตัดสินใจแสดงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยามความหมายเกี่ยวกับแรงจูงใจไว้มากมาย เช่น สมยศ (2543) ให้ความหมายว่า แรงจูงใจ คือ พลังที่ริเริ่ม กำกับ และบำรุงพฤติกรรมและการกระทำส่วนบุคคล และเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ให้ความมุ่งหมายหรือทิศทางแก่พฤติกรรม นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพื้นฐาน ของแรงจูงใจ 3 ประการ คือความพยายาม ความไม่หยุดยั้ง และทิศทาง ในขณะที่ราตรี (2544) ได้ให้ความเห็นว่า แรงจูงใจ คือภาวะหรือองค์ประกอบที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อไปสู่จุดหมายที่ตนเองต้องการหรือผู้ทำการชักจูงกำหนดซึ่งตรงกับสุรงค์ (2544) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง องค์ประกอบที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย

จากความหมายของแรงจูงใจในข้างต้นอาจสรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้น และจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจมีความสำคัญต่อพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา โดยมีแรงจูงใจเป็นพลังกระตุ้นและทำหน้าที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อีกทั้งแรงจูงใจยังเป็นตัวกระตุ้นให้ดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรม เพื่อรักษาระดับของพฤติกรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

การศึกษาเรื่องแรงจูงใจเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ที่มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและมีพฤติกรรมที่แสดงออกหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไป โดย สุกัททา (2542) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจไว้ดังนี้

1. แรงจูงใจเกิดจากความต้องการความสุขส่วนตัว ที่มีความต้องการหาความสุข ความพึงพอใจให้กับตนเอง แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อแสวงหาความสมดุลกับตนเอง
2. แรงจูงใจเกิดจากการตอบสนองสัญชาตญาณ โดยไม่ต้องมีการเรียนรู้ เช่น การตอบสนองต่ออาหาร สิ่งเร้าทางเพศ และความเจ็บปวดต่างๆ
3. แรงจูงใจเกิดขึ้นตามเหตุและผล คนมีอิสระที่จะกระทำ หรือตัดสินใจต่างๆ โดยมีเหตุผล และรู้ว่าตนต้องการอะไร ทำให้การตัดสินใจเลือกเป็นแรงจูงใจตามหลักเหตุและผล
4. แรงจูงใจเกิดจากแรงขับ การกระทำที่แสดงออกขึ้นอยู่กับความมากน้อยของแรงขับที่จะตัดสินใจให้เกิดขึ้น
5. แรงจูงใจเกิดจากการกระตุ้นทางอารมณ์ บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามพลังอารมณ์

เนื่องจากทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจเป็นทฤษฎีที่มีขอบเขตค่อนข้างกว้างขวาง มีผู้กล่าวถึงทฤษฎีแรงจูงใจไว้หลายลักษณะ สามารถสรุปได้ดังนี้ (นภวรรณ, 2551)

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (Maslow's Hierachy of need) มาสโลว์ (Abraham H.Maslow) นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมได้ตั้งสมมติฐาน เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

- 1) มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเกิดขึ้นซึ่งเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นสุดเมื่อตาย

2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมนั้นๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงจะเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้นต่อไป

3) ความต้องการของมนุษย์จะเรียงกันเป็นลำดับขั้นตามความสำคัญ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการในระดับสูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow มี 5 ลำดับ ดังนี้

1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่ตอบสนองด้านสรีระกายภาพ และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตรอดของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

2) ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (security and safety needs) เป็นความต้องการที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่มีอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีความรู้สึกมั่นคงในเสถียรภาพของชีวิต รับรู้บทบาทที่ชัดเจนของตนเอง มีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ สามารถคาดการณ์ได้ ควบคุมได้ เช่น มีงานทำ มีเงินเดือนที่แน่นอน มีกฎ ระบบ ขอบเขต มีหน่วยงานสังกัด มีประกันชีวิต เป็นต้น

3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (love needs and belongingness) เป็นความต้องการทางด้านความรัก ความเอาใจใส่ดูแล ต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น รวมถึงความเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในองค์กรหรือกลุ่มทำงาน ความเป็นเจ้าของไม่ใช่หมายถึงการครอบครองเพียงอย่างเดียวแต่หมายรวมถึงมีความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้นๆ หรือสิ่งนั้นๆ

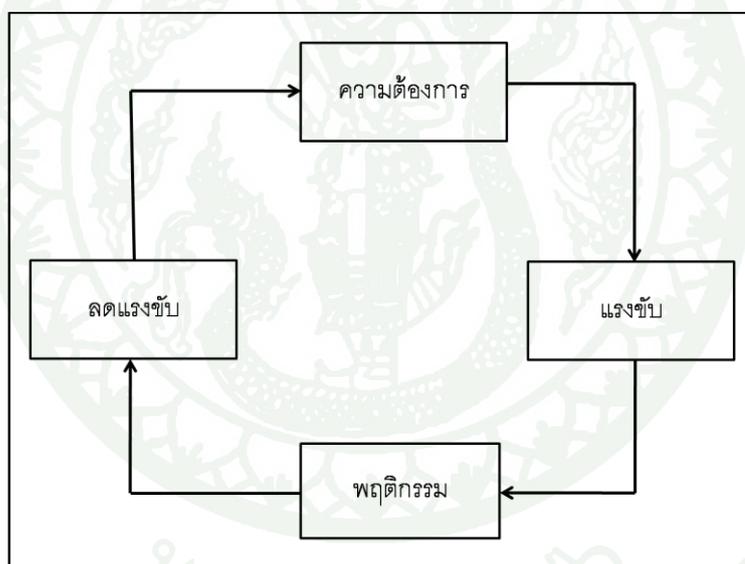
4) ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ (esteem needs) เป็นความต้องการ การยอมรับ การยกย่องชื่นชมและให้เกียรติ ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ความต้องการการยกย่องนับถือแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ความต้องการนับถือตนเอง (self esteem) 2) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (social esteem)

5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (self-actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของคน รู้จักตนเองอย่างแท้จริง เห็นความเป็นตัวตนของตนเองอย่าง

แท้จริง เป็นความต้องการความสำเร็จตามศักยภาพสูงสุดที่มี หรือการที่รู้สึกว่าได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถและทักษะที่ตนเองมี มีความสุขสงบ หรือที่เรียกว่า สัจจะแห่งตน

2. Hedonistic theory หรือ เรียกว่า ทฤษฎีสุนิยม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าแรงจูงใจมีสาเหตุมาจากความต้องการความสุขส่วนตัวและหลีกเลี่ยงความทุกข์ ความเจ็บปวดทั้งหมด ลักษณะความต้องการแสวงหาความสุขนี้จึงเป็นแรงจูงใจหรือตัวเร้าที่ทำให้บุคคลได้มีการกระทำหรือมีพฤติกรรมต่างๆ ออกมา แต่ลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมในแต่ละบุคคลนั้นมีการแสดงออกมาแตกต่างกัน

3. Drive theory ทฤษฎีนี้ให้ข้อสรุปว่าเมื่อร่างกายอยู่ในสภาวะขาดสมดุล อันเนื่องมาจากความต้องการ จะก่อให้เกิดแรงขับซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการนั้นได้ เพื่อให้ร่างกายอยู่ในสภาวะสมดุล ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการเกิดแรงจูงใจ

ที่มา : สุชา (2541)

จากขั้นตอนการเกิดแรงจูงใจจะเห็นได้ว่า ความต้องการเกิดขึ้นจากการขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทำให้ร่างกาย หรือสภาพแวดล้อมภายนอกของบุคคลนั้น ๆ ขาดสมดุล จะทำให้เกิดแรงขับ ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้สำเร็จหรือบรรลุตามเป้าหมาย เมื่อพฤติกรรมได้รับ

ตอบสนองหรือบรรลุตามเป้าหมายแล้วทำให้แรงขับนั้นลดน้อยถอยลงจนกว่าจะมีความต้องการใหม่เกิดขึ้น

4. Cue – stimulus (nondrive) theory ทฤษฎีนี้ให้ข้อสรุปว่า พฤติกรรมที่มีการจูงใจเกิดขึ้นภายใต้การควบคุมของสิ่งเร้าหรือสิ่งล่อใจมากกว่าที่จะเกิดจากแรงขับ ทฤษฎีนี้ยังเน้นเรื่องการสร้างนิสัยของแรงขับอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น มีคนกดกริ่งหน้าประตู เราจะตรงเข้าไปรับโดยไม่มีแรงขับใด ๆ การกระทำของคนเราจะเกิดขึ้นเมื่อสภาพของสิ่งกระตุ้นนั้นมีความเหมาะสม นั่นคือการแสดงออกทุกอย่างภายใต้สิ่งเร้า

5. Affective arousal theory ทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลยอมแสวงหาหรือเข้าไปใกล้สิ่งที่พึงพอใจและบุคคลยอมแสดงพฤติกรรมหลบหลีกหรือไม่เข้าไปใกล้สิ่งที่รบกวนหรือสภาพการณ์ที่น่ารังเกียจ ถ้าพฤติกรรมใดแสดงออกมาแล้วทำให้เขาเกิดความพึงพอใจ บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาเรื่อย ๆ ในทางกลับกันถ้าพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ บุคคลจะหลีกเลี่ยงไม่แสดงพฤติกรรมนั้น

6. Cognitive theory เป็นทฤษฎีที่เชื่อในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุมีผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ เข้าใจหรือคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยการรับรู้มาก่อนหรือจากการคิดค้นและการตัดสินใจ ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นการกระตุ้นหรือพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายเกิดจากประสบการณ์ สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต เมื่อเกิดความจำทำให้คนเรามีการระลึกถึงอดีตและปัจจุบัน ร่างกายจึงสามารถสร้างความหลังเพื่อเป็นพื้นฐานการเลือกแสดงพฤติกรรม แนวคิดนี้มีตัวแปรที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ ความเชื่อ (believe) ความคาดหวัง (expectation) และการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต (anticipation) พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมานั้นเกิดขึ้นมาจากความคิดที่มีจุดมุ่งหมาย วางอยู่บนพื้นฐานความรู้ตัวและเจตนา

7. Expectancy theory ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความต้องการที่มนุษย์คาดหวังเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรม แรงจูงใจจะเข้มข้นมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความต้องการที่เขาคาดหวัง ทฤษฎีนี้ มีข้อสมมติฐาน 3 ข้อคือ

- 1) พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงผลักดันภายในตัวเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม

2) มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนา และเป้าหมายแตกต่างกัน

3) บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง โดยพิจารณาจากความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้หลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว

ทฤษฎีนี้ขยายความทฤษฎีของ Maslow โดย Vroom ผู้คิดทฤษฎีได้เสนอองค์ประกอบของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลไว้ 3 ประการ คือ

1) ความคาดหวัง (expectancy) หมายถึง ความเป็นไปได้ในการกระทำ และการที่บุคคลประเมินตนเองว่าตนมีความสามารถในการกระทำพฤติกรรมหรือไม่ เป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ความเป็นไปได้ว่า หากมีความพยายามเพิ่มขึ้นจะนำไปสู่ผลงานที่ดีขึ้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการทำงานกับผลงานที่เกิดขึ้น หรือเป็นความเชื่อที่ว่า ความพยายามนั้น ๆ จะนำไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์

2) ความเป็นเครื่องมือ (instrumentality) หมายถึง โอกาสที่การปฏิบัติงานจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ หรือ ความเป็นไปได้ที่ผลงานที่เกิดขึ้นจากความพยายามที่เพิ่มขึ้นจะนำไปสู่รางวัลที่ต้องการ

3) การให้คุณค่ากับสิ่งที่ได้รับ (valence) หมายถึง ระดับความชอบของสิ่งที่คุณค่าที่ได้รับ การที่บุคคลมีความชอบหรือไม่ชอบในรางวัลหรือผลลัพธ์ที่ได้ มีความต้องการเพียงใด หรือให้คุณค่าต่อผลลัพธ์นั้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งการที่บุคคลตีค่ารางวัลหรือผลลัพธ์ที่ได้นั้นไม่ได้เกิดจากรางวัลที่ได้รับแต่เกิดจากปัจจัยหรือลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล กล่าวคือผลลัพธ์นั้นเป็นศูนย์เมื่อบุคคลไม่รู้สึกรสนใจต่อผลลัพธ์ที่ได้และจะมีค่าติดลบเมื่อบุคคลนั้นไม่ยอมรับผลนั้นเลย ดังนั้นจึงมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบุคคล

องค์ประกอบที่มีผลต่อแรงจูงใจ

โดยปกติแล้วกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของสิ่งมีชีวิตนั้น ไม่สามารถจำกัดบทบาทและลำดับความสำคัญของความต้องการของบุคคลนั้นได้ แรงจูงใจเป็นสภาวะหนึ่งภายในจิตใจที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ทำให้แรงจูงใจนั้นมีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ลักษณะแรงจูงใจของแต่ละบุคคลจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (จันทร์, 2546)

1. ธรรมชาติของบุคคล เป็นที่ทราบว่าบุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน ย่อมมีความแตกต่างกัน ออกไป (individual differences) เช่น พันธุกรรม นิสัย อารมณ์ ความต้องการ เป็นต้น ดังนั้นในเรื่อง ของแรงจูงใจในแต่ละบุคคลจึงย่อมมีความต้องการแตกต่างกันออกไป

2. สถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจต่างกัน สถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้นอาจส่งผลให้บุคคลเกิดความสับสนวุ่นวาย อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมแต่ละแห่งหรือความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นมีแรงจูงใจที่ แตกต่างกัน

3. ลักษณะความเข้มของแรงจูงใจ เป็นประสบการณ์จากจิตสำนึกอันเป็นสาเหตุที่มากกระตุ้น ให้มีแรงขับมากหรือน้อยหรือกระฉับกระเฉงมากกระฉับกระเฉงน้อย ในการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น ตามไปด้วย ความเข้มของแรงจูงใจนอกจากจะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละบุคคลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ ลักษณะต่างๆดังนี้

1.1 การเสริมแรง คืออิทธิพลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มาทำให้พฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้น ซ้ำ ๆ หรือบ่อย ๆ

1.2 ความสนใจ ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ เพราะความสนใจจะมี ส่วนทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจเพิ่มมากขึ้น การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใด ๆ ได้ดีหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลจะมีความสนใจมากเพียงใด อาจกล่าวได้ว่าความสนใจจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้บุคคล เกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนและมีหลากหลายทฤษฎี การนำเอาทฤษฎีต่างๆ ไปใช้อาจจะไม่ใช่ว่าเรื่องที่ย่างง่าย หากแต่ในการบริหารจัดการเพื่อให้การจูงใจ เป็นไปอย่างดีนั้น ควรนำมาปรับใช้หรือประยุกต์เอาแต่ละทฤษฎีมาใช้ควบคู่หรือผสมกันไป ทั้งนี้ โดย อาจยึดแนวทางต่างๆ เช่น การตระหนักถึงความแตกต่างของบุคคล การใช้เป้าหมายที่ชัดเจนในการ จูงใจ การใช้การป้อนกลับเพื่อการจูงใจ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม การเสริมแรง การให้รางวัล เป็นต้น

แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว

แรงจูงใจหรือสิ่งกระตุ้นให้คนเดินทางเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าเดินทางเพื่ออะไรและคาดหวังที่จะได้รับผลิตภัณฑ์และบริการรูปแบบใด Hall (1980) ได้กล่าวว่าแรงจูงใจพื้นฐานในการเดินทางของมนุษย์มี 5 ด้าน คือ 1) แรงจูงใจด้านกายภาพ คือ ต้องการพักผ่อนและรักษาสุขภาพ 2) แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม โดยการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับสังคมและประเพณีที่แตกต่าง 3) แรงจูงใจทางด้านสังคม เช่น การเยี่ยมเยียนเพื่อน และญาติพี่น้อง การติดต่อทางธุรกิจหรือการเดินทางไปประชุมสัมมนา การเปิดโลกทัศน์ของตนในการเรียนรู้ผู้คน และสังคมที่แตกต่างกัน 4) แรงจูงใจทางด้านจิตวิญญาณ เพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์หรือการย้อนกลับไปสู่ถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษหรือศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และ 5) แรงจูงใจเพื่อแสวงหาความแตกต่างจากสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน และเมื่อนำทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยามาประยุกต์เข้ากับการท่องเที่ยว แรงจูงใจที่ทำให้คนเดินทางอาจจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ (สุริรัตน์, 2545)

ปัจจัยดึง (pull factor) หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลซึ่งส่งเสริมหรือดึงดูดให้คนเดินทางไปที่ต่าง ๆ ได้แก่

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประเทศใดที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ด้อยอ้อมเอื้ออำนวยให้คนในประเทศมีอำนาจทางการเงินซื้อสูงและมีโอกาสเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้มาก
2. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ นักจิตวิทยา Adler Fedler ได้ให้ข้อคิดทางพฤติกรรมมนุษย์ไว้ว่า “คนมักจะแสวงหาสิ่งที่ตนเองไม่มีหรือแสวงหาสิ่งที่แตกต่างไปเพื่อชดเชยสิ่งที่ตนไม่มี” จากหลักจิตวิทยานี้ อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างไปจากประเทศของตนสามารถดึงดูดให้คนเดินทางได้และข้อคิดดังกล่าวอาจนำมาประยุกต์ใช้กับแนวความคิดทางปัจจัยภูมิศาสตร์ได้ว่า นักท่องเที่ยวจะนิยมเดินทางไปยังสถานที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างไปจากของตน เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป หรือเพื่อหาสิ่งชดเชยในสิ่งที่ตนไม่มี ลักษณะทางภูมิศาสตร์จึงเป็นปัจจัยดึงที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ที่มีลักษณะแตกต่างจากประเทศหรือท้องถิ่นของตน

3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม รูปแบบวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของสังคมใดสังคมหนึ่ง กำหนดค่านิยมในการเดินทางของคนในสังคมนั้น ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี งานเทศกาล ประวัติศาสตร์ สามารถเป็นสิ่งดึงดูดให้คนในสังคมอื่นเดินทางมายังอีกสังคมหนึ่งได้

4. ปัจจัยทางการเมือง ประเทศใดที่มีสภาพการณ์ทางการเมืองมั่นคงย่อมเอื้ออำนวยให้คนในประเทศอื่นเดินทางมายังประเทศตนได้และในขณะเดียวกัน นโยบายของรัฐบาลอาจกั้นหรือส่งเสริมให้คนเดินทางไปยังประเทศอื่นได้เช่นเดียวกัน

5. ปัจจัยทางเทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร การคมนาคม โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งบันเทิงเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้คนเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว และปลอดภัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความล้ำหน้าทางเทคโนโลยีของบางประเทศก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

6. สื่อมีอิทธิพลต่อความคิด ค่านิยม และการตัดสินใจของคน เนื่องจากสื่อมวลชนจะถ่ายทอดข่าวสารทางการท่องเที่ยวสู่ประชาชนและสามารถสร้างภาพพจน์ของสถานที่แต่ละแห่งได้ ถ้าข่าวสารหรือข้อมูลที่ปรากฏบนสื่อเป็นภาพที่ดีก็สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทาง ในทางตรงกันข้ามถ้าข้อมูลปรากฏในเชิงลบก็อาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการตัดสินใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้เช่นเดียวกัน

ปัจจัยผลักดัน (push factor) หมายถึง ความรู้สึก ความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลและกระตุ้นให้คนมีความต้องการที่จะเดินทางซึ่ง Maslow ได้กล่าวถึงเรื่องของปัจจัยผลักดันไว้ว่า “คนจะมีพฤติกรรมแสดงออกต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง” ดังนั้น ความต้องการที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวแต่ละคนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมแสดงออกของนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการที่จะผ่อนคลายความเครียด และได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ความบันเทิง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการทางกาย

2. นักท่องเที่ยวต้องการพาหนะเดินทาง ที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารที่ปลอดภัย สะอาด ผู้บริการที่จริงใจให้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง

3. นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะให้ผู้บริการทักทายหรือให้ความสำคัญกับการปรากฏตัวของตน อยู่เสมอและคาดหวังให้ผู้บริการจดจำชื่อ นามสกุล ข้อมูลส่วนตัวของตนได้อย่างถูกต้อง เพราะแสดง ถึงการเป็นที่ยกย่องยอมรับนับถือในสังคมนั้น ๆ

4. นักท่องเที่ยวบางคนเดินทางท่องเที่ยวเพื่อได้เห็น ได้ยิน ได้ลองสิ่งแปลกใหม่ของสถานที่ ท่องเที่ยวต่าง ๆ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่มีคุณภาพเพื่อสะสมประสบการณ์ที่ เสริมสร้างความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของตน

5. นักท่องเที่ยวบางคนนิยมเดินทางและสำรวจท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่สนใจว่า ท้องถิ่นนั้นจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกและอยู่ใกล้เมืองหรือไม่ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเรียนรู้หรือ พยายามทำความเข้าใจ วัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น และมักจดจำหรือ บันทึกสิ่งที่ตนได้พบเห็นเพื่อเป็นการบันทึกประสบการณ์และความสำเร็จของตน นักท่องเที่ยวแต่ละ คนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันและนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง ๆ ก็อาจมีพฤติกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของแต่ละบุคคล

ในขณะที่ นภวรรณ (2551) ได้สรุปสมมติฐานหรือกรอบแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของมนุษย์ว่ามี 3 สมมติฐาน ได้แก่

1. The compensatory hypothesis แนวคิดนี้เชื่อว่าบุคคลจะเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการโดยมีเหตุผลที่จะหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจในชีวิตประจำวัน หลีกเลี่ยงจากความเครียด จาก การทำงานเดิมในสถานที่เดิม ๆ บุคคลจึงต้องการหาบรรยากาศที่สามารถชดเชย สิ่งจำเจที่ผ่านมา ได้ประกอบกิจกรรมที่ตนเองต้องการ และชดเชยเวลาที่ต้องประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอดหรือ ดำรงชีพ

2. The familiarity hypothesis แนวคิดนี้เชื่อว่า บุคคลจะเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการใน รูปแบบและสภาพแวดล้อมที่มีความคุ้นเคย เช่น คุ้นเคยกับความสะดวกสบายจึงต้องการความ สะดวกสบายในการประกอบกิจกรรม

3. Personal community hypothesis แนวคิดนี้เชื่อว่า ประสบการณ์ในวัยเด็ก การเลี้ยงดู การเรียนรู้ สังคมและสภาพแวดล้อม มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของบุคคล

นักท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยว

นิยามความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ นักท่องเที่ยว ไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่โดยปกติของตน ไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ซึ่งคล้ายกับ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) ที่ให้ความหมายของนักท่องเที่ยวว่า เป็นบุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่ปกติของตนเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และให้หมายความถึงผู้รับบริการหรือความสะดวกจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยเสียค่าบริการด้วย สำหรับองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO, 1995) ได้ให้ความหมายโดยแยกระหว่างนักเดินทาง (traveler) กับผู้มาเยือน (visitor) คือ นักเดินทาง หมายถึง บุคคลใดๆ ที่เดินทางระหว่างสถานที่ตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป และผู้มาเยือน หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์หลักมิใช่เพื่อมาทำงาน และการเดินทางมาเยือนนั้นไม่มีการพักค้างหรืออาศัย ณ สถานที่ที่มาเยือนเป็นเวลาติดต่อกันมากกว่า 1 ปี จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ผู้มาเยือนที่ไม่พักค้าง (same day visitor) หรือ นักทัศนจร (excursionist) บุคคลที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่มีการพักค้าง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการเดินทางแบบเข้าไปเยือนกลับ
2. นักท่องเที่ยว (tourist) หรือผู้มาเยือนที่พักค้าง (overnight visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวและมีการพักค้างแรมภายในแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ใกล้เคียง

นอกจากนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ยังให้นิยามของนักท่องเที่ยวไว้ว่า นักท่องเที่ยว คือ บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักของตนเองไปยังสถานที่แห่งอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำหรือการศึกษา ซึ่งคำนิยามที่ใช้อยู่ในประเทศไทยให้เรียกทั้งหมดว่า ผู้มาเยือน แต่เรียกเฉพาะผู้ที่มีการพักค้างแรมอย่างน้อย 1 คืน ว่า นักท่องเที่ยว ส่วนผู้ที่ไม่พักค้างแรมเรียกว่า นักทัศนจร อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปยังคงหมายรวมถึง ทั้ง 2 กลุ่ม หรือผู้มาเยือนอยู่เสมอ

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว

ความหลากหลายของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปแบบที่หลากหลายของแต่ละบุคคล การแสดงออกเหล่านั้นทำให้สามารถวัดคุณภาพของนักท่องเที่ยวได้ โดยทั่วไปการแสดงออกมักจะสะท้อนถึงภูมิหลัง วัฒนธรรม ระดับการเรียนรู้ เป้าหมายของการท่องเที่ยว รวมทั้งการเอาใจใส่ดูแลของผู้นำเที่ยว และการให้บริการนำเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรักและห่วงหาพันธุภัย หรือการกระทำตามใจตัวเองโดยทั่วไปแล้ว นักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในการท่องเที่ยวสูง มีความสนใจที่จะเรียนรู้และระมัดระวังการแสดงออกระหว่างการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีจิตสำนึกสูง มีความรับผิดชอบสูงจนเป็นนิสัย เรียกว่า นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ส่วนนักท่องเที่ยวที่แสดงออกแต่ในทางที่ผิด โดยไม่สนใจกฎเกณฑ์แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว มีพฤติกรรมเชิงทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งต่อหน้า (เจ้าหน้าที่) และลับหลัง โดยรวมถึงนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมและนำพฤติกรรมมาใช้ในพื้นที่อนุรักษ์จนเห็นได้อย่างชัดเจน และเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและบรรยากาศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการแนะนำตักเตือนรวมถึงลงโทษในกรณีที่เป็น ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่มีคุณภาพ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541)

นักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหลายกลุ่ม หลายวัย และมีความสนใจที่หลากหลาย พจนาน (2546) ได้จัดประเภทของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนไว้ 3 ประเภท ซึ่งมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวที่หาประสบการณ์ใหม่ มีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวคือ เดินทางด้วยตัวเองโดยไม่มีมัคคุเทศก์แต่จะใช้คู่มือแนะนำการท่องเที่ยวและใช้จ่ายในราคาประหยัด
2. นักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้และสนับสนุนการอนุรักษ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว คือ หาข้อมูลล่วงหน้าก่อนการท่องเที่ยวโดยเลือกบริษัทนำเที่ยวที่มีนโยบายเรื่องการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อท้องถิ่น ต้องการมัคคุเทศก์และใช้เวลาสัมผัสในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวานพอสมควร ชอบเดินทางคนเดียวหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 8 คน
3. นักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกสบาย มีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว คือ มักจะชอบไปในสถานที่ที่มีชื่อเสียง ใช้เงินซื้อความสะดวกสบาย บางครั้งอยากเห็นความเป็นท้องถิ่นแต่ไม่กล้าเข้าไป

สัมผัสอย่างแท้จริง อยากเพียงแต่ถ่ายรูปและชื่อของที่ระลึก ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวระยะสั้น และเป็นกลุ่มขนาดใหญ่

ในขณะที่ ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) จำแนกนักท่องเที่ยวตามพฤติกรรมการใช้พื้นที่เพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยว ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมธรรมชาติ และ/หรือการผจญภัย กลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทนี้ มีแนวโน้มที่จะมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และมีความรับผิดชอบในการใช้พื้นที่ จำนวนคนต่อกลุ่มไม่มากนัก และไม่ชอบความแออัด มีความสนใจกิจกรรมท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยให้ตนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ศึกษาธรรมชาติ ตลอดจนการผจญภัยตื่นเต้น ทำทนาย ไม่นั่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่ฟุ่มเฟือยและมากเกินไปจนความต้องการขั้นพื้นฐาน แต่สนใจในธรรมชาติ และวิถีชีวิต/วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการศึกษาสูง มีรายได้ต่อหัวต่อปีสูง และมักไม่สนับสนุนกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ควรสงวนรักษาไว้

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวประเภทนี้ มักจะไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูง ไม่สนใจกับความแออัด ส่วนใหญ่เป็นการไปเที่ยวหรือกระทำกิจกรรมเพื่อให้ได้รับความสนุกสนาน ความบันเทิง มักขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ไม่เคารพสถานที่ และขาดความรับผิดชอบต่อความเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี อาจเพราะขาดความเอาใจใส่ ไม่สนใจปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือไม่รู้จักวิธีการเที่ยวที่เหมาะสมถูกต้อง ขาดความสนใจที่จะเรียนรู้ธรรมชาติที่อยู่รอบข้าง และต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่หรูหราฟุ่มเฟือย

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีความสำคัญ สามารถนำไปใช้ในการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ จะเห็นว่านักท่องเที่ยวย่อมมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไปทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ที่มาของนักท่องเที่ยว ประเภทของนักท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง อาชีพ อายุของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาที่พัก ฯลฯ บางครั้งในการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนคนนอก ผู้ซึ่งเข้าไปเยือนเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง อาจไม่ได้มีความสัมพันธ์หรือผูกพันกับสถานที่ท่องเที่ยว พฤติกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวแสดงออกมามีทั้งที่เป็นทางบวก และบางครั้งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนท้องถิ่นได้ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม ดังที่ นภวรรณ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดผลกระทบทางนันทนาการ ว่าส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ประโยชน์และพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ อัน

ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเพื่อลดผลกระทบ ระดับประสบการณ์ของผู้ใช้ประโยชน์ แรงจูงใจของผู้ใช้ประโยชน์ และการติดสถานที่ จะเห็นได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

ประสบการณ์นันทนาการและโมเดลการจัดการแหล่งนันทนาการแบบเน้นประสบการณ์

ประสบการณ์ (experience) หมายถึง สิ่งที่เคยพบเห็น สัมผัส เรียนรู้และ/หรือปฏิบัติในอดีตของบุคคลที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจในปัจจุบัน ส่วนนันทนาการ หรือ recreation เป็นกิจกรรมที่บุคคลเข้าร่วมโดยสมัครใจ เป็นกิจกรรมที่ให้รางวัลกับตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรม (self-rewarding) ในแง่ของการสร้างความสดชื่น สร้างสภาวะจิตใจที่แจ่มใส และ/หรือ เพิ่มความแข็งแกร่งด้านพลังงาน ตลอดจนประโยชน์ในแง่อื่น ๆ การวางแผนด้านนันทนาการโดยรากฐานดั้งเดิมจึงเป็นเรื่องของการตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ (recreationist) เป็นหลัก (นภวรรณ และคณะ, 2549) อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์นันทนาการ (recreation experience) เป็นสิ่งที่ได้รับ สัมผัส เรียนรู้จากการไปเยือนแหล่งนันทนาการหรือประกอบกิจกรรมนันทนาการซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคล เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของนักจัดการนันทนาการ คือ การจัดการประสบการณ์นันทนาการอย่างมีคุณภาพ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีผู้นิยามและกล่าวถึงความสำคัญของประสบการณ์นันทนาการไว้มากมาย เช่น Brown (1983) ได้ให้แนวคิดที่ว่าประสบการณ์นันทนาการเป็นผลของการเข้าร่วมกิจกรรม หรือผลที่เกิดขึ้นภายหลังที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ในขณะที่ Seppo (1988) กล่าวว่าประสบการณ์ หรือความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งแวดล้อมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะขณะที่นักท่องเที่ยวเข้าประกอบกิจกรรมในแหล่งนันทนาการเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงช่วงเวลาตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการเดินทางด้วย ทั้งนี้ได้มีนักวิจัยหลายท่านได้พยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์นันทนาการจนนำไปสู่ความก้าวหน้าในการพัฒนาแบบจำลองเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการโดย Clawson and Knetsh (1966) และดรชรณี (2548) ได้ทำการสรุปขั้นตอนของการเกิดประสบการณ์นันทนาการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ช่วงของการพิจารณาไตร่ตรอง (anticipation phase) เป็นช่วงของการใช้ความคิดเพื่อพิจารณาและไตร่ตรองก่อนเดินทางท่องเที่ยว โดยมีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น ลักษณะแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการ

ประกอบกิจกรรม ค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ เป็นต้น รวมถึงการพูดคุยปรึกษาหารือกับผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนจนนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือตัดสินใจเดินทาง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา นี้ คือ ความกระตือรือร้นและความรู้สึกตื่นเต้น รอคอยที่จะได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการได้รับข้อมูล ข่าวสารที่เพียงพอ มีความถูกต้องมีความน่าสนใจและตรงกับความเป็นจริงจะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผล ต่อการเกิดประสบการณ์นันทนาการที่ดี

2. ช่วงเวลาของเตรียมการและการเดินทาง (preparation and travel phase) เป็นช่วงของการเตรียมสิ่งต่าง ๆ ก่อนการเดินทาง เช่น อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่จำเป็น การประสานภาระงานและ ภารกิจอื่นๆ เตรียมความพร้อมของสุขภาพร่างกาย เป็นต้น รวมถึงการเดินทางไปสู่แหล่งนันทนาการ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้ คือ ความรู้สึกตื่นเต้น กระตือรือร้นและมีความคาดหวังต่อแหล่ง นันทนาการที่ไปเยือนและกิจกรรมนันทนาการที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสภาพของการเดินทาง เช่น สภาพ ถนน ยานพาหนะ และการบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดประสบการณ์ นันทนาการที่ดี

3. ช่วงเวลาของการเข้าร่วมกิจกรรม (participation / on-site experience phase) เป็น ช่วงของการเข้าร่วมประกอบกิจกรรมนันทนาการ โดยนักท่องเที่ยวจะมีการเลือกกิจกรรมนันทนาการ รูปแบบ ต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ การได้รับการ ตอบสนองแรงจูงใจและความคาดหวัง เช่น ความรู้สึกพอใจ สนุกสนาน ประทับใจ ผ่อนคลาย รู้สึกสด ชื่น ได้รับความรู้ หรืออาจเกิดความรู้สึกทางลบร่วมด้วยจากการไม่ได้รับการตอบสนองแรงจูงใจและ ความคาดหวัง เช่น ไม่ประทับใจ ไม่สะดวกสบาย ไม่พอใจ ซึ่งสภาพของพื้นที่ สภาพสังคม และสภาพ การจัดการพื้นที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสบการณ์นันทนาการที่ดี

4. ช่วงเวลาของการเดินทางกลับ (return travel phase) เป็นช่วงของการเดินทางออกจาก แหล่งท่องเที่ยว ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ ความเมื่อยล้า อ่อนเพลีย และความรู้สึกอื่น ที่ต่อเนื่องจากการประกอบกิจกรรม ซึ่งสภาพของการเดินทาง เช่น สภาพถนน ยานพาหนะ และการ บริการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. ช่วงเวลาของการบันทึกความทรงจำ (recollection phase) เป็นระยะเวลาหลังจากการ เดินทางกลับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการหรือประกอบกิจกรรม ในขั้นตอนนี้จะมีการจัดลำดับ เหตุการณ์และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการบันทึกความทรงจำ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา นี้ เช่น การจัดทำสมุดภาพ เขียนบันทึก หรือบอกเล่าให้ผู้อื่นรับรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มี

ผลต่อประสบการณ์นันทนาการที่ดีของนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดทัศนคติและความตั้งใจในการไปเยือนแหล่งนันทนาการและการประกอบกิจกรรมในอนาคต

จะเห็นได้ว่าแม้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนต่าง ๆ นั้นเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น นักจัดการไม่ควรมุ่งให้ความสำคัญเฉพาะประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแหล่งนันทนาการเพียงอย่างเดียว หากแต่ควรให้ความสำคัญกับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากภายนอกแหล่งนันทนาการด้วยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้เห็นถึงความรู้สึกในภาพรวมได้ อีกมุมมองหนึ่งของประสบการณ์นันทนาการคือการจำแนกประสบการณ์นันทนาการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา และ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง โดยประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจะเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกหรือคาดหวังไว้ก่อนที่จะเดินทางเข้าไปในแหล่งนันทนาการ ซึ่งสิ่งที่บอกถึงประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวต้องการหรือปรารถนา คือ แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ โดยแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ซึ่งความคาดหวังจะมีอิทธิพลต่อประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากความคาดหวังเป็นเสมือนแรงผลักดันให้บุคคลกระทำการที่ปรารถนาหรือคาดหวังเอาไว้ นักท่องเที่ยวแต่ละคนย่อมมีระดับความคาดหวังที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวและปัจจัยแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่ช่วงเวลาที่มามีอิทธิพลต่อประสบการณ์นันทนาการมากที่สุด คือ ช่วงของการเข้าไปประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการ ซึ่งจะสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงหรือประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงให้นักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะประมวลผลของประสบการณ์จากสถานการณ์ที่เผชิญในขณะนั้นมากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นแนวทางในการวางแผนด้านนันทนาการ โดยมุ่งเน้นความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนแหล่งนันทนาการได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ การสร้างความหลากหลายทางนันทนาการ พร้อมกับการรักษาคุณภาพของประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวควรได้รับ ไปสู่การพัฒนาแบบจำลองการวางแผนนันทนาการที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในปัจจุบันหลายแบบจำลองด้วยกัน อาทิ Recreation Opportunity Spectrum (ROS) (Clark and Stankey, 1979) และ Visitor Experience and Resource Protection (VERP) (National Park Service, 1997) เป็นต้น

แนวคิดช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (recreation opportunity spectrum) ถูกพัฒนามาจากการศึกษาเรื่องความหลากหลายทางนันทนาการ (recreation diversity) ซึ่งเป็นภาพรวมของ

ความหลากหลายทั้งในส่วนของลักษณะพื้นที่หรือฐานทรัพยากรนันทนาการ และลักษณะพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ รวมถึงประสบการณ์นันทนาการและผลที่จะได้รับจากการประกอบกิจกรรมนันทนาการ โดยที่ Driver and Brown (1978) และ Clark and Stankey (1979) เป็นนักวิชาการกลุ่มแรก ๆ ที่กล่าวถึงความหลากหลายทางนันทนาการ โดยให้ความสำคัญกับลักษณะความหลากหลายในส่วนของพื้นที่และผู้ใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

นภวรรณ และคณะ (2541; 2549) ได้กล่าวถึง การวางแผนพื้นที่นันทนาการเพื่อรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางนันทนาการว่า คือ การกำหนดช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการให้ชัดเจน โดยจำแนกแหล่งนันทนาการออกตามลักษณะทางกายภาพ (physical setting) ลักษณะทางสังคม (social setting) และลักษณะทางด้านการจัดการ (managerial setting) ของพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้ประสบการณ์นันทนาการ ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน โดยช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ ถูกพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของความคิดที่ว่าผลที่ปรารถนา (desired end-product) ของการจัดการด้านนันทนาการ คือ ความหลากหลายของโอกาสทางนันทนาการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์นันทนาการในรูปแบบที่ตนต้องการ ในขณะที่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการพื้นที่ก็ยังคงสามารถรักษาคุณภาพมาตรฐานของแหล่งนันทนาการในแต่ละกลุ่มชั้นได้อย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ในการสำรวจและวางแผนทรัพยากรนันทนาการโดยนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาและนักวางแผนพื้นที่นันทนาการของ USDA Forest Service มาตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1970 ทั้งนี้การกำหนดช่วงชั้นของโอกาสด้านนันทนาการโดยพื้นฐานจะให้ความสำคัญกับปัจจัยหลัก 7 ประการ คือ

- 1) การเข้าถึง (access) ซึ่งพิจารณารวมทั้งประเภทของเส้นทางเข้าถึงแหล่งนันทนาการและความยากง่ายในการเข้าถึง
- 2) ความห่างไกล (remoteness) ของแหล่งนันทนาการกับพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งสามารถส่งผลถึงความรู้สึกสงบเงียบ สันโดษ ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มปรารถนา
- 3) ความเป็นธรรมชาติ (naturalness) ของแหล่งนันทนาการ หรือสภาพธรรมชาติโดยรวมที่แวดล้อมแหล่งนันทนาการ
- 4) การพบปะกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ ขณะท่องเที่ยว (social encounter/social interaction) ซึ่งจะหมายรวมถึงทั้งจำนวนและประเภทของกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่พบปะ ขนาดของ

กลุ่มและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่พบเห็น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้สึกและประสบการณ์ที่แตกต่าง

5) การจัดการนักท่องเที่ยว (visitor management) ซึ่งจะรวมถึงระดับของการควบคุม กิจกรรมการใช้ประโยชน์โดยอาศัยกฎระเบียบ การตรวจตราดูแลของเจ้าหน้าที่ การให้ข้อมูลและใช้โปรแกรมสื่อความหมาย

6) สิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการพื้นที่ (facilities and site management) ซึ่งหมายถึง ระดับการพัฒนาโดยภาพรวมที่ส่งผลถึงความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวและความรู้สึกอื่น ๆ

7) ผลกระทบจากนักท่องเที่ยว (visitor impact) ต่อแหล่งนันทนาการทั้งทางชีวภาพ (ต่อพืชพรรณ และสัตว์ป่า) และทางกายภาพ (ต่อดิน น้ำ ฯลฯ)

ปัจจัยทั้ง 7 ประการถูกนำมาจัดระดับเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดช่วงชั้นของโอกาสทางด้านนันทนาการ โดยช่วงชั้นที่ถูกกำหนดขึ้นและใช้กันอย่างกว้างขวางในประเทศตะวันตกแบ่งออกเป็น 6 ช่วงชั้น เมื่อนำมาจัดแบ่งกลุ่มของแหล่งนันทนาการไม่ว่าชนิด หรือ ประเภทใด ๆ ก็จะสามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มตามช่วงชั้นที่กำหนด คือ

- 1) แหล่งนันทนาการที่เป็นพื้นที่สันโดษ (primitive)
- 2) แหล่งนันทนาการที่เป็นพื้นที่กึ่งสันโดษที่ไม่ใช้ยานยนต์ (semi-primitive nonmotorized)
- 3) แหล่งนันทนาการที่เป็นพื้นที่กึ่งสันโดษที่ใช้ยานยนต์ (semi-primitive motorized)
- 4) แหล่งนันทนาการที่เป็นพื้นที่ที่มีถนนเข้าออกแต่ยังคงความเป็นธรรมชาติ (roaded-natural)
- 5) แหล่งนันทนาการที่อยู่ในชุมชนชนบท (rural)

6) แหล่งนันทนาการที่อยู่ในชุมชนเมือง (urban)

เมื่อจำแนกกลุ่มของแหล่งนันทนาการออกตามช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการแล้ว จากนั้นจึงทำการกำหนดมาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสมและแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐาน รวมถึงนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังที่ถูกต้องเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการที่จะได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการ แต่ละช่วงชั้นและมีการเตรียมตัวในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

สำหรับโมเดลที่เกี่ยวกับการจัดการประสบการณ์นันทนาการอีกแบบหนึ่ง นั่นคือ Visitor Experience and Resource Protection (VERP) ถูกพัฒนาโดยกรมอุทยานของอเมริกา (National Park Service) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกับประสบการณ์ผู้มาเยือนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มีการนำหลักการของขีดความสามารถรองรับได้ด้านนันทนาการ (recreation carrying capacity) มาใช้โดยคำนึงถึงตัวทรัพยากรและสภาพทางสังคม และนำเรื่องเขตการจัดการมาใช้ประโยชน์ โดยคำนึงถึงอนาคตว่าอยากจะทำให้พื้นที่มีประสบการณ์นันทนาการแบบใดเพื่อกำหนดกลยุทธ์และวิธีการในการดำเนินการ โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) จัดทีมงานที่มีความรู้จากหลายด้าน 2) พัฒนาและสร้างกลยุทธ์โดยให้สาธารณชนมีส่วนร่วม 3) กำหนดเป้าประสงค์ของอุทยานรวมทั้งระบุพันธกิจด้านการวางแผนและข้อจำกัดต่าง ๆ 4) วิเคราะห์ทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน 5) กำหนดคุณลักษณะของช่วงชั้นประสบการณ์นันทนาการให้สอดคล้องกับทรัพยากรและวัตถุประสงค์แต่ละพื้นที่ (ในลักษณะการบรรยาย) 6) จำแนกพื้นที่ตามเขตที่กำหนดไว้ในข้อที่ 5 7) เลือกปัจจัยชี้วัดและเกณฑ์สำหรับแต่ละเขต 8) ติดตามประเมินผลกระทบตามปัจจัยชี้วัดที่กำหนด 9) นำไปปฏิบัติ

จากแนวคิดและโมเดลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประสบการณ์ ที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่ามีความสำคัญต่อนักจัดการแหล่งนันทนาการ เนื่องจากเป็นการให้ความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวและหากนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติให้เป็นจริง ไม่เพียงแต่สามารถช่วยรักษาคุณภาพของประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยว แต่ยังทำให้แหล่งนันทนาการเกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์อีกด้วย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัย ใน 2 ส่วน คือ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจและประสบการณ์นักท่องเที่ยว ดังนี้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นำชัย และคณะ (2443) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยการประเมินผลจากการใช้บริการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่งของนักท่องเที่ยว และแบ่งประเด็นการประเมินผลเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการต่างๆ ที่ได้รับซึ่งแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ค่าบริการที่เรียกเก็บ ความสะอาดปลอดภัยของชุมชนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนแต่ละด้านของการบริการ ผลการประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน มีความสมบูรณ์ดั้งเดิมอยู่ในระดับดีเลิศ มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า การบริการด้านต่างๆ ของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการบริการข่าวสารข้อมูล ค่าบริการที่เรียกเก็บ ความสะอาดปลอดภัยของชุมชนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ชูสิทธิ์ และคณะ (2544) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มน้ำวาง ในพื้นที่หมู่บ้านโป่งสมิ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง ผลจากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความสนใจและประทับใจแหล่งท่องเที่ยว สำหรับด้านความรู้ นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างละเอียดจากประสบการณ์จริงจากชาวเขาซึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าในชุมชนของตนเป็นอย่างดี และทำให้นักท่องเที่ยวได้รับมุมมองใหม่ที่จากเดิมคิดว่าชาวเขาเป็นผู้ทำลายป่านั้น กลับได้เห็นในมุมมองที่ตรงกันข้าม

กอบแก้ว (2546) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่ โดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เดินทางมามากกว่า 2 ครั้ง โดยเดินทางมาเพื่อปฏิบัติราชการ ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งต่างจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นครั้งแรก และเดินทางมาเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติต่างให้ความสำคัญกับการร่วมพักค้างคืนกับชาวบ้านในชุมชน และมีความรู้สึกพึงพอใจในด้านสินค้า ราคา บุคลากร ตลอดจนขั้นตอนการให้บริการของชุมชนบ้านทุ่งสูงในระดับมากเหมือนกัน และรู้สึกพึงพอใจด้านกายภาพทั่วไปในระดับปานกลางและพึงพอใจด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับที่ควรปรับปรุงเหมือนกัน ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะเดินทางกลับมาอีกครั้ง เมื่อชุมชนบ้านทุ่งสูงเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการแล้ว โดยเลือกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเอง และใช้บริการท่องเที่ยวแบบเป็นแพ็คเกจของชุมชน โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มต่างต้องการเข้าร่วมมากที่สุดเหมือนกัน คือ กิจกรรมเดินป่าแบบผจญภัย สำหรับด้านสื่อที่ใช้ประชาสัมพันธ์ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างเห็นว่าสื่อประชาสัมพันธ์ที่ควรใช้มากที่สุด คือ หนังสือนำเที่ยวจังหวัดกระบี่ และนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มยังตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวจากความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวมาเป็นอันดับแรกอีกด้วย

สิริวัฒนา และคณะ (2546) ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน และมีความต้องการ/คาดหวังในพื้นที่ว่าจะสามารถตอบสนองความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสภาพธรรมชาติและทรัพยากรที่สมบูรณ์ รวมทั้งสภาพวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชนในลักษณะที่สอดคล้องกับระบบนิเวศรอบๆชุมชน สำหรับการได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพื้นที่นั้น ส่วนใหญ่ทราบจากคู่มือหรือหนังสือนิตยสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยสภาพธรรมชาติที่สวยงามสมบูรณ์ของพื้นที่คือแรงจูงใจหลักในการเดินทางมาเยือนและกิจกรรมเดินป่าเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวประทับใจมากที่สุด สำหรับประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวครั้งนี้ ได้แก่ การได้ความเป็นมิตรจากชาวบ้าน การได้พบปะชาวบ้าน เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ส่วนความพึงพอใจต่อการบริการส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้จากการสำรวจความคิดเห็น พบว่า นักท่องเที่ยวไม่ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ในทิศทางที่ทำลายธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

จารุเชษฐ (2547) ศึกษาเรื่อง การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนยี่สาร โดยให้กลุ่มประชาชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น จากกรอบ

แนวความคิดกำหนดตัวชี้วัด แยกตามกลุ่มปัจจัย ดังนี้ 1) ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว 2) ความเข้มแข็งของชุมชน 3) การรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว 4) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 5) การจัดการบริการและสวัสดิภาพแก่นักท่องเที่ยว 6) เศรษฐกิจชุมชน 7) ผลที่ได้จากการท่องเที่ยว ปรากฏว่า ประชาชนให้คะแนนการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดีมาก ส่วนนักท่องเที่ยวให้คะแนนการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

สัญญา และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาแหล่งเรียนรู้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง โดยการวิเคราะห์ศักยภาพของเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรังในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและเพื่อเสนอแนะรูปแบบและแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งเรียนรู้ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการบริการ การใช้สื่อการสาธิตและจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้ การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ยังมีความพร้อมทั้งในเรื่องของเส้นทางรถขนส่งและการประชาสัมพันธ์ในส่วนศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ยังมีน้อยสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นอันดับต้นๆ คือเรื่องที่พักและความปลอดภัย นอกจากนี้การจัดโปรแกรมต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาลเนื่องจากปัจจัยสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน โดยควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมในตลอด 1 ปี และให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกท่องเที่ยวได้ตามสนใจ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจและประสบการณ์นันทนาการ

Manning (1999) ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และทำการแบ่งแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการออกเป็น 21 กลุ่ม ดังนี้ 1) ความสำเร็จ/การกระตุ้น 2) ความเป็นตัวของตัวเอง/ความเป็นผู้นำ 3) การได้เสียง 4) อุปกรณ์ 5) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว 6) บุคคลที่คล้ายคลึงกัน 7) ผู้คนใหม่ ๆ 8) การเรียนรู้ 9) การได้ชื่นชมธรรมชาติ 10) การทบทวนความคิดตัวเอง 11) ความคิดสร้างสรรค์ 12) การรำลึกถึงความหลัง 13) สมรรถภาพทางร่างกาย 14) การผ่อนคลายร่างกาย 15) การหลีกเลี่ยงจากความกดดันทางสังคม 16) การหลีกเลี่ยงจากความตึงเครียดทางร่างกาย 17) ความปลอดภัยทางสังคม 18) การได้หลีกเลี่ยงจากครอบครัว 19) การสอน หรือนำผู้อื่น 20) การลดความเสี่ยง และ 21) สภาพอากาศ

Metin (2002) ได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวจากสัญชาติและแหล่งท่องเที่ยว เปรียบเทียบนักท่องเที่ยวจากประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมันที่ไปท่องเที่ยวในประเทศตุรกีและเมืองมอลโลกา ประเทศสเปนในช่วงฤดูร้อน โดยการวิเคราะห์จากปัจจัย

4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านการแสวงหาความเพลิดเพลินสนุกสนาน ปัจจัยด้านการได้พักผ่อนและปัจจัยด้านสภาพกายภาพ ทำการเปรียบเทียบโดยใช้การวิเคราะห์สถิติ t-test พบว่านักท่องเที่ยวชาวเยอรมันมีแรงจูงใจด้านวัฒนธรรมและด้านธรรมชาติ ส่วนนักท่องเที่ยวอังกฤษชอบความสนุกสนานที่ผสมผสานกับการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง และนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวประเทศตุรกีจะมีแรงจูงใจมุ่งเน้นในด้านวัฒนธรรมและแรงจูงใจด้านกายภาพมากกว่าเมืองมอลโลกา ในส่วนความสำคัญของการพักผ่อนจะไม่แตกต่างกันทั้งสัญชาติและสถานที่ท่องเที่ยว

Adam (2007) ได้ศึกษาและวิเคราะห์การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวตามแรงจูงใจในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในประเทศเคนยา 3 แห่ง โดยนำปัจจัยแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 8 ปัจจัย ได้แก่ การชื่นชมทัศนียภาพทั่วไป การได้สัมผัสกับธรรมชาติ การได้สัมผัสกับวัฒนธรรม การได้ผจญภัย การได้พบปะสัตว์ใหญ่ การหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจ การได้เรียนรู้ และการพัฒนาสมรรถภาพของแต่ละบุคคล นำมาจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวตามแรงจูงใจได้ 3 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจจากการหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจ (escapists) นักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจจากการได้เรียนรู้ (learners) และนักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจในการฟื้นฟูจิตวิญญาณ (spiritualist)

Duk-Byeong Park (2009) ได้ศึกษาเรื่องการจัดกลุ่มแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชนบท ประเทศเกาหลี ทำการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจ โดยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) จากจำนวนปัจจัยรวมทั้งสิ้น 24 ปัจจัย นำมาจัดกลุ่มได้ 6 กลุ่มแรงจูงใจ คือ การได้พักผ่อน การได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม การได้เรียนรู้ การได้ใช้เวลาร่วมกับครอบครัว การค้นพบความแปลกใหม่ และการได้ตื่นเต้นท้าทาย

ฟูคักดี (2546) ได้วิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเลือกแหล่งและฤดูกาลท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และเขาใหญ่ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีแรงจูงใจสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว คือ การพักผ่อนร่วมกับเพื่อนหรือญาติพี่น้อง รองลงมาคือ การผ่อนคลายความตึงเครียดจากหน้าที่การงาน การศึกษาธรรมชาติ และการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรหรือสถาบัน ตามลำดับ สำหรับฤดูกาลท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมากที่สุด คือ วันหยุดสุดสัปดาห์ รองลงมาคือ ช่วงวันหยุดในวันธรรมดา และช่วงวันหยุดเทศกาล โดยที่การเดินทางมาจากแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดคือ สภาพอากาศในช่วงเวลานั้น มีเวลาว่างในช่วงเวลานั้น และความงดงามของแหล่งธรรมชาติ

รัตนา (2546) การศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแม่วงค์ และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงค์ ได้แก่ การได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และเพื่อเยือนแหล่งท่องเที่ยวไม่เคยเยือนมาก่อน เนื่องจากอุทยานแห่งชาติแม่วงค์มีลักษณะความเป็นธรรมชาติที่โดดเด่น และแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น ได้แก่ เพื่อการพักผ่อนร่วมกับเพื่อนและครอบครัว และความต้องการเรียนรู้ศึกษาศิลปวัฒนธรรม

อุซารตี (2548) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในประเทศไทย ทำการจำแนกกลุ่มแรงจูงใจด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย ได้ 6 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 แรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง กลุ่มที่ 2 แรงจูงใจในการสัมผัสเรียนรู้ธรรมชาติ กลุ่มที่ 3 แรงจูงใจในการพัฒนาด้านสมรรถภาพทางร่างกาย กลุ่มที่ 4 แรงจูงใจในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 5 แรงจูงใจด้านการหลีกเลี่ยงหนีจากสิ่งที่ไม่พอใจ และกลุ่มที่ 6 แรงจูงใจที่จะได้รับความสะดวกและปลอดภัย

นภวรรณ และคณะ (2549) ได้ศึกษา ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1 โดยทำการศึกษาพฤติกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ พบว่ามีความหลากหลายในลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรค่อนข้างต่ำ ความหลากหลายของแรงจูงใจในการไปเยือนแหล่งนันทนาการในระดับปานกลาง แต่ต่ำกว่าความหลากหลายในแหล่งนันทนาการของประเทศตะวันตก แรงจูงใจหรือประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวพึงปรารถนาจะได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการสูงสุดใน 3 ลำดับแรก คือ การได้ใกล้ชิดธรรมชาติ การได้หลีกเลี่ยงความแออัดและเสียงอึกทึกของเมือง และการได้พบเห็นสิ่งที่สวยงามตามธรรมชาติ ส่วนประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ การได้ผจญภัย/เสี่ยงภัยและจากการจัดกลุ่มด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจหรือประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาในด้านต่าง ๆ ได้ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ด้านการพัฒนาทักษะทางกายภาพและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มที่ 2 ด้านความสงบและสันโดษ กลุ่มที่ 3 ด้านความสะดวกสบายและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ด้านการได้พบเห็นสิ่งสวยงามตามธรรมชาติและได้สัมผัสและเรียนรู้จากธรรมชาติ และกลุ่มที่ 5 ด้านการได้หลีกเลี่ยงหนีจากภาระหน้าที่ประจำวันและได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

นภวรรณ และรติกร (2549) ได้พัฒนาการประยุกต์โมเดลการวางแผนนันทนาการแบบเน้นประสบการณ์ในการจำแนกแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ 9 ประเภท ได้แก่ น้ำตก ถ้ำ ลำน้ำ บ่อน้ำร้อน ธรณีสันฐาน จุดชมวิว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เกาะและชายหาด ออกเป็นช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการที่สอดคล้องกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและความชอบต่อลักษณะแหล่งนันทนาการของนักท่องเที่ยว สามารถจำแนกแหล่งนันทนาการออกเป็น 5 ช่วงชั้น คือ พื้นที่สันโดษ พื้นที่กึ่งสันโดษไม่ใช้ยานยนต์ พื้นที่กึ่งสันโดษใช้ยานยนต์ พื้นที่ธรรมชาติดัดแปลง/พื้นที่ชนบท และพื้นที่เมือง

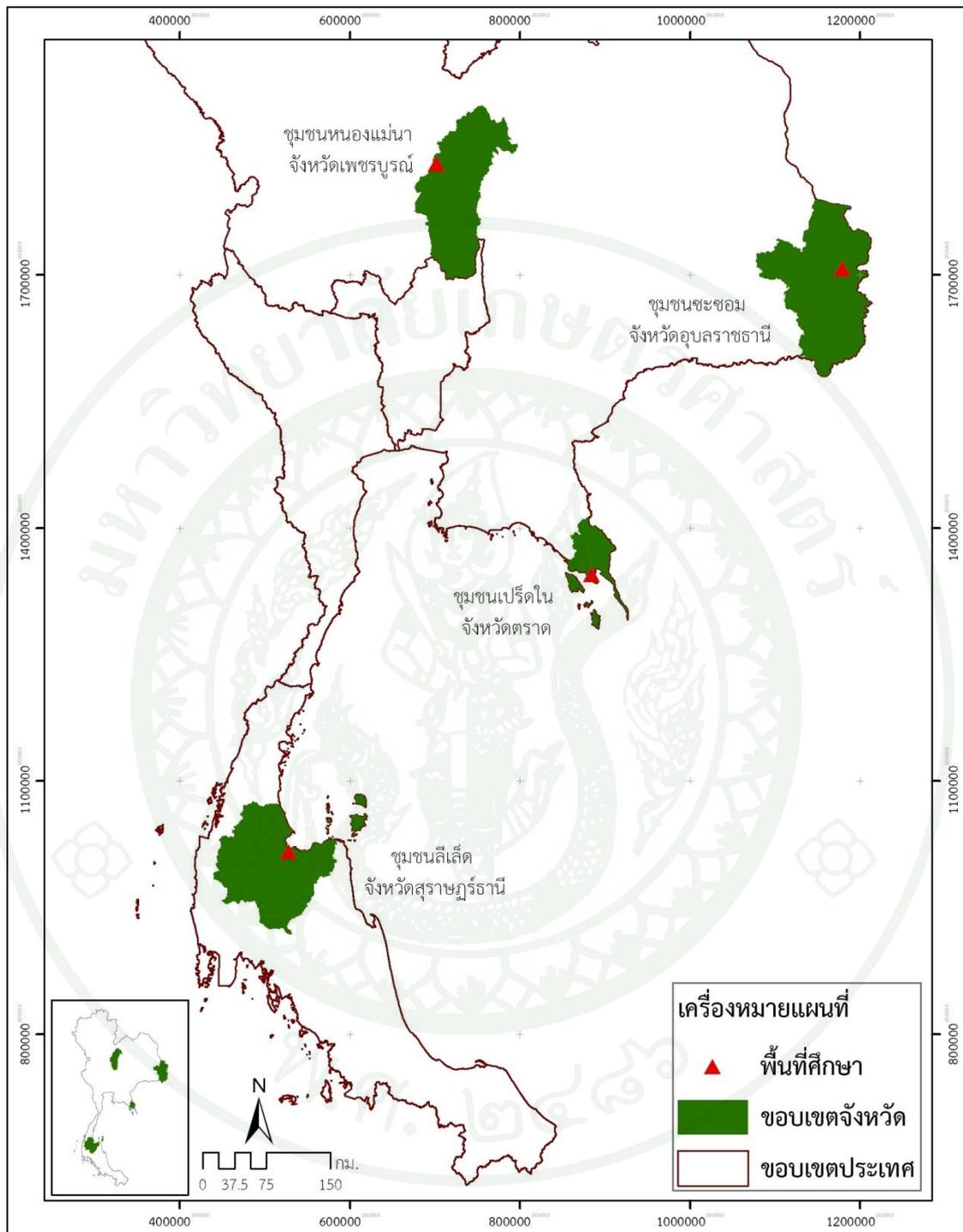
กาญจนา (2551) ได้ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจาก 28 ตัวแปรได้ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ และ กลุ่มที่ 5 ประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสำหรับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ และ กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์

วนิดา (2551) ได้ศึกษาและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า แรงจูงใจในการมาเยือนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สามารถจัดกลุ่มแรงจูงใจได้ 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 การได้เยือนพื้นที่ธรรมชาติ ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และเรียนรู้ระบบนิเวศ กลุ่มที่ 2 ความเป็นอิสระ สะดวกสบาย และปลอดภัย กลุ่มที่ 3 การได้ใช้พลกำลัง พึ่งพาตนเอง และได้ผจญภัย กลุ่มที่ 4 การได้พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ และความสงบเงียบ สันโดษ และ กลุ่มที่ 5 การได้หลีกเลี่ยงความแออัด ภาระหน้าที่ประจำวัน และได้ประกอบกิจกรรมนันทนาการ

พื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจำนวน 4 พื้นที่ ตั้งอยู่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นตัวแทนของภาคเหนือ
2. ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด เป็นตัวแทนของภาคกลาง
3. ชุมชนชะซอม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตัวแทนของภาคใต้

ภาพที่ 5 ที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์

ประวัติและความเป็นมา

ชุมชนหนองแม่นา อยู่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งในอดีตประมาณ 20 ปีก่อน เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำมาหากินของชาวเขาเผ่าม้ง และชาวเขาเผ่าต่างๆ เขาค้อเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาเพชรบูรณ์ เมื่อก่อนมี “ต้นค้อ” พืชตระกูลปาล์ม มีลักษณะคล้ายต้นตาลขึ้นอยู่มากมาย อันเป็นที่มาของชื่อ “เขาค้อ” เนื่องจากเป็นพื้นที่สูง ภูมิอากาศของเขาค้อจึงหนาวเย็นตลอดปี เขาค้อในอดีตเป็นป่าเขาที่อุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันพื้นที่ภูเขาในเขาค้อจำนวนมากได้กลายเป็นภูเขาหัวโล้น เนื่องจากพื้นที่นี้เมื่อประมาณ 30 ปีก่อนเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ มีการสู้รบระหว่างผู้ที่มีความคิดเห็นขัดแย้งทางการเมืองหลายกลุ่มที่เรียกว่า “ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.)” กับฝ่ายรัฐบาล จนเรียกพื้นที่นี้ว่า “พื้นที่สีแดง” เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2516 รัฐบาลได้ทำการปฏิวัติรัฐประหาร การใช้พลังมวลชนเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลของนักศึกษา และการปราบปรามโดยรัฐบาลเป็นเหตุให้นักศึกษาและประชาชนถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก ทำให้นักศึกษาหนีเข้าป่าบริเวณพื้นที่ของภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก และเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจำนวนมาก จึงเป็นโอกาสที่ฝ่าย ผกค. ได้ใช้นักศึกษาเป็นเครื่องมือในการทำงานต่อต้านรัฐบาล โดยมีชาวเขาเผ่าต่างๆ เป็นแนวร่วม ตั้งแต่นั้นมา รัฐบาลก็ได้ทำการสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์โดยส่งกำลังพลทหารและหน่วยงานทางราชการออกกวาดล้างคอมมิวนิสต์ หลังจากนั้นมาการสู้รบจึงเกิดขึ้นเรื่อยมาจนถึงประมาณเดือนมีนาคม 2525 การสู้รบปะทะกันระหว่างกำลังพลทหารพรานและ ผกค. ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก กองทัพภาคที่ 3 จึงมีคำสั่งให้จัดตั้งหมู่บ้านทหารพราน และหมู่บ้านราษฎรอาสาชั้นในพื้นที่ โดยกรมอาสาสมัครทหารพรานที่ 3007 ได้รับคำสั่งให้คัดเลือกกำลังพลมาสร้างหมู่บ้าน (กนิษฐา และคณะ, 2546)

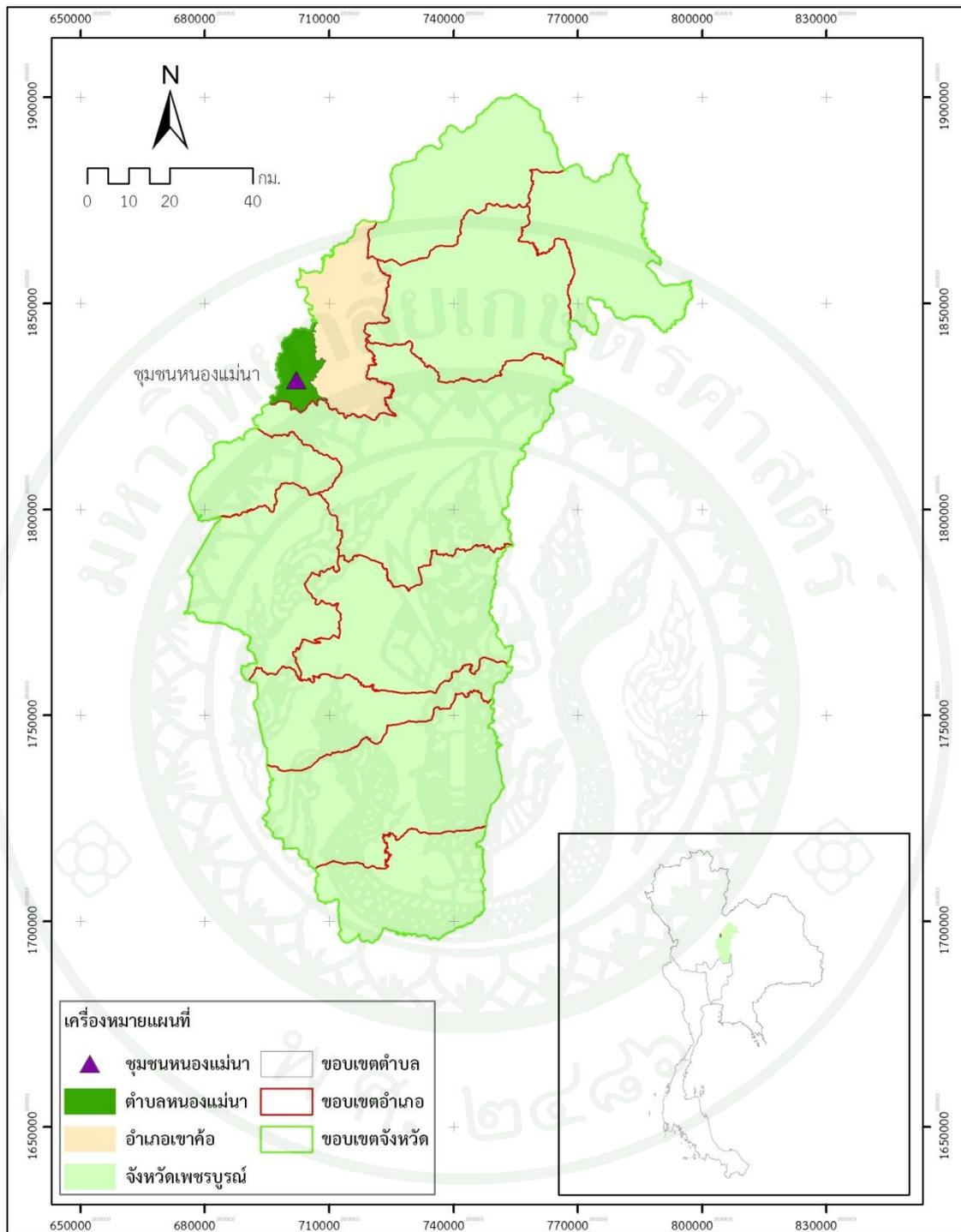
ชุมชนหนองแม่นา ได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านจากผลพวงของการจบภารกิจของทหาร เมื่อปี 2524 (การสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (ผกค.)) และต่อมาได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2525 ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านเป็นราษฎรอาสาสมัคร (รอส.) โดยกองทัพภาคที่ 3 ได้จัดสรรที่ดินที่อาศัยและที่ทำกินให้กับ รอส.และครอบครัว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ของกรมป่าไม้ดูแล โดยกองทัพภาคที่ 3 ขอใช้พื้นที่ให้กับ รอส. ครอบครัวละ 15 ไร่ ขณะเดียวกันพื้นที่แห่งนี้เป็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ เพราะชุมชนหนองแม่นา เป็นหมู่บ้านชายขอบ แวดล้อมด้วยป่าไม้และขุนเขามีลำน้ำเข็กกั้นกลางระหว่างพื้นที่ป่าดงดิบของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและพื้นที่ของกรมป่าไม้ ซึ่งเป็นต้นน้ำของลำน้ำเข็ก ซึ่งทำให้เกิดแนวคิดของคนในชุมชนที่อยากจะอนุรักษ์พื้นที่ป่าแห่งนี้ โดยได้รวมตัวกัน

ของคนในชุมชน 2 หมู่บ้าน คือ หนองแม่นา และทานตะวัน โดยมีหน่วยงานราชการในพื้นที่ให้การสนับสนุน ได้จัดตั้งกลุ่มจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เมื่อปี พ.ศ.2545 มีนักวิชาการเข้ามาทำการวิจัยในพื้นที่ โดยมีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เข้ามาให้การสนับสนุน ให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ต้นน้ำ พีชพรรณ สัตว์ป่า เริ่มต้นด้วยการมีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 74 คน โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างและพัฒนาระบบการประสานความร่วมมือเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนเป็นกลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าตำบลหนองแม่นา ในปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนหนองแม่นาเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (ที่ ส.ล.8 หนองแม่นา) หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านทานตะวัน
ทิศใต้	ติดต่อกับ แม่น้ำแซ็ก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านเล่ากี้ ตำบลสะเดาะพง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

ภาพที่ 6 ที่ตั้งชุมชนหนองแม่นา

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ชุมชนหนองแม่นาตั้งอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งอยู่ในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่าง จังหวัดพิษณุโลกและ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความสูงโดยเฉลี่ย ประมาณ 500 เมตร จากระดับน้ำทะเล มียอดเขาที่สูงที่สุด คือ บริเวณเขาแค สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,028 เมตร สภาพอากาศโดยทั่วไปมีอุณหภูมิที่เหมาะสม เหมาะแก่การไปท่องเที่ยว โดยเฉพาะระหว่างในช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นมาก (กนิษฐา และคณะ, 2546)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านหนองแม่นาที่ทางชุมชนสามารถนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมได้ มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและอยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีดังต่อไปนี้ (กนิษฐา และคณะ, 2546)

1. ทุ่งแสลงหลวง อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เป็นที่ราบทุ่งหญ้าแบบสะวันนาที่ไม่เย็นต้นขึ้นอยู่ห่างๆ มีเนื้อที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,250 ไร่ ชนิดของหญ้าในทุ่งแสลงหลวงมีมากมายหลายชนิด เช่น หญ้านกยูง หญ้าแพ็ก และหญ้าขนไก่อ้น้อย อีกทั้งยังมีพันธุ์ไม้ดอกที่สวยงามหลายชนิด เช่น กระดุมเงิน ยี่โถปีนัง หญ้าดอกคำ เป็นต้น ในราวเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคมของทุกปี จะเกิดไฟป่าไหม้ลามทุ่งหญ้า และหญ้าจะขึ้นระบัดใหม่ในช่วงต้นฤดูฝน ในช่วงนี้ทุ่งหญ้าจะมีสีเขียวขจีเหมือนพรมขนาดใหญ่โอบล้อมด้วยภูเขาสูงเป็นฉากหลังดูสวยงามมากเหมาะสำหรับการนั่งรถหรือขี่จักรยานชมวิว

2. ทุ่งนางพญา อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าสะวันนา เช่นเดียวกัน แต่มีต้นสนสองใบขึ้นอยู่ในทุ่งหญ้าดูหนาแน่นกว่า มีพื้นที่ประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร และอยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ส.ล.8 (หนองแม่นา) ประมาณ 10 กิโลเมตร ซึ่งการเดินทางจะต้องอาศัยรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง พื้นที่โดยรอบของทุ่งนางพญาเป็นป่าสนเขา และป่าดงดิบ ซึ่งจะเห็นวิวทิวทัศน์ของป่าที่สวยงามเป็นระยะ ๆ ในขณะที่นั่งรถยนต์เข้าไป บริเวณกลางทุ่งนางพญามีบึงธรรมชาติขนาดเล็ก ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจ และเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของสัตว์ป่า บริเวณทุ่งนางพญามีทัศนียภาพของต้นสนที่สวยงาม และมีลมพัดเย็นสบาย จึงเหมาะกับการปิกนิกหรือตั้งค่ายพักแรม แต่ก็เป็นจุดที่สามารถเดินทางไป-กลับได้ภายในวันเดียวได้

3. แก่งวังน้ำเย็น อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ส.ล.8 (หนองแม่นา) ประมาณ 5 กิโลเมตร หน้าแก่งกว้างประมาณ 40-50 เมตร ยาวหลายร้อยเมตร ประกอบด้วยแก่งหินขนาดใหญ่หลายแก่งเป็นหินสีดำนันและค่อนข้างลื่น แต่ละแก่งเป็นวังน้ำลึกและน้ำไหลแรง ไม่เหมาะกับการเล่นน้ำ แต่ในช่วงหน้าแล้งที่น้ำน้อย ก็สามารถเล่นน้ำในบริเวณวังน้ำใกล้ ๆ ได้ รอบ ๆ แก่งมีสภาพเป็นป่าดิบชื้นที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น ทำให้ได้บรรยากาศที่ร่มรื่นเหมาะกับการพักผ่อนปิกนิก หรือตั้งค่ายพักแรม

4. ทุ่งนา ผกค. อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เป็นพื้นที่ลุ่มเชิงเขาอยู่ริมทุ่งแสลงหลวง มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าที่หลงเหลือร่องรอยของทุ่งนาเก่า เนื่องจากอดีตพื้นที่จุดนี้ถูกเลือกให้เป็นแปลงนาปลูกข้าว เพื่อใช้เป็นฐานผลิตอาหารที่สำคัญให้กับสมาชิกของผู้อุทธรณ์รายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ในช่วงยุทธภูมิเขาค้อ ผกค. ในสมัยนั้นได้คิดจัดระบบชลประทาน โดยขุดคลองระบายน้ำจากคลองตาพระชาวสุ่น้ำข้าวได้อย่างน่าทึ่ง ฐานผลิตอาหารแห่งนี้ถูกกองกำลังทหารกองทัพภาคที่ 3 ใช้ยุทธการเผาเมืองเผด็จศึกและทำลายฐานที่มั่นแห่งนี้ลงได้ในปี พ.ศ. 2524 ทุ่งนา ผกค. อยู่บนเส้นทางศึกษาธรรมชาติซึ่งแยกจากเส้นทางหลักบริเวณขอบทุ่งแสลงหลวงประมาณ 500 เมตร ในช่วงปลายทางของเส้นทางศึกษาธรรมชาตินี้ จะปรากฏกระท่อมของ ผกค. ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของ ผกค. ในสมัยนั้น บริเวณกระท่อม และภายในกระท่อมถูกออกแบบไว้สำหรับป้องกันและหนีศัตรู เช่น มีบังเกอร์หลบภัย และพื้นกระท่อมมีช่องเปิดไว้สำหรับหลบหนีเข้าป่าด้วย

5. ทุ่งโนนสน อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เป็นทุ่งหญ้าสะวันนาสลับกับป่าสนเขา ทุ่งโนนสนเป็นดินแดนแห่งพรรณไม้กินแมลงซึ่งมีดอกที่สวยงาม เช่น ดุสิตา สร้อยสุวรรณา ทิพย์เกสร หยาดน้ำค้างและพืชสกุลหม้อข้าวหม้อแกงลิง เป็นต้น พันธุ์ไม้อื่นบนทุ่งโนนสนก็มีดอกสวยงามเช่นกัน เช่น กระดุมเงิน หล้าบัว กระจี๋ย เตียน มณฑิรทอง กุหลาบขาว เป็นต้น ซึ่งพรรณไม้ดอกที่สวยงามนี้จะพบมากในช่วงปลายฝนต้นหนาว ประมาณปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ทุ่งโนนสนอยู่ห่างจากที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ส.ล.8 (หนองแม่นา) ประมาณ 36 กิโลเมตร โดยต้องนั่งรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อเข้าไปประมาณ 16 กิโลเมตร และเดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นการเดินทางระยะไกลซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการให้บริการท่องเที่ยวจากชาวบ้านเท่านั้น

6. แก่งบางระจัน เป็นทางผ่านของลำน้ำเข็ก อยู่ติดแนวเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ห่างจากหมู่บ้านหนองแม่นาประมาณ 800 เมตร แก่งบางระจันเป็นแก่งขนาดใหญ่ หน้าแก่งกว้างประมาณ 80-100 เมตร มีความยาวประมาณ 700 เมตร ประกอบด้วยแก่งหิน และก้อนหินขนาดใหญ่มากมายสีน้ำตาลแดงน้ำที่ไหลผ่านแก่งเป็นน้ำไหลเอื่อย ไม่รุนแรง เหนือแก่งมีสภาพเป็นลำน้ำ

นึ่งไหลช้า ซึ่งสามารถพายเรือทวนน้ำขึ้นไปได้ประมาณ 7 กิโลเมตร โดย 2 ผังลำน้ำมีสภาพเป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ บรรยากาศร่มรื่น บริเวณลำน้ำสามารถศึกษาธรรมชาติได้หลายรูปแบบ เช่นศึกษาพันธุ์ไม้ ดูนก ดูผีเสื้อ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายชนิดจึงเหมาะแก่การพักผ่อนและการพายเรือศึกษาธรรมชาติ นอกจากนี้แก่งบางระจันยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมงกะพรุนน้ำจืด (*Craspedacusta sowerbii*) ที่มีแห่งเดียวในประเทศไทยอีกด้วย

7. หนองชะเม็ก อยู่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีสภาพเป็นทุ่งหญ้าล้อมรอบด้วยป่าสนและป่าดงดิบ บริเวณกลางทุ่งมีหนองน้ำขนาดเล็กเห็นเป็นสีเขียวมรกต ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของสัตว์ป่า บริเวณทุ่งหญ้ามียพรตไม้ดอกนานาชนิด เช่น กระตุมเงิน หญ้าบัว หงอนนาค กระเจียว และเอื้องนวลจันทร์ มีทิวทัศน์ที่สวยงามคล้ายคลึงกับทุ่งโนนสน หนองชะเม็กอยู่บนเส้นทางเดินป่าซึ่งใกล้เคียงกับหมู่บ้านหนองแม่นา โดยมีระยะทางเดินเท้าเริ่มต้นจากแก่งบางระจันประมาณ 5 กิโลเมตร ปกติหนองชะเม็กเป็นจุดที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากที่ทำกรอุทยานฯ แต่ก็เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน เนื่องจากอยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านมากกว่า

8. น้ำตกสงกรานต์ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่อยู่ใกล้เคียงลำน้ำเข็ก โดยอยู่ห่างจากฝั่งน้ำประมาณ 300 เมตร เป็นน้ำตกขนาดเล็กกลางป่าดงดิบ แต่มีความสวยงามและสามารถเล่นน้ำได้ การเดินทางเข้าถึงน้ำตกสงกรานต์ สามารถมาถึงได้โดยการพายเรือมาตามลำน้ำเข็กหรือการเดินป่าโดยเริ่มต้นเดินจากแก่งบางระจัน ผ่านหนองชะเม็ก และเดินตัดป่าสนและทุ่งเฟินลงสู่ลำน้ำเข็ก ปกติน้ำตกสงกรานต์เป็นจุดที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากที่ทำกรอุทยานฯ แต่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านเป็นอย่างดีเนื่องจากอยู่ใกล้ลำน้ำเข็ก ซึ่งชาวบ้านล่องเรือหาปลาเป็นประจำ

9. โคนหัวแหวน-คลองด่านช้าง-โคกเครือเชียง-ปางพวงมาลัย อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อยู่ห่างจากทุ่งนางพญาประมาณ 1.5 กิโลเมตร ป่าบริเวณนี้เป็นป่าที่สวยงามเหมาะสมกับการเดินป่าศึกษาธรรมชาติโดยเดินป่าจากบริเวณหนองชะเม็กต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตรก็จะถึงโคนหัวแหวน ซึ่งเป็นทุ่งหญ้ากว้างมีลักษณะเป็นเนินล้อมรอบด้วยป่าสน เดินต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตรจะพบทุ่งหญ้ากว้างอีกทุ่งหนึ่ง มีสายน้ำไหลผ่านตลอดปี เรียกว่า คลองด่านช้าง จุดนี้เคยเป็นจุดที่พักของ ผกค.ในอดีต เดินต่อไปอีกประมาณ 500 เมตร จะพบทุ่งหญ้าป่าสนที่กว้างใหญ่ เรียกว่า โคนเครือเชียง จุดนี้เป็นป่าสนล้อมรอบด้วยป่าดงดิบ มีต้นไม้จัดวางตัวอย่างเป็นระเบียบ สวยงามและร่มรื่นมาก จากโคกเครือเชียงเดินต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร จะพบป่าเนินเขาที่สวยงาม เรียกว่า ปางพวงมาลัย ในบริเวณนี้เคยมีคนเอาพวกมาลัยมาแขวนไว้ตามต้นไม้เป็นจำนวนมาก ใน

อดีตเคยเป็นหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งอยู่ในป่านี้มารเป็นเวลานานหลายร้อยปี ในบริเวณนี้จึงพบ
เศษถ้วยชามแตกและกะละใบใหญ่ของชาวม้งด้วย ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวบ้านว่าเวลาเดินผ่าน
จะต้องตีให้ดัง เป็นจุดที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากที่ทำการอุทยานฯ แต่
เป็นที่รู้จักของชาวบ้านเป็นอย่างดี

การเข้าถึงและการคมนาคม

การเดินทางโดยรถยนต์ มี 2 เส้นทาง คือ จากจังหวัดเพชรบูรณ์ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 21
ไปทางอำเภอหล่มสัก ระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร ถึงบ้านนางั่วแล้วเลี้ยวซ้าย ตามเส้นทางหลวง
หมายเลข 2258 ขึ้นเขาค้อ ผ่านสี่แยกบ้านสะเดาะพงผ่านพระตำหนักเขาค้อ ตรงไปจนถึงบ้านหนอง
แม่เนา และ จากจังหวัดพิษณุโลกใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 12 เส้นพิษณุโลก-หล่มสัก ประมาณ 100
กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าสู่เขาค้อผ่านหน้าอำเภอเขาค้อ ถึงสี่แยกบ้านสะเดาะพงแล้วเลี้ยวขวาเข้าทาง
หลวงหมายเลข 2258 ผ่านพระตำหนักเขาค้อตรงไปบ้านทางตะวันตก (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว,
2547)

ภาพที่ 7 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่เนา

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ประวัติและความเป็นมา

สันนิษฐานว่ามีผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านเปรี๊ตในประมาณปี พ.ศ. 2393 บรรพบุรุษคนแรกที่เข้ามาบุกเบิกหมู่บ้าน มีชื่อว่า “ตุง” หรือ ทวดตุง สันนิษฐานว่าอพยพมาจากประเทศจีน เดิมอาศัยอยู่หมู่บ้านโคก ต่อมาจึงได้ย้ายบ้านเรือนมาตั้งอยู่ในหมู่บ้านเปรี๊ตใน ในอดีตสภาพทั่วไปของหมู่บ้านมีสภาพเป็นป่าดงดิบ ระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานมีบ้านเรือนประมาณ 10 ครัวเรือน และลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ตามป่า ขณะนั้นป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก บริเวณที่ตั้งบ้านเรือน คือ ที่ป่าบน เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งประกอบอาชีพ ต่อมาสภาพพื้นที่และป่าได้เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เนื่องจากการขยายตัวของประชากรทำให้เกิดการขยายตัวของบ้านเรือน เกิดการจับจองเป็นเจ้าของพื้นที่เพื่อใช้สำหรับการประกอบอาชีพ ดังนั้นหากใครมีความสามารถในการถากถางพื้นที่ได้มากก็เป็นเจ้าของพื้นที่มาก ส่งผลต่อสภาพผืนป่าในอดีตลดจำนวนลง (สุภาภรณ์, 2549) ปี พ.ศ. 2484 ซึ่งรัฐบาลประกาศพื้นที่สัมปทานป่าชายเลนทับพื้นที่ป่าของชาวบ้าน ต่อมา พ.ศ. 2525 บริษัท สัมปทานป่าลัดดาบตัดไม้แบบผดึกตึกา จนชาวบ้านออกมาคัดค้านและขับไล่ให้ออกไปจากพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2526-2529 บริษัทสัมปทานเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน พร้อมเสนอโครงการพัฒนาป่าชายเลนแบบยั่งยืนจอมปลอม โดยอ้างว่าได้รับอนุญาต จากกรมป่าไม้แล้ว พร้อมกับจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อแบ่งเขตพื้นที่ป่าด้วย นายทุนได้ขูดคั้นคูกั้นน้ำเค็มทำนากุ้ง ทำลายระบบนิเวศป่าชายเลนป่าไม้เสียหายไปจำนวนมาก ชุมชนห้วงน้ำขาวและชุมชนใกล้เคียงจึงลุกขึ้นรวมตัวต่อสู้กับนายทุนที่มีทั้งอาวุธและความรุนแรง กระทั่งขับไล่นายทุนออกจากพื้นที่สำเร็จ การรวมตัวของชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์ป่าก็เริ่มขึ้น ด้วยการปลูกป่าทดแทน รวมพื้นที่กว่า 700 ไร่ ตั้งเป้าหมายการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้เต็มพื้นที่ภายใน 5 ปี การรณรงค์ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ออกกฎและมีชาวบ้าน ลาดตระเวนตรวจเฝ้าดูแล มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา มีการพัฒนาเกิดขึ้นมากมาย เช่น เกิดกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน จากความสมัครใจของชาวบ้านที่ตอบรับเข้าร่วม ถึง 96% การแบ่งเขตพื้นที่ร่วมดูแลป่า การจัดการป่าชายเลนโดยชุมชนท้องถิ่น การเก็บข้อมูลชุมชน สหกรณ์หรือศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มพัฒนาสวัสดิการ กองทุนเพื่อชุมชน โดยชุมชนนำทุนมาใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลดูแลกันเอง รวมทั้งการจัดสร้างสะพานข้ามคลอง จัดซื้อเรือลาดตระเวนและที่พักอาศัยสำหรับการตรวจป่า เป็นต้น ป่าชายเลนชุมชนบ้านเปรี๊ตในในปัจจุบันอุดมสมบูรณ์ของป่าทั้งสัตว์น้ำสัตว์บก วงจรชีวิตที่นำมาใช้หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน สร้างอาชีพการเลี้ยงปลากระพง กุ้ง และปูนิ่ม นับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน “ป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน” ตั้งอยู่บนเส้นทางแหลมศอก ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าตะเกาและป่าเลนน้ำเคี้ยว เฉพาะใน ตำบลห้วงน้ำขาว มีพื้นที่ 12,000 ไร่ เป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านร่วม

ดูแลรักษาจนอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาเดินศึกษาธรรมชาติบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน นั่งเรือชมธรรมชาติและระบบนิเวศชายฝั่ง (เอมพงค์, 2552)

ที่ตั้งและอาณาเขต

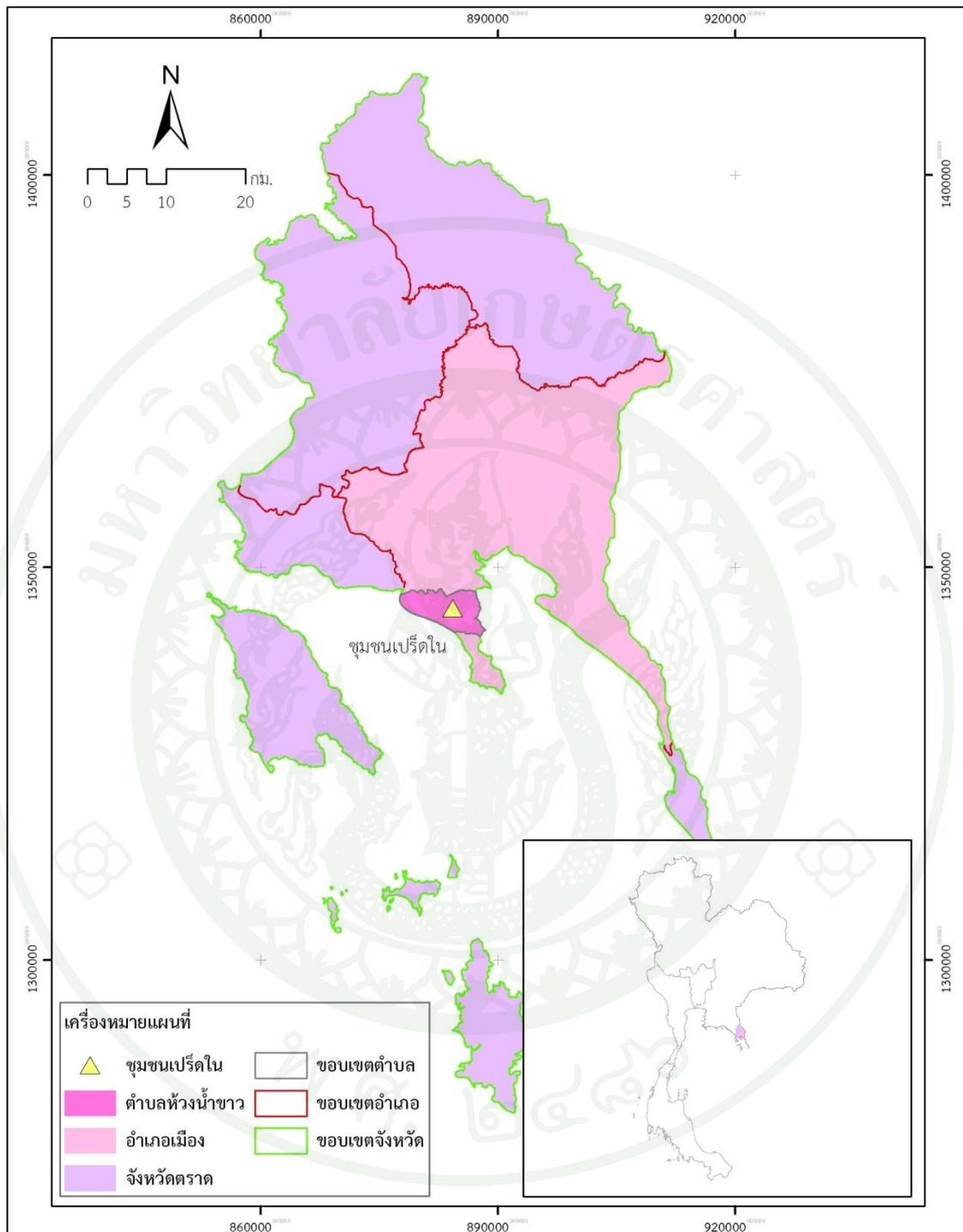
หมู่บ้านเปรี๊ตใน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด มีเนื้อที่ประมาณ 2,367 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่อยู่อาศัยและที่สาธารณะจำนวน 990 ไร่ (42%) และพื้นที่เกษตรกรรมจำนวน 1,377 ไร่ (58%) ปัจจุบันมีประชากร 677 คน เป็นชาย 333 คน และหญิง 344 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 127 ครัวเรือน มีอาณาเขตติดต่อกับ พื้นที่อื่น ๆ (สุภาภรณ์, 2549) ดังนี้

ด้านทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองคันทรัง

ด้านทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่บ้านอ่าวกูด หมู่ 4 ตำบลห้วงน้ำขาว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่บ้านเปรี๊ตนอก หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลห้วงน้ำขาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ป่าสงวนแห่งชาติชายเลนท่าตะเภา-น้ำเชี่ยว

ภาพที่ 8 ที่ตั้งชุมชนเปรีดโน

ลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ

สภาพทั่วไปของจังหวัดตราดมีลักษณะพื้นที่เป็นชายฝั่งทะเล สภาพภูมิอากาศบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกตลอดแนวชายฝั่งทะเลจากจังหวัดจันทบุรีถึงจังหวัดตราดเป็นภูมิอากาศชนิดมรสุมเขตร้อน (tropical monsoon climate) มีสภาพอากาศชื้น ฝนตกมากตลอดปี มีฤดูแล้งในระยะเวลาสั้น (ป่าชายเลนภาคตะวันออก ฝ่ายจัดการป่าชายเลน สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา, 2540) ลักษณะอากาศของหมู่บ้านเป็ร็ดใน พบว่ามี 2 ฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน และ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ธันวาคม ส่วนฤดูหนาวไม่มีความชัดเจน สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป อากาศค่อนข้างร้อนอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 26-29 องศาเซลเซียส ในปี พ.ศ. 2544 อุณหภูมิสูงสุด 33.8 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 21.7 องศาเซลเซียส มีฝนตกตลอดทั้งปี 231 วัน ปริมาณน้ำฝนที่วัดได้ 5,431.8 มิลลิเมตร (สุภาภรณ์, 2549)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติของระบบนิเวศป่าชายเลน และนั่งเรือชมทัศนียภาพที่สวยงามของป่าสามารถดูนก การเรียนรู้ชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ป่าชายเลน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน และสิ่งแวดล้อม มีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน และสิ่งแวดล้อม มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำในป่าชายเลน การขยายพันธุ์ของพืชในป่าชายเลน การใช้ประโยชน์จากไม้ป่าชายเลน การเรียนรู้วงจรชีวิตของสัตว์น้ำในป่าชายเลนบางชนิด
2. กิจกรรมการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ร่วมกับชาวบ้านในชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการทำสวน ได้แก่ สวนทุเรียน เงาะ มังคุด สับปะรด การทำประมง การจับปลาตามคลองจับปูแสมและปูทะเล การทำนาทุ่งแบบธรรมชาติ และการเลี้ยงปลาแก้ว

การเข้าถึงและการคมนาคม

การเดินทางโดยรถยนต์ จากกรุงเทพฯ สามารถใช้เส้นทางได้ 3 สาย (นิรนาม, 2553) คือ บางนา-ตราด (เส้นทางหลวงหมายเลข 3) ผ่านชลบุรี-ระยอง-จันทบุรี-ตราด ระยะทางประมาณ 385 กิโลเมตร เส้นทางสายบางนา-ชลบุรี-แกลง-จันทบุรี-ตราด (เส้นทางหลวงหมายเลข 344) ระยะทาง

ประมาณ 318 กิโลเมตร และทางหลวงพิเศษ (motor way) เริ่ม กิโลเมตรที่ 0 ที่แยกถนนศรีนครินทร์ตัดถนนรามคำแหง และมาออกที่เส้นทางบ้านบึง-แกลง-จันทบุรี-ตราด

รถโดยสารประจำทาง มีทั้งรถธรรมดา และรถปรับอากาศออกจาก สถานีขนส่งสายตะวันออก (เอกมัย) ถนนสุขุมวิท รถโดยสารปรับอากาศ มีรถปรับอากาศ ชั้น 1 (ปอ.1) ใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 ชั่วโมง จาก สถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 มีบริการรถปรับอากาศชั้น 1 ไปจังหวัดตราดทุกวัน (วิ่งเส้นมอเตอร์เวย์) สอบถามนอกจากนั้นยังมีบริษัทเดินรถเอกชนที่วิ่งบริการ ได้แก่ บริษัท ศุภรัตน์ ทัวร์ บริษัท เชิดชัย ทัวร์

เครื่องบิน บริษัท บางกอกแอร์เวย์ จำกัด มีเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพฯ-ตราด (อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง) ทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ และอาทิตย์

จากตัวเมืองจังหวัดตราดเดินทางไปยังชุมชนบ้านเป็ดในระยะเวลาทาง 12 กิโลเมตร สามารถนั่งรถโดยสารประจำทางตัวเมืองตราดไปยังชุมชนบ้านเป็ดในได้

ภาพที่ 9 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนเป็ดใน

ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมา

ชื่อเดิมหมู่บ้านนี้เรียกว่า “บ้านน้อย” ที่มาของชื่อ “ชะชอม” เพราะเรียกตามลักษณะพื้นที่ที่มีน้ำซับตลอดปีแม้ในฤดูแล้ง จึงมีสัตว์ป่านานาชนิดมากินน้ำบริเวณนี้ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ชะ” ชาวบ้านจึงมาแอบซุ่มดูเพื่อจับสัตว์ ภาษาอีสานเรียกว่า “ชอม” รวมกันจึงเป็น “ชะชอม” จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้าน “ชะชอม” เริ่มก่อตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อ ปี พ.ศ. 2493 โดยราษฎรกลุ่มแรกที่มาตั้งถิ่นฐานมีจำนวน 4 ครัวเรือน เดินทางมาจากบ้านนาโพธิ์กลาง เพื่อสำรวจพื้นที่และเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีสัตว์ป่าชุกชุมและเป็นแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การหาของป่าล่าสัตว์ จึงชักชวนกันย้ายครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านใหม่ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2506 และมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายพรมมาแสงสุนีย์ ในปี พ.ศ. 2508 ส่วนผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ชื่อ นายแสง แสงสุนีย์ ปี พ.ศ. 2536 ได้รับประกาศให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2553)

บ้านชะชอมมีประวัติความเป็นมาจากการก่อตั้งหมู่บ้านเกิดจากการทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างมีความสุขเรื่อยมา แม้ว่าปัจจุบันสภาพการณ์เปลี่ยนไป แต่ชาวบ้านก็ยังดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เพราะปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการ ได้แก่ การมีสังคมที่เป็นสังคมชนบท ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันอดทนต่อการประกอบอาชีพ ยึดถือหลักธรรมของศาสนา หลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการบริหารจัดการชุมชนที่ดีเป็นระบบเห็นได้จากการรวมกลุ่มต่าง ๆ อย่างเข้มแข็ง มีส่วนช่วยส่งเสริมชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันตนเอง มีความสมดุลในชีวิตไม่ก่อหนี้จนเกินตัว มีความพอเพียงตามวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ และที่สำคัญก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการที่จะร่วมกันนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาประยุกต์ใช้ เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจะช่วยขจัดความยากจนให้หมดไปอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และระดับชาติตามลำดับ บ้านชะชอมจึงเป็นหมู่บ้าน “อยู่เย็นเป็นสุข” ที่พ้นความยากจนด้วยการดำเนินวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงในขั้น “อยู่ดียังขึ้นด้วยการเรียนรู้” เป็นหมู่บ้านต้นแบบที่ดีแก่หมู่บ้านอื่น ๆ อย่างภาคภูมิใจ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2553)

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของชุมชนชะชอมเริ่มต้นขึ้นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชน จนได้รับรางวัลพระราชทานการอนุรักษ์ป่าชุมชนระดับประเทศ ประมาณปี พ.ศ 2542 รางวัลนี้ยังทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรของ

ชุมชนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับในช่วงนั้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนงานวิจัย โดยมีนักวิจัยเข้ามาศึกษาและทดลองดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ลองผิดลองถูก ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา มีการแบ่งบทบาทหน้าที่และแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรมชาติ เกิดเป็นกลุ่มกินข้าวเช้าเฮือน (กินข้าว หมายถึง การรับประทานอาหารร่วมกันกับเจ้าของบ้านที่นักท่องเที่ยวมาพักแบบญาติพี่น้องและเป็นกันเอง เขาเฮือน หมายถึง การพักผ่อนในบ้านซึ่งเจ้าของบ้านจัดเตรียมไว้ให้) กลุ่มกินข้าวเช้าเฮือน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2543

ที่ตั้งและอาณาเขต

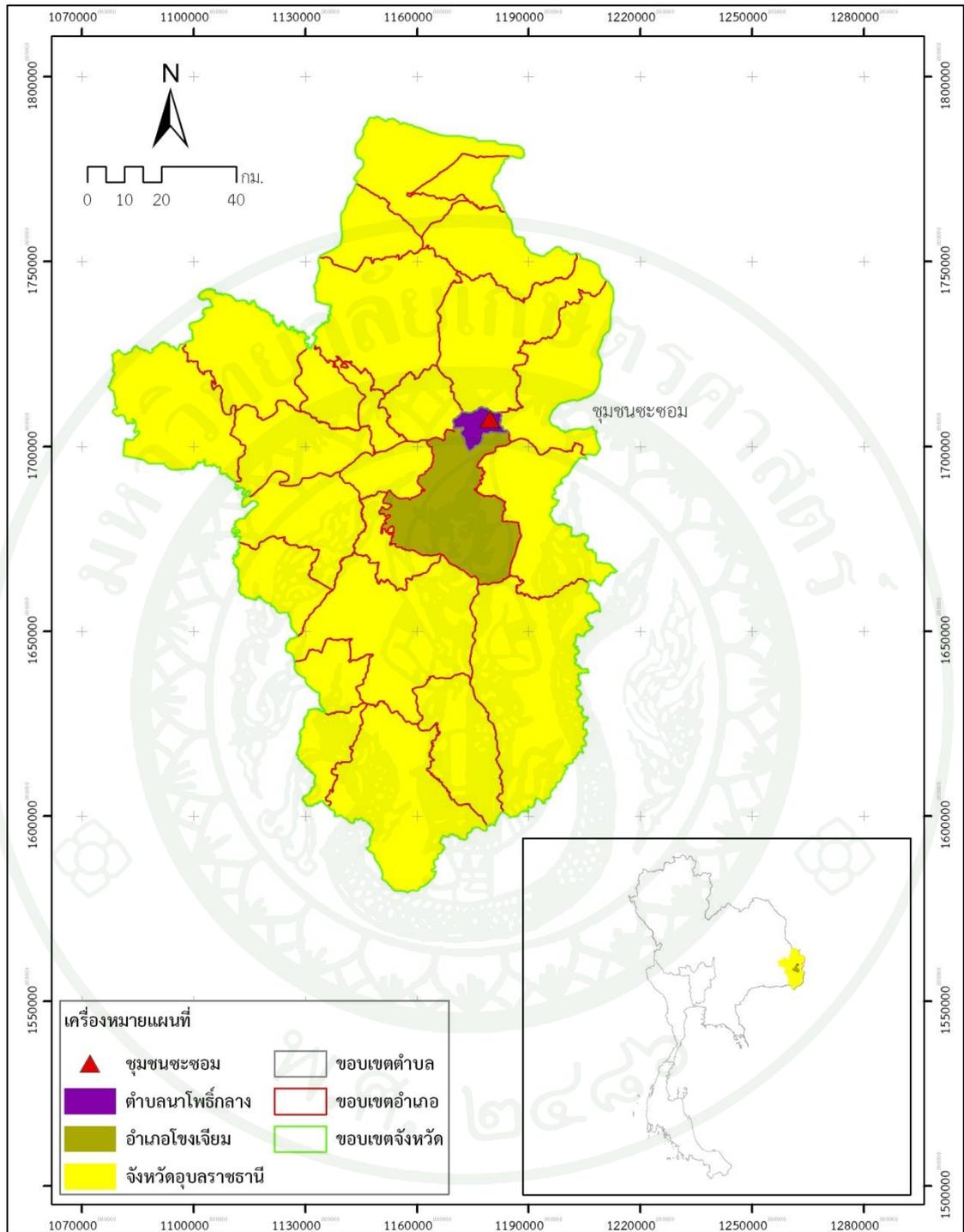
หมู่บ้านวัฒนธรรม “บ้านชะซอม” ตั้งอยู่ที่ หมู่ 7 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากตัวจังหวัด ระยะทาง 130 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอ ระยะทาง 45 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีจำนวนครัวเรือน 105 หลังคาเรือน มีประชากร 465 คน มีอาณาเขต ดังนี้ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2553)

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านนามแพง อำเภอศรีเมืองใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านนาโพธิ์ใต้ ตำบลนาโพธิ์กลาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ป่าดงนาทาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านนาโพธิ์กลาง ตำบลนาโพธิ์กลาง

ภาพที่ 10 ที่ตั้งชุมชนชะชอม

ลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ

บ้านชะจอมมีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสลับเนินเขา และ ภูเขาหินทราย ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายมีป่าดงนาทามซึ่งเป็นป่าดิบแล้งค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งต้นน้ำของลำห้วยหลายสายพื้นที่ด้านตะวันออกของตำบลติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวเขตธรรมชาติ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2553)

สภาพภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน-กันยายน ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม-พฤษภาคม อุณหภูมิในแต่ละฤดูแตกต่างกันอย่างมาก ในฤดูฝนจะมีพายุฝนฟ้าคะนองอยู่บ่อย ๆ ในฤดูหนาวอากาศเย็นและแห้งแล้ง ความชื้นในบรรยากาศมีน้อย ในฤดูร้อนอากาศร้อนจัด ต้นไม้ใบหญ้าแห้ง (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2553)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ชุมชนชะจอมมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ (นิรนาม, 2553)

1. ถ้ำลายมือฝีกองกอย อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กม. เล่ากันว่า มีนายพรานคนหนึ่งไปล่าสัตว์ แล้วนำสัตว์มาวางไว้ที่ถ้ำแห่งนี้ ฝีกองกอยก็เดินมาขโมยสัตว์ป่าของนายพรานจนหมด จึงเรียกสืบทอดกันมาว่า “ถ้ำลายมือฝีกองกอย” และทุกวันนี้ ยังมีร่องรอยรูปลายมือฝีกองกอย
2. โหล่งหินจานบิน ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 900 เมตร เป็นหินทรายที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ จะมีลักษณะเป็นหินสองชั้น ชั้นแรกจะเป็นก้อนเล็ก ๆ ชั้นบน (ชั้นที่สอง) จะเป็นหินก้อนใหญ่มีลักษณะคล้ายจาน จึงเรียกว่า “โหล่งหินจานบิน”
3. โหล่งน้ำเต้ จากหมู่บ้านไปทางทิศเหนือประมาณ 4 กม. สาเหตุที่เรียก “โหล่งน้ำเต้” เพราะมีร่องรอยลายมือของบรรพบุรุษเต้ (เขียน) ไว้บนผาหิน
4. หินเสี้ยว เป็นหินทรายที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ที่มีหินก้อนขนาดใหญ่ วางเทินอยู่บนฐานหินขนาดเล็ก แต่มีลักษณะสมดุล ไม่ร่วงหล่น จึงเรียกกันว่า “หินเสี้ยว”

ภาพที่ 11 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนชะชอม

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

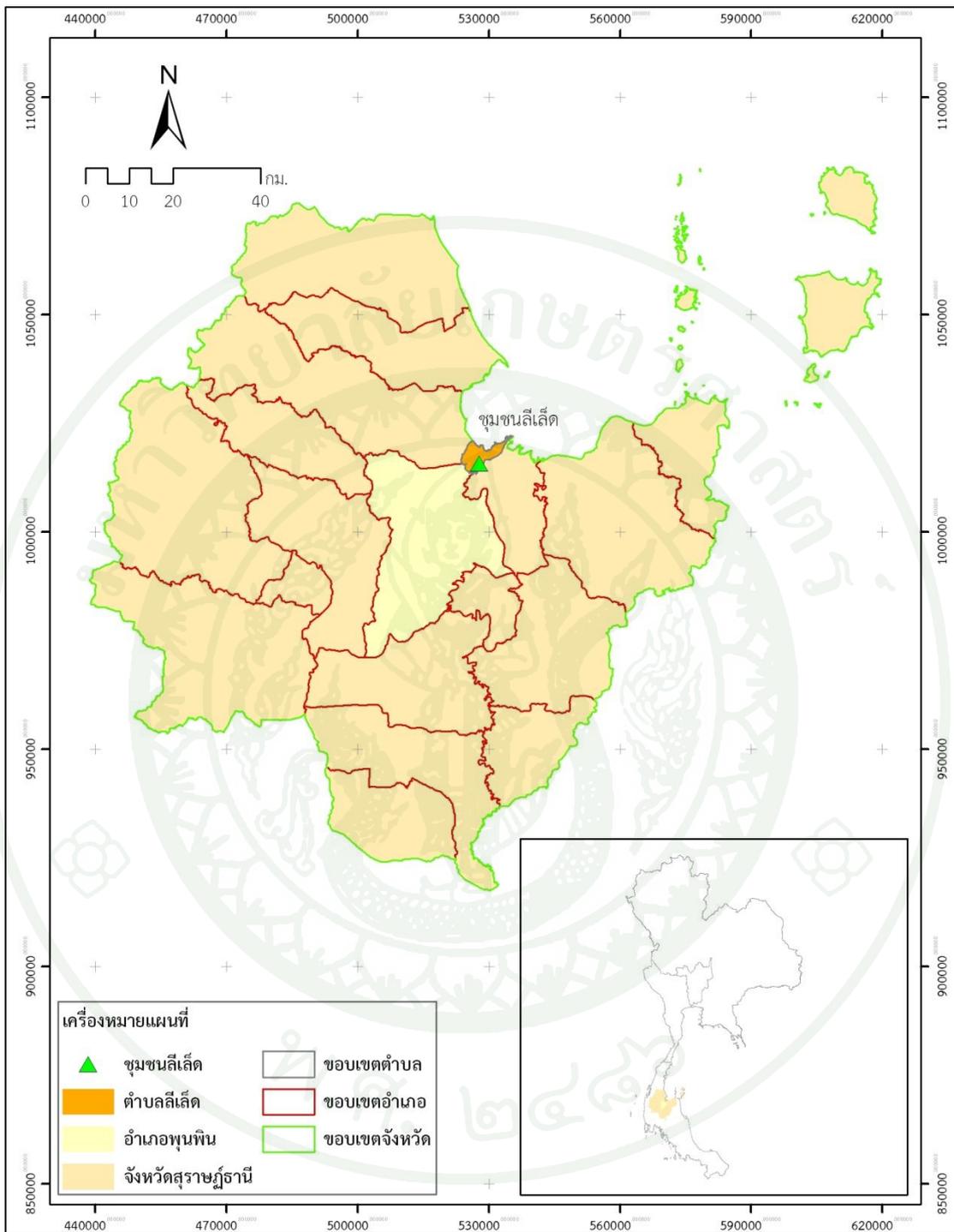
ประวัติความเป็นมา

ในสมัยที่มีหัวเมืองไชยาเป็นศูนย์กลางการปกครอง ขึ้นตรงกับกรุงศรีอยุธยา (ก่อนพ.ศ.2439) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ (ร.5) ทรงเสด็จไปบ้านดอน (ทางเรือ) ทรงเห็นว่าคลองสายนี้เป็นทางลัดที่ใกล้กว่า จึงทรงเสด็จไปตามคลองสายนี้จึงได้ชื่อว่า คลองลัด ชาวบ้านในคลองลัดซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ข้าว จึงมีชาวจีนล่องเรือมารับซื้อข้าวอยู่เป็นประจำชาวจีนจึงเรียกคลองลัด เพี้ยนไปเป็นคลองเล็ด สมัย ร.5 ทรงปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่น โดยรวมอำนาจเข้าส่วนกลาง ทรงริเริ่มระบบการปกครองแบบหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดในปี พ.ศ.2445 มีการตั้งเป็นตำบลลีเล็ด มีขุนลีเล็ดลัททกิจ (นาท ธตาทกุล) เป็นกำนันคนแรกแต่เดิมชาวบ้านมีอาชีพทำไร่ข้าวปนกับสวนมะพร้าว เริ่มหันมาทำนา การทำไร่จึงหมดไปในขณะนี้ ส่วนในคลองชาวบ้านไม่กล้าลงไปหาปลาเพราะมีจระเข้ชุกชุม มากชาวบ้านที่อยู่ริมคลองต้องใช้ไม้กั้นเป็นคอกเพื่อลงไปอาบน้ำต่อมาไม่นานมีพวกแขกมารับซื้อจระเข้ชาวบ้านจับจระเข้ขายจนหมดในที่สุดก็สูญพันธุ์ เมื่อในคลองไม่มีจระเข้ชาวบ้านก็เริ่มหันมาทำอาชีพประมงพื้นบ้านพื้นที่ที่เป็นนาข้าวกลายเป็นสวนมะพร้าว จนมาถึงปัจจุบันอาชีพที่สำคัญของชาวลีเล็ด คือ การทำประมงกับสวนมะพร้าว วัดที่เก่าแก่ของบ้านลีเล็ดในปัจจุบันคือ วัดบางปลาแต่เดิมชื่อ วัดแก้วประดิษฐาราม สมัยนั้นบริเวณวัดมีต้นปลาชุกชุมชาวบ้านจึงเรียกว่า วัดบางปลา และเรียกติดปากกันมาจนถึงปัจจุบัน (องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด, 2553)

ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนลีเล็ด มีพื้นที่ประมาณ 17,266 ไร่หรือประมาณ 26.6 ตารางกิโลเมตรมีประชากรทั้งสิ้น 3,881 คน ตั้งอยู่ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน คือ บ้านบางใหญ่ฝั่งขวา บ้านคลองราง บ้านบางใหญ่ฝั่งซ้าย บ้านบางบุตร บ้านบางปลา บ้านบางใน บ้านคลองกอ บ้านบางทิ้ง มีอาณาเขตติดต่อ (วิกิพีเดีย, 2553) ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อ่าวบ้านดอน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ คลองพุนพิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน ตำบลท่าเคย อำเภอท่าฉาง

ภาพที่ 12 ที่ตั้งชุมชนลีเล็ด

ลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ

สภาพทั่วไปของตำบลลีเล็ดจะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน และบางส่วนอยู่ติดกับทะเล มีน้ำเค็มท่วมถึงเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตแต่ละหมู่บ้านจะใช้เส้นทางทางน้ำในการสัญจรไปมา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน คือ คลองพุนพิน มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล จึงเหมาะสำหรับการทำการประมง (วิกิพีเดีย, 2553)

สภาพภูมิอากาศได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้มีช่วงฤดูฝนยาวนานและมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านทำให้ฤดูร้อนและฤดูฝนระยะเวลาใกล้เคียงกัน ทำให้ฤดูฝนน้ำมากเกินไปทำให้ พื้นที่ส่วนใหญ่ น้ำท่วมถึง และฤดูร้อนเกิดการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภค (องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด, 2553)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติของระบบนิเวศป่าชายเลน และนั่งเรือชมทัศนียภาพที่สวยงามของป่าสามารถดูนก การเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน และสิ่งแวดล้อม มีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน และสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าชายเลน
2. กิจกรรมการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนนักท่องเที่ยวสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ และวิถีการทำการประมง ประกอบกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านตามวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น ร่วมออกหาปลา ถีบกระดาน จับปู
3. กิจกรรมการสัมผัสประเพณีวัฒนธรรม ชุมชนลีเล็ดมีประเพณีที่โดดเด่น เช่น การทำบุญเดือนสิบ มีวันรับส่งตายาย ที่ถือเป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษ ประเพณีการชักพระ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำภาคใต้ นอกจากนี้ชุมชนยังรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ลิเกป่า มโนราห์ โดยถ่ายทอดไปยังเยาวชนในท้องถิ่น
4. กิจกรรมการเยี่ยมชมกลุ่มอาชีพเสริมในชุมชน เช่น กลุ่มใบจาก กลุ่มกะปิ และการทำเครื่องมือเครื่องใช้ประมงพื้นบ้านโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น บ้อง (ช้อนปึก) ใช้ทางไม้จาก ปักใน

ทะเลเป็นรูปตัววี ใช้วนทำถักดักกุ้ง ใช้ในทะเล จะได้กุ้งที่ใช้ทำกะปิ เชนงเลง ทำด้วยลำไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่ๆ ใช้ไม้ไผ่อันเล็ก ๆ ชัดตามขวาง ใช้จมในคลอง ทะเล จะได้ กุ้ง ปลาตุก ปู

การเข้าถึงและการคมนาคม

การเดินทางโดยรถยนต์มี 3 เส้นทาง คือ 1) จากกรุงเทพฯ เดินทางมาตามถนนสายเพชรเกษมและต่อมาตามถนนสายเอเชีย (A2 หรือเส้นทางหมายเลข 41) ถึงกองบิน 7 เลี้ยวซ้ายสู่ถนนสาย 417 ถึงสี่แยกไฟแดง เลี้ยวซ้ายไปบ้านบางปลาประมาณ 6 กิโลเมตร กลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ตั้งอยู่ทางขวามือก่อนถึงสี่แยกบ้านบางปลา 2) จากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมืองมาประมาณ 10 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายตรงสี่แยกบ้านบางปลา (สี่แยกที่สอง) ประมาณ 20 เมตร กลุ่มชุมชนลีเล็ดจะตั้งอยู่ทางซ้ายมือ และ 3) จากกระบี่ใช้เส้นทาง southern seaboard เลี้ยวซ้ายสู่ถนนสายเอเชีย (มีป้ายบอกทางไปพุนพิน) ผ่านสหกรณ์สุราษฎร์ธานี และสนามบิน เลี้ยวขวาตรงสามแยกไฟแดง เข้าสู่ถนนหมายเลข 417 เลี้ยวซ้ายที่สี่แยกไฟแดงไปบ้านบางปลา ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร กลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ตั้งอยู่ทางขวามือก่อนถึงสี่แยกบ้านบางปลา (องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด, 2553)

ภาพที่ 13 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนลีเล็ด

สมมติฐานการวิจัย

1. ประสบการณ์ที่ปรารถนาและประสบการณ์ที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแตกต่างกัน
 2. ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน
 3. ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน
 4. ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจรวม
 5. ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ
- โดยสมมติฐานข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 3 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสมมติฐานข้อที่ 4 และ 5 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
2. คอมพิวเตอร์และโปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล และอุปกรณ์สำนักงาน
3. กล้องถ่ายภาพและอุปกรณ์บันทึกภาพ
4. อุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น สมุด ปากกา ดินสอ ยางลบ สมุดบันทึก เป็นต้น

วิธีการ

การตรวจสอบข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แรงจูงใจ นักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการและโมเดลการจัดการแหล่งนันทนาการแบบเน้นประสบการณ์ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และพื้นที่ศึกษา จากเอกสาร งานวิจัยและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกพื้นที่ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำบัญชีรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทั่วประเทศ จำนวนรวมทั้งสิ้น 298 ชุมชน โดยอ้างอิงข้อมูลจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2550) คัดเลือกพื้นที่ โดยใช้ค่ามาตรฐานระดับความพร้อมของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มีค่ามาตรฐานระดับความพร้อมของชุมชนระดับ 1 ซึ่งหมายถึง ความพร้อมระดับมาก คือ มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยคณะกรรมการในชุมชน และมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงาน

อย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ติดต่อมายังชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมีระดับความพร้อมของชุมชนในระดับมาก จะทำให้การเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 ทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมระดับที่ 1 ได้ทั้งสิ้น 24 ชุมชน จาก 298 ชุมชน ดังตารางที่ 1 ทำการคัดเลือกพื้นที่เพื่อให้ได้ตัวแทนในแต่ละภูมิภาคโดยกำหนดให้ แหล่งท่องเที่ยวตัวแทนต้องมีทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือใกล้เคียง ได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก แม่น้ำ และทะเล ที่มีความสวยงามเหมาะสมที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับ นักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดี และ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการแสดงทาง วัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเยี่ยมชมแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน

ตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่มีค่ามาตรฐานระดับความพร้อมด้านการบริหารจัดการระดับ 1

ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรมการท่องเที่ยว	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	
			ธรรมชาติ	วัฒนธรรม
1. บ้านห้วยอี	แม่ฮ่องสอน	ศึกษาธรรมชาติดอยปู่ไร้หมื่นเวียง วิถีชีวิตปกากะญอ ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน	มี	มี
2. บ้านหนองแม่นา	เพชรบูรณ์	ศึกษาธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ ทุ่งแสลงหลวง พายเรือแจว ชมผีเสื้อ ตุงก ศึกษาประวัติศาสตร์ดินแดน สมรภูมิเขาค้อ	มี	มี
3. บ้านผาหมอน	เชียงใหม่	ศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของ ชนเผ่าลาหู่ญี	มี	มี
4. บ้านแม่กำปอง	เชียงใหม่	ศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวสวนเมี่ยง เดินป่าศึกษาสมุนไพร และชมน้ำตก แม่กำปอง	มี	มี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรมการท่องเที่ยว	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	
			ธรรมชาติ	วัฒนธรรม
5. บ้านห้วยซี้เหล็ก	เชียงราย	ชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีชนเผ่าอาข่า	มี	มี
6. ชุมชนเปรี๊ดใน	ตราด	ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ชมวิถีชีวิตชุมชน	มี	มี
7. ชุมชนสามชุก	สุพรรณบุรี	ศึกษาดูงานเรื่องราววิถีชีวิตชุมชน	ไม่มี	มี
8. ชุมชนบางเจ้าฉ่า	อ่างทอง	ศึกษาภูมิปัญญาการจักสาน ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนริมแม่น้ำน้อยและท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ไม่มี	มี
9. ชุมชนบ้านโคกโก่ง	กาฬสินธุ์	ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูไท และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน	ไม่มี	มี
10. บ้านปราสาท	นครราชสีมา	ศึกษาอารยธรรมเก่าแก่ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ทอผ้าและจักรสาน	ไม่มี	มี
11. โฮมสเตย์บ้านบุไทร	นครราชสีมา	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเดินป่าศึกษาธรรมชาติ	มี	
12. บ้านหนองหล่ม	มุกดาหาร	ไหว้พระมุกจินทร์ พิพิธภัณฑ์ชุมชน ทอผ้า และล่องเรือเรียนรู้วิถีชีวิตสองฝั่งน้ำโขง	มี	มี
13. ชุมชนกู่กาสิงห์	ร้อยเอ็ด	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศึกษาโบราณสถาน	ไม่มี	มี
14. บ้านชะขอม	อุบลราชธานี	ศึกษาทรัพยากรป่าไม้ ถ้ำลายมือ และถ้ำปาฏิหาริย์ เทียววัด ภูอนันท์ วิถีชีวิต การเก็บหาของป่า	มี	มี
15. บ้านวังอ้อ	อุบลราชธานี	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าชุมชนและศูนย์การเรียนรู้การพึ่งตนเอง	มี	มี
16. บ้านนาติน	กระบี่	ศึกษาธรรมชาติทางทะเล ดำน้ำดูปะการัง การทำประมงพื้นบ้าน ลอบปลาหมึกแบบดั้งเดิมการทำขนมพื้นบ้าน ทำสวนยางพารา กิจกรรมกลุ่ม ทัศนศึกษา เช่น การทำผ้าบาติกและผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว	มี	มี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรมการท่องเที่ยว	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	
			ธรรมชาติ	วัฒนธรรม
17. กลุ่มท่องเที่ยว เชิงนิเวศบ้าน คลองเรือ	ชุมพร	ล่องแพไม้ไผ่ ชิมผลไม้ พักโฮมสเตย์ ชมดอกบัวผุด ดอกกระโดน ถ้ำน้ำตกริมน้ำตก แคมป์ไฟ หุงข้าว กระทบอกไม้ไผ่ สาธิตกรรมวิธีการ ร่อนแร่ดีบุก การทำเกษตร 4 ชั้น	มี	มี
18. เกาะพิทักษ์ โฮม สเตย์	ชุมพร	ดำน้ำดูปะการัง เรียนรู้วิถีประมง พื้นบ้าน	มี	มี
19. โครงการคนอยู่ -ป่ายัง บ้าน กลางดง	ชุมพร	การศึกษาดูงานการจัดการระหว่าง คนกับป่าแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเดินทางแคมป์ปิ้ง การล่องเรือ ไม้ทวนสายน้ำสู่ผืนป่าบริสุทธิ์ล่อง แพไม้ไผ่เรือยาง	มี	มี
20. ชมรมท่องเที่ยว ป่าต้นน้ำพะโต๊ะ	ชุมพร	ล่องแก่งบกไฟ เดินป่า ล่องแพ เดินป่ายอดเขา โฮมสเตย์	มี	มี
21. บ้านคีรีวง	นครศรีธรรมราช	เดินป่าศึกษาธรรมชาติยอดเขา หลวง ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวคีรี วง กลุ่มสมุนไพร กลุ่มมัคค์ย้อม กลุ่มใบไม้ กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ	มี	มี
22. เกาะยวน้อย	พังงา	นั่งรถชมวิถีชีวิตและระบบนิเวศ บนเกาะยวน ออกทะเลชมวิถีชีวิต ประมงการกั้ววนวางอวน ชมการ เลี้ยงกุ้งมังกรในกะชัง เยี่ยมชม กลุ่มแม่บ้าน ดูการกรีดยาง ลิงขึ้น มะพร้าว	มี	มี
23. กลุ่มชุมชนลีเล็ด นำเที่ยวเพื่อการ อนุรักษ์	สุราษฎร์ธานี	นั่งเรือชมป่าชายเลนที่สมบูนอร์ม ดูวิถีชีวิตชาวเล ลงมือทำประมง พื้นบ้าน เยี่ยมชมกลุ่มอาชีพ ชม การแสดงพื้นบ้าน “ลิเกป่า” ดู หิ่งห้อยและเรียนรู้วิถีจักรหิ่งห้อย	มี	มี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรมการท่องเที่ยว	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	
			ธรรมชาติ	วัฒนธรรม
24. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำผึ้ง	สุราษฎร์ธานี	ศึกษาชมความงามและความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ (บ่อน้ำต้นทรายดูด, ถ้ำน้ำลอด, ถ้ำประวัติศาสตร์สมรภูมิ, ถ้ำผึ้ง, จุดชมวิว ฯลฯ) ศึกษาประวัติศาสตร์และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ	มี	มี

ที่มา : สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2550)

ขั้นตอนที่ 3 ได้พื้นที่ ที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ คือ มีทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต จำนวน 19 พื้นที่ แบ่งกลุ่มพื้นที่ออกเป็น 4 ภูมิภาค และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลาก ได้พื้นที่ รวม 4 พื้นที่ ที่เป็นตัวแทนจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ดังนี้

1. ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นตัวแทนภาคเหนือ
 2. ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด เป็นตัวแทนภาคกลาง
 3. ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 4. ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตัวแทนภาคใต้
2. ประชากรเป้าหมายและหน่วยในการวิเคราะห์

กำหนดให้นักท่องเที่ยวชาวไทย อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบริเวณพื้นที่ศึกษาทั้งที่พักค้างและไม่พักค้าง เป็นประชากรเป้าหมาย และหน่วยในการวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยครั้งนี้คือ ปัจเจกบุคคล (individual)

3. การกำหนดขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างประชากร

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดตัวอย่างประชากร กลุ่มนักท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีระบบการจัดเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน บางพื้นที่ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน จึงทำการกำหนดขนาดตัวอย่างในการศึกษาทั้ง 4 พื้นที่รวม 400 ตัวอย่าง แบ่งเป็นพื้นที่ละ 100 ตัวอย่าง

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (open - ended question) และคำถามปลายปิด (close - ended question) ที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ตรวจสอบเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นทำการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมทุกตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง คำชี้แจง วัตถุประสงค์ และคำถามโดยแบ่งเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับการเดินทางและการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวได้แก่ ประสบการณ์ในการมาเยือน กลุ่มเดินทาง ขนาดกลุ่ม รูปแบบการเดินทาง การได้รับข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง และกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ความพึงพอใจโดยรวม และ ความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพ และที่อยู่ปัจจุบัน

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนการใช้ข้อความที่ง่ายต่อการเข้าใจ แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (pre-test) กับนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่ที่มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในแบบครอนบาค (Cronbach) และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามทั้งหมดให้ถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการตอบแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิในพื้นที่ศึกษา ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาทั้ง 30 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.932 สำหรับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงทั้ง 30 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.950 และความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทั้ง 19 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.852 รายละเอียดดังตารางผนวกที่ ข1 - ข3

6. การเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนมีนาคม 2554 รวมทั้งสิ้น 6 เดือนครอบคลุมทั้งในช่วงวันหยุดและวันธรรมดา

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 การให้ค่าคะแนนตัวแปรและการจัดกระทำกับข้อมูล

- 1) ประสบการณ์ในการมาเยือน : ใช้จำนวนจริงจากจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคยเดินทางมาเยือนหรือประกอบกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา
- 2) กลุ่มการเดินทาง : ทำการกำหนดตัวแปรทางเลือกให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบ

ตามประเภทกลุ่มผู้ร่วมเดินทางในการมาเยือนแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลโดย
กำหนดค่าตัวเลขแทนคำตอบแต่ละข้อดังนี้

เดินทางมาคนเดียว	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
กลุ่มเพื่อน	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
กลุ่มแฟนหรือคู่รัก	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
กลุ่มครอบครัว	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
กลุ่มเพื่อนและครอบครัว	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
กลุ่มบริษัทนำเที่ยว	ให้ค่าคะแนนเป็น	6
กลุ่มประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน	ให้ค่าคะแนนเป็น	7
กลุ่มประเภทอื่น ๆ	ให้ค่าคะแนนเป็น	9

3) ขนาดกลุ่ม : ใช้จำนวนจริงจากจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ร่วมเดินทางไปเยือน
แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในการกำหนดขนาดกลุ่มของนักท่องเที่ยว

4) การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับ: ทำการกำหนดตัวแปร
ทางเลือกให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบตามประเภทกลุ่มผู้ร่วมเดินทางในการมาเยือนแหล่งนันทนาการ
และจัดกระทำกับข้อมูลโดยกำหนดค่าตัวเลขแทนคำตอบแต่ละข้อ ดังนี้

ได้รับข้อมูลจากเพื่อน	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ได้รับข้อมูลจากญาติหรือคนในครอบครัว	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ได้รับข้อมูลจากวิทยุ	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว	ให้ค่าคะแนนเป็น	6
ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	ให้ค่าคะแนนเป็น	7
ได้รับข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ	ให้ค่าคะแนนเป็น	9

5) การใช้เวลาในพื้นที่ : ใช้ข้อมูลการพักค้างของนักท่องเที่ยว และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่พักค้างแรม	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
พักค้างแรม	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

6) กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง : ทำการกำหนดตัวแปรกิจกรรมนันทนาการจำนวน 26 กิจกรรม ให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบตามที่ต้องการหรือคาดหวังว่าจะกระทำเมื่อได้ไปเยือนแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่คาดหวัง	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
คาดหวัง	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

7) กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง : ทำการกำหนดตัวแปรกิจกรรมนันทนาการ จำนวน 26 กิจกรรม ให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบตามกิจกรรมที่ตนเองได้กระทำเมื่ออยู่ในแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

8) พฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวกระทำ : ทำการกำหนดตัวแปรพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยว จำนวน 17 ตัวแปร ให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบตามพฤติกรรมที่ตนเองได้กระทำเมื่ออยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่กระทำพฤติกรรมเชิงบวก	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
กระทำพฤติกรรมเชิงบวก	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

ไม่กระทำพฤติกรรมเชิงลบ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
กระทำพฤติกรรมเชิงบวก	ให้ค่าคะแนนเป็น	0

9) ประสพการณ์นั้นหนาการที่ปรารถนา: ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่นักท่องเที่ยวยระบุ โดยให้ค่าคะแนนตามระดับความสำคัญของประสพการณ์นั้นหนาการที่นักท่องเที่ยวยปรารถนา ในลักษณะของการให้ความสำคัญมากที่สุดไปสู่อุ่ไม่มีความสำคัญในแต่ละข้อ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ ดังนี้

ไม่มีความสำคัญ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
สำคัญน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
สำคัญน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
สำคัญปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
สำคัญมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
สำคัญมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

10) ประสพการณ์นั้นหนาการที่ได้รับจริง : ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่นักท่องเที่ยวยระบุ โดยให้ค่าคะแนนตามระดับความสำคัญของประสพการณ์นั้นหนาการที่นักท่องเที่ยวยได้รับจริง ในลักษณะของการได้รับมากที่สุดไปสู่อุ่การไม่ได้รับประสพการณ์นั้นหนาการในแต่ละข้อ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผู้วิจัย กำหนดไว้ดังนี้

ไม่ได้รับประสพการณ์	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ได้รับระดับน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ได้รับระดับน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ได้รับระดับปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ได้รับระดับมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ได้รับระดับมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

11) ความคิดเห็นต่อการจัดการพื้นที่ : ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่นักท่องเที่ยวยระบุ โดยให้ค่าคะแนนตามระดับความสำคัญของความคิดเห็นในลักษณะของการเห็นด้วยอย่างยิ่งไปสู่อุ่ความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัย กำหนดไว้ดังนี้

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ไม่เห็นด้วย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ไม่แน่ใจ	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
เห็นด้วย	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

12) ความพึงพอใจในการมาเยือน : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับความรู้สึกพึงพอใจ โดยรวมของนักท่องเที่ยวขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่พึงพอใจ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
รู้สึกพึงพอใจน้อยมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
รู้สึกพึงพอใจน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
รู้สึกพึงพอใจปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
รู้สึกพึงพอใจมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

13) ความต้องการกลับมาเยือน : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับต้องการกลับมาเยือน พื้นที่ศึกษาแห่งนี้อีกของนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่ต้องการกลับมาเยือนอีก	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ต้องการกลับมาเยือนน้อยมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ต้องการกลับมาเยือนน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ต้องการกลับมาเยือนปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ต้องการกลับมาเยือนมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ต้องการกลับมาเยือนมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

7.2 การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายตัวแปรต่างๆ โดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การทดสอบสมมติฐานการวิจัย สถิติที่ใช้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เพื่อจัดกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือ factor เดียวกัน การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ (paired samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์นั้นหนทางการที่ปรารถนาและประสบการณ์นั้นหนการที่ได้รับจริง การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression analysis) โดยกำหนดให้มันัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแต่ละวิธีการวิเคราะห์มีหลักการดำเนินการโดยสรุปได้ ดังนี้

2.1) การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เป็นเทคนิคที่จะจัดกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือ factor เดียวกัน ตัวแปรที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไปในทางตรงกันข้ามก็ได้ ส่วนตัวแปรที่อยู่คนละกลุ่มจะไม่มีความสัมพันธ์กันหรือมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก ในเทคนิคนี้จะใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation) วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ควรเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ระดับการวัดแบบสเกลอันตรภาค (interval scales) หรือ แบบสเกลอัตราส่วน (ratio scales) ซึ่งในที่นี้ นำมาใช้ในการวิเคราะห์จัดกลุ่มประสบการณ์นั้นหนการที่ปรารถนา และประสบการณ์นั้นหนการที่ได้รับจริงในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้ค่าสถิติดังต่อไปนี้ ในการอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล (กัลยา, 2546)

2.1.1) Eigenvalues หมายถึง ค่าการแปรผันหรือความแปรปรวนทั้งหมดในตัวแปรเดิมที่สามารถอธิบายได้ โดยหาได้จากผลบวกค่า Factor loading ยกกำลังสองของแต่ละตัวแปรในกลุ่มหนึ่งๆ

2.1.2) เปอร์เซนต์ของการแปรผัน (variance percentage) หมายถึง เปอร์เซนต์ของแต่ละกลุ่ม สามารถอธิบายการแปรผันได้ หาได้จากสัดส่วนของค่า Eigenvalues ของกลุ่มหนึ่ง ๆ กับจำนวนตัวแปรทั้งหมดคูณ 100

2.1.3) Cumulative Percentage หมายถึง ผลบวกสะสมของเปอร์เซนต์ของการแปรผันซึ่งสามารถบอกได้ว่าการจำแนกกลุ่มในครั้งนี้ จำนวนกลุ่มที่จัดใหม่ทั้งหมดสามารถอธิบายการแปรผันของตัวแปรทั้งหมดได้กี่เปอร์เซนต์

2.1.4) Factor loading หมายถึง ค่าที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับกลุ่มแต่ละกลุ่ม ถ้าค่า Factor loading ของตัวแปรกลุ่มใดมีค่ามาก (เข้าสู่ +1 หรือ -1) และของ Factor อื่นๆ มีค่า Factor loading ต่ำ (เข้าใกล้ศูนย์) จะจัดตัวแปรให้อยู่ในกลุ่มที่มีค่า Factor loading สูง

2.2) การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ (paired samples t-test) เป็นการทดสอบความสัมพันธ์หรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ 2 ประชากร โดยใช้หลักการเลือกตัวอย่างแบบจับคู่ ซึ่งการจับคู่จะต้องเลือกตัวอย่างในแต่ละคู่ให้มีลักษณะเหมือนกันหรือมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรที่จะนำมาทดสอบเหมือนกันหรือคล้ายกันมากที่สุด (กัลยา, 2250) ซึ่งในที่นี้ นำมาใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนา และประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวในการศึกษาครั้งนี้

2.3) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณกับตัวแปรเชิงกลุ่ม เพื่อทดสอบความแตกต่างของข้อมูลที่ได้รับปัจจัยที่ต่างระดับกัน (กัลยา, 2546) ในที่นี้จะวิเคราะห์ความแปรปรวนของข้อมูลโดยการจำแนกหรือแบ่งข้อมูลด้วยปัจจัยตั้งแต่ 2 ปัจจัยขึ้นไป เช่น ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทั้ง 4 แหล่ง ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนาเป็นตัวแปรเชิงปริมาณที่ขึ้นกับความแตกต่างของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแหล่ง จึงเรียกประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนาว่าตัวแปรตาม (dependent variable) ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) หรือตัวแปรเชิงกลุ่ม จึงต้องการศึกษาว่าประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวก่อนไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่งทั้ง 4 แหล่งนั้น จะแตกต่างกันหรือไม่

2.4) การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression) คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป โดยที่ตัวแปรอิสระมากกว่า 2 ตัวเป็นได้ทั้งตัวแปรเชิงกลุ่มหรือเชิงปริมาณ และมีตัวแปรตาม 1 ตัวที่เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ในที่นี้นำมาใช้พยากรณ์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้น (linear regression) ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการอธิบายข้อมูลมีดังต่อไปนี้ (กัลยา, 2546; กัลยา, 2549)

2.4.1) R^2 (R Square) หมายถึง สัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ เป็นค่าเปอร์เซ็นต์ที่ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามได้ ส่วนที่เหลือเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่ได้นำมาพิจารณา

2.4.2) R หมายถึง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุ เป็นค่าที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระทั้งหมด

2.4.3) F หมายถึง ค่าที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม

2.4.4) Beta หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในรูปคะแนนมาตรฐาน สำหรับสร้างสมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน ค่า Beta สามารถบอกได้ว่าตัวแปรอิสระตัวใดมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากหรือน้อยกว่ากันถ้า Beta ของตัวแปรอิสระใดมีค่ามากกว่า (โดยไม่คิดเครื่องหมาย) แสดงว่า ตัวแปรอิสระตัวนั้นมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมาก

2.4.5) Sig. (Significant) หมายถึง ค่านัยสำคัญของสถิติที่ทดสอบ โดยทั่วไปกำหนดที่ระดับ 0.05 และทำการปฏิเสธ H_0 เมื่อผลการทดสอบมีค่าไม่เกิน 0.05 ซึ่งหมายถึงเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้

2.4.6) t และ Sig. เป็นค่าสถิติที่และค่าความน่าจะเป็น (Sig.) ของการทดสอบ t สำหรับทดสอบว่าตัวแปรอิสระตัวใดควรนำไปใช้ในสมการพยากรณ์ได้บ้าง ถ้าค่า t มีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญ (หรือค่า Sig. มีค่าน้อยหรือเท่ากับระดับนัยสำคัญที่กำหนด) แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในสมการพยากรณ์ได้

ผลและวิจารณ์

การศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาจำนวน 4 แห่ง คือ ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด ชุมชนชะจอม จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 425 ชุด ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากร และรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ความพึงพอใจรวม ความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ และข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากร และรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็น เพศหญิง ร้อยละ 65.33 และเพศชาย ร้อยละ 34.67 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 49.52 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 18.57 โดยมีอายุเฉลี่ย ประมาณ 29 ปี นักท่องเที่ยวมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 58.71 รองลงมา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 16.47 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 44.81 รองลงมาประกอบอาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ 13.21 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคกลาง คิดเป็น ร้อยละ 42.08 รองลงมาภาคตะวันออก เชียงเหนือ ร้อยละ 29.31 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.73 และเพศชาย ร้อยละ 37.27 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 50.00 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 22.64 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 31 ปี นักท่องเที่ยวมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 58.72 รองลงมามีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 21.10 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัท ร้อยละ 27.27 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 20.91 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคกลาง ร้อยละ 59.09 รองลงมาคือภาคเหนือ ร้อยละ 38.18

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.74 และเพศชาย ร้อยละ 38.26 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 55.65 รองลงมามีอายุน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 13.91 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 29 ปี นักท่องเที่ยวมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 62.50 รองลงมามีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 20.54 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 65.22 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 10.43 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคกลาง ร้อยละ 70.18 รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 27.19

ชุมชนชะซอม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.00 และเพศชาย ร้อยละ 24.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 56.00 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 23.00 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 30 ปี นักท่องเที่ยวมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 62.00 รองลงมามีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 48.00 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 25.00 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 93.00 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 6.00

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.62 และเพศชาย ร้อยละ 38.38 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 35.35 รองลงมาอายุน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 34.34 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 27 ปี นักท่องเที่ยวมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 51.02 รองลงมา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 29.59 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 48.48 รองลงมาประกอบอาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ 15.15 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคใต้ ร้อยละ 68.69 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 27.27

จากการศึกษาลักษณะพื้นฐานสังคมประชากรของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในภาพรวมจะเห็นได้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวเพศชายและเพศหญิง มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนก็พบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ในสัดส่วนที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันเช่นกัน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัย 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.52 การที่กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ช่วงวัยนี้จะเป็นวัยที่มีร่างกายแข็งแรง มีอิสระในการเดินทาง สามารถเดินทางไปเยือนยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้สะดวกกว่าช่วงวัยอื่น ซึ่งสอดคล้องกับอาชีพส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวที่ยังคงสภาพเป็น นักเรียน นิสิต นักศึกษา นอกจากนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ถึงร้อยละ 58.71 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับสูง ทำให้เป็นผลดี เพราะผู้ที่มีการศึกษาดี จะมีความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและ การประกอบกิจกรรมนันทนาการที่ดีได้สอดคล้องกับ กอบชัย (2545) ซึ่งกล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับการศึกษา ทำให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดความสนใจที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่ดีต่อไป ในขณะที่ สุวิทย์ (2548) กล่าวถึงผู้มีการศึกษาในระดับสูง ว่ามีโอกาสการรับรู้ เรียนรู้ มีประสบการณ์ในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารย่อมมีมากกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า และหากพิจารณาถึง ภูมิภาคในในแต่ละพื้นที่จะพบว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาจากจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นๆ อาจเป็นเพราะแม้จะมีการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวอยู่มากแต่เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนยังเป็นที่รู้จักในต่าง ภูมิภาคน้อย

รายละเอียดลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ลักษณะทางสังคมประชากรของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา	เปรี๊ตโน	ชะชอม	ถ้ำเสือ	
เพศ					
ชาย	37.27 (41)	38.26 (44)	24.00 (24)	38.38 (38)	34.67 (147)
หญิง	62.73 (69)	61.74 (71)	76.00 (76)	61.62 (61)	65.33 (277)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (99)	100.00 (424)
อายุ					
น้อยกว่า 20 ปี	11.32 (12)	13.91 (16)	5.00 (5)	34.34 (34)	15.95 (67)
21-30 ปี	50.00 (53)	55.65 (64)	56.00 (56)	35.35 (35)	49.52 (208)
31-40 ปี	22.64 (24)	11.30 (13)	23.00 (23)	18.18 (18)	18.57 (78)
41-50 ปี	9.43 (10)	8.70 (10)	13.00 (13)	10.10 (10)	10.24 (43)
มากกว่า 50 ปี	6.60 (7)	10.43 (12)	3.00 (3)	2.02 (2)	5.71 (24)
รวม	100.00 (106)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (99)	100.00 (420)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	31.30	29.23	29.64	26.76	29.27
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.00	1.33	9.65	1.05	1.11

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่ณา	เปรี๊ตโน	ชะชอม	ลีเล็ด	
ระดับการศึกษา					
ประถมศึกษา	-	7.14 (8)	15.00 (15)	4.08 (4)	6.44 (27)
มัธยมศึกษาตอนต้น	7.34 (8)	2.68 (3)	9.00 (9)	8.16 (8)	6.68 (28)
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	10.09 (11)	20.54 (23)	6.00 (6)	29.59 (29)	16.47 (69)
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.75 (3)	0.89 (1)	2.00 (2)	5.10 (5)	2.63 (11)
ปริญญาตรี	58.72 (64)	62.50 (70)	62.00 (62)	51.02 (50)	58.71 (246)
สูงกว่าปริญญาตรี	21.10 (23)	6.25 (7)	6.00 (6)	2.04 (2)	9.07 (38)
รวม	100.00 (109)	100.00 (112)	100.00 (100)	100.00 (98)	100.00 (419)
อาชีพ					
รับราชการ	20.91 (23)	6.96 (8)	11.00 (11)	9.09 (9)	12.03 (51)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	10.01 (11)	2.61 (3)	2.00 (2)	6.06 (6)	5.19 (22)
พนักงานบริษัท	27.27 (30)	3.48 (4)	7.00 (7)	15.15 (15)	13.21 (56)
นักธุรกิจ กิจการส่วนตัว	12.73 (14)	2.61 (3)	3.00 (3)	11.11 (11)	7.31 (31)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า	เปรี๊ตไผ่	ชะชอม	ลีเล็ด	
เกษตรกร	3.64 (4)	10.43 (12)	25.00 (25)	7.07 (7)	11.32 (48)
รับจ้าง	7.27 (8)	5.22 (6)	3.00 (3)	3.03 (3)	4.81 (20)
นักเรียน นิสิต นักศึกษา	17.27 (19)	65.22 (75)	48.00 (48)	48.48 (48)	44.72 (190)
พนักงานราชการ	0.91 (1)	-	1.00 (1)	-	0.47 (2)
แม่บ้าน	-	1.74 (2)	-	-	0.47 (2)
มัคคุเทศก์	-	1.74 (2)	-	-	0.47 (2)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (1)	100.00 (99)	100.00 (424)
ภูมิสำเนา					
ภาคเหนือ	38.18 (42)	1.75 (2)	1.00 (1)	4.04 (4)	11.58 (49)
ภาคกลาง	59.09 (65)	70.18 (80)	6.00 (6)	27.27 (27)	42.08 (178)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	27.19 (31)	93.00 (93)	-	29.31 (124)
ภาคใต้	2.73 (3)	0.88 (1)	-	68.69 (68)	17.02 (72)
รวม	100.00 (110)	100.00 (114)	100.00 (100)	100.00 (99)	100.00 (423)

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

จากการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในการมาเยือน และลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 86.73 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยเดินทางมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.85 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 3 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุม สัมมนาและศึกษาดูงานมากที่สุด ร้อยละ 51.95 รองลงมาเป็นกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 31.19 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 27 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากกว่า 20 คน ร้อยละ 39.29 รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 16-20 คน ร้อยละ 18.12

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 85.45 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้ว เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 14.55 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 4 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 56.88 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 25.69 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 12 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6 – 10 คน ร้อยละ 33.64 รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1 – 5 คน ร้อยละ 22.73

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 82.61 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้ว เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 17.39 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 2 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุม สัมมนา/ศึกษาดูงานมากที่สุด ร้อยละ 86.09 รองลงมาเป็นกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 11.30 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ย ประมาณ 42 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากกว่า 20 คน ร้อยละ 69.57 รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 16 – 20 คน ร้อยละ 19.13

ชุมชนชะออม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 90.00 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้ว เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 8.00 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือน ประมาณ 2 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุม สัมมนา/ศึกษาดูงานมากที่สุด ร้อยละ 78.79 รองลงมาเป็นกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 16.16 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ย ประมาณ 34 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากกว่า 20 คน ร้อยละ 53.00 รองลงมามีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 16 – 20 คน ร้อยละ 22.00

ชุมชนลีเก็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 89.69 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้ว เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 6.19 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 2 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 41.24 รองลงมาเป็นกลุ่มประชุม สัมมนา/ศึกษาดูงาน ร้อยละ 34.02 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ย ประมาณ 15 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1- 5 คน ร้อยละ 31.00 รองลงมามีสมาชิกกลุ่มมากกว่า 20 คน ร้อยละ 23.00 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3

จากผลการศึกษาในส่วนประสบการณ์ในการมาเยือนของนักท่องเที่ยวในครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมาก่อน ซึ่งอาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์น้อย แม้หน่วยงานภาครัฐจะให้ความสำคัญและสนับสนุนแต่จะเห็นได้ว่าในระดับจังหวัด การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวยังมุ่งไปส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งใหญ่และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว จึงทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เคยไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน สำหรับกลุ่มเดินทางส่วนใหญ่เป็น กลุ่มประชุม สัมมนา และศึกษาดูงานและกลุ่มเพื่อนนั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่งมีชื่อเสียงด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จึงทำให้หน่วยงานต่างๆ ต้องการเข้ามาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจากการสอบถามผู้นำชุมชนพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งอาจารย์พามาดูงาน และมีชุมชนอื่นๆ ทั้งที่อยู่ใกล้เคียงและอยู่ต่างจังหวัดด้วย

ตารางที่ 3 ประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา	เปรี๊ตโน	ชะชอม	ลีเล็ด	
ประสบการณ์ในการมาเยือน					
ไม่เคยมาเยือน	85.45 (94)	82.61 (95)	90.00 (90)	89.69 (87)	86.73 (366)
เคยมาเยือน 1 ครั้ง	-	-	2.00(2)	4.12 (4)	1.42 (6)
เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง	14.55 (16)	17.39 (20)	8.00 (8)	6.19 (6)	11.85 (50)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (97)	100.00 (422)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	4.37	2.15	1.80	1.90	2.68
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	4.96	0.36	0.42	1.97	2.86
ประเภทกลุ่มเดินทาง					
เดินทางมาคนเดียว	0.92 (1)	-	-	8.25 (8)	2.14 (9)
กลุ่มเพื่อน	56.88 (62)	11.30 (13)	16.16 (1)	41.24 (40)	31.19 (131)
แฟน/คู่รัก	2.75 (3)	-	1.01 (1)	3.09 (3)	1.67 (7)
กลุ่มครอบครัว	25.69 (28)	0.87 (1)	1.01 (1)	-	7.14 (30)
กลุ่มเพื่อนและครอบครัว	10.09 (11)	1.74 (2)	3.03 (3)	9.28 (9)	5.95 (25)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา	เปรี๊ตไฉ	ชะชอม	ถ้ำเสือ	
บริษัทนำเที่ยว	-	-	-	4.12 (4)	0.95 (4)
กลุ่มประชุม สัมมนา/ศึกษาดูงาน	3.67 (4)	86.09 (99)	78.79 (78)	34.02 (33)	50.95 (214)
รวม	100.00 (109)	100.00 (115)	100.00 (99)	100.00 (97)	100.00 (420)
จำนวนสมาชิกกลุ่มเดินทาง					
1 - 5 คน	22.73 (25)	6.09 (7)	4.00 (4)	31.00 (31)	15.76 (67)
6 - 10 คน	33.64 (37)	2.61 (3)	12.00 (12)	19.00 (19)	16.71 (71)
11 - 15 คน	16.36 (18)	2.61 (3)	9.00 (9)	13.00 (13)	10.12 (43)
16 - 20 คน	17.27 (19)	19.13 (22)	22.00 (22)	14.00 (14)	18.2 (77)
มากกว่า 20 คน	10.00 (11)	69.57 (80)	53.00 (53)	23.00 (23)	39.29 (167)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (100)	100.00 (425)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	12.49	42.80	34.90	14.95	26.45
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.07	2.79	2.27	1.38	2.40

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

ในส่วนของการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของนักท่องเที่ยวโดยรวม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยการไม่พักค้าง ในแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 53.18 รองลงมาคือการพักค้าง ร้อยละ 46.82 มีการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างเฉลี่ย 2 ชั่วโมง 46 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยว 3-4 ชั่วโมง มากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 56.25 สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้าง ส่วนใหญ่พักค้างเป็นเวลา 1 คืนมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 77.39 รองลงมาพักค้างเป็นเวลา 2 คืน ร้อยละ 18.59 มีค่าเฉลี่ยการพักค้างประมาณ 30 ชั่วโมง เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว พบว่า

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้าง ร้อยละ 69.09 รองลงมาคือพักค้าง ร้อยละ 30.91 มีการใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างเฉลี่ยประมาณ 2 ชั่วโมง 15 นาที ส่วนใหญ่ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 77.63 ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้าง ร้อยละ 55.88 พักค้างเป็นเวลา 1 คืน ระยะเวลาพักค้างโดยเฉลี่ยประมาณ 34 ชั่วโมง 30 นาที

ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้าง ร้อยละ 72.17 รองลงมาคือพักค้าง ร้อยละ 27.83 มีการใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างเฉลี่ย ประมาณ 2 ชั่วโมง 15 นาที ส่วนใหญ่ใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง คิดเป็น ร้อยละ 57.83 ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้าง ร้อยละ 59.38 พักค้างเป็นเวลา 2 คืน ระยะเวลาพักค้างโดยเฉลี่ยประมาณ 45 ชั่วโมง 45 นาที

ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พักค้าง ร้อยละ 96.00 มีเพียง ร้อยละ 4.00 เท่านั้นที่มาเยือนโดยไม่พักค้าง การใช้เวลาพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวเฉลี่ย ประมาณ 25 ชั่วโมง 45 นาที ส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้าง 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 94.79 ส่วนนักท่องเที่ยวที่ไม่พักค้าง ร้อยละ 2.00 ใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 1-2 ชั่วโมง

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้าง ร้อยละ 63.00 รองลงมาคือ พักค้าง ร้อยละ 37.00 มีการใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างเฉลี่ยประมาณ 3 ชั่วโมง 15 นาที ส่วนใหญ่ใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 95.24 ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้าง ร้อยละ 97.30 พักค้างเป็นเวลา 1 คืน ระยะเวลาพักค้างโดยเฉลี่ย ประมาณ 25 ชั่วโมง 15 นาที รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4

จากการศึกษาการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในครั้งนี้ ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างในแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้เวลา 3-4 ชั่วโมงมากที่สุด มีเวลาเฉลี่ยประมาณ 2 ชั่วโมง 46 นาที และใช้เวลาแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจัยด้านทรัพยากรนันทนาการและกิจกรรมนันทนาการของแต่ละแหล่งแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การใช้เวลาท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปด้วย เช่น การท่องเที่ยวในชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยม คือ กิจกรรมล่องเรือลำน้ำแก่งบางระจัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ส่วนชุมชนปรีดในจังหวัดตราดและชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งทั้งสองพื้นที่มีกิจกรรมและฐานทรัพยากรที่คล้ายคลึงกัน คือ กิจกรรมการเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้างและใช้เวลาระหว่าง 3-4 ชั่วโมง ในการประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทั้งนี้เพราะนอกจากจะให้นักท่องเที่ยวเดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนแล้วยังมีกิจกรรมการบรรยายเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยผู้นำชุมชนอีกด้วยจึงทำให้ต้องใช้เวลามากขึ้น นอกจากนี้มีเพียงชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้นที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 96.0 ที่มาเยือนแบบพักค้างอย่างน้อย 1 คืน ทั้งนี้เป็นเพราะ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชะชอมตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากตัวจังหวัดอุบลราชธานีถึง 120 กิโลเมตร การเดินทางไปมายังไม่สะดวก ไม่มีการคมนาคมสาธารณะ และจากการสอบถามจากผู้นำชุมชนทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวในชุมชนชะชอมนั้นต้องมีการจองมาล่วงหน้า เพราะชุมชนไม่ได้ทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักแต่การท่องเที่ยวของชุมชนคืออาชีพเสริม การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนต้องแจ้งมาก่อนล่วงหน้าเพื่อที่ทางชุมชนจะได้เตรียมการจัดการ และทางชุมชนจะไปผู้จัดเตรียมกำหนดการหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งกำหนดไว้อย่างน้อย 1 วัน 1 คืน จึงทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแบบพักค้าง

ตารางที่ 4 ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ลักษณะการใช้เวลา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า	เปรี๊ตโน	ชะชอม	ถ้ำเสียด	
การพักค้างแรม					
ไม่พักค้าง	69.09 (76)	72.17 (83)	4.00 (4)	63.00 (63)	52.18 (226)
พักค้าง	30.91 (34)	27.83 (32)	96.00 (96)	37.00 (37)	46.82 (199)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (100)	100.00 (425)
ระยะเวลาที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว					
1 - 2 ชั่วโมง	77.63 (59)	39.76 (33)	2.00 (2)	1.59 (1)	41.52 (93)
3 - 4 ชั่วโมง	21.05 (16)	57.83 (48)	-	95.24 (60)	56.25 (126)
มากกว่า 4 ชั่วโมง	1.32 (1)	2.41 (2)	-	3.17 (2)	2.23 (5)
รวม	100.00 (76)	100.00 (83)	100.00 (2)	100.00 (63)	100.00 (224)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	2.22	2.85	2.00	3.28	2.77
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	0.60	0.93	0.00	0.55	0.85

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะการใช้เวลา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา	เปรี๊ตใน	ชะขอม	สีเสียด	
ระยะเวลาในการพักผ่อน					
พักค้าง 1 คืน	55.88 (19)	25.00 (8)	94.79 (91)	97.30 (36)	77.39 (154)
พักค้าง 2 คืน	44.12 (15)	59.38 (19)	3.12 (3)	-	18.59 (37)
พักค้างมากกว่า 2 คืน	-	15.62 (5)	2.08 (2)	2.70 (1)	4.02 (8)
รวม	100.00 (34)	100.00 (32)	100.00 (96)	100.00 (37)	100.00 (199)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	34.59	45.75	25.75	25.30	30.39
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	12.09	15.37	7.97	7.89	12.63

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

การศึกษาการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวในภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.00 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนมากที่สุด รองลงมาได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวคิดเป็น ร้อยละ 35.53 และข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็น ร้อยละ 26.35 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา พบว่า ชุมชนหนองแม่นา ชุมชนชะจอมและชุมชนลีเล็ด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 52.73 50.00 และ 59.00 ตามลำดับ สำหรับชุมชนเปรี๊ตใน นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารจากสถาบันการศึกษามากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 36.52 ส่วนสื่อประเภทรองลงมาที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยที่นักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหนองแม่นาและชุมชนลีเล็ด ได้รับข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็น ร้อยละ 32.73 และ 43.00 ขณะที่นักท่องเที่ยวชุมชนชะจอมและชุมชนเปรี๊ตในได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว คิดเป็น ร้อยละ 49.00 และ 36.65 ตามลำดับรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 5

การศึกษาพฤติกรรมและการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยแยกออกเป็นพฤติกรรมเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงลบ ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมเชิงบวกด้านการถ่ายรูปเก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำผลผลิตจากพื้นที่มาเป็นที่ระลึก คิดเป็น ร้อยละ 91.73 รองลงมาคือการเก็บสัมภาระ และสิ่งของที่นำเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับ คิดเป็นร้อยละ 88.78 สำหรับพฤติกรรมเชิงลบที่นักท่องเที่ยวกระทำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.96 คือช่วยแนะนำชุมชนหรือชาวบ้านให้ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างดีที่สุด เพราะถือว่านักท่องเที่ยว คือลูกค้าที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน รองลงมาคือ การเก็บสิ่งที่พบเห็นในพื้นที่ เช่น ดอกไม้ ลูกไม้ ที่สนใจเป็นที่ระลึก คิดเป็น ร้อยละ 14.25 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา ปรากฏว่า

ชุมชนหนองแม่นา ชุมชนเปรี๊ตใน และชุมชนชะจอม นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมเชิงบวกด้านการถ่ายรูปเก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำผลผลิตจากพื้นที่มาเป็นที่ระลึกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.41 94.74 และ 93.00 ตามลำดับ ส่วนชุมชนลีเล็ดมีพฤติกรรมเชิงบวกด้านการเก็บสัมภาระ และสิ่งของที่นำเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 85.00 ส่วนพฤติกรรมเชิงบวกรองลงมา ชุมชนหนองแม่นาและชุมชนชะจอม มีพฤติกรรมการเก็บสัมภาระ และสิ่งของที่นำเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับ คิดเป็นร้อยละ 91.43 และ 92.00 ตามลำดับ ส่วนชุมชนเปรี๊ตใน มีพฤติกรรมสอบถามคนในชุมชนเมื่อสนใจหรือสงสัยในสิ่งที่พบเห็นขณะอยู่ในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 89.57 และชุมชนลีเล็ดมีพฤติกรรมการถ่ายรูป เก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำ

ผลิตผลจากพื้นที่มาเป็นทีละลิค คิดเป็นร้อยละ 83.00 ด้านพฤติกรรมเชิงลบ พบว่า ชุมชนหนองแม่เนา ชุมชนเปรี๊ดในชุมชนชะซอม และชุมชนลีเล็ดมีพฤติกรรมด้านการช่วยแนะนำชุมชนหรือชาวบ้านให้ ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างดีที่สุดเพราะถือว่านักท่องเที่ยว คือ ลูกค้าที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน คิด เป็นร้อยละ 46.23 48.60 45.45 และ 10.10 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมเชิงลบ รองลงมา ชุมชนหนอง แม่เนาและชุมชนเปรี๊ดใน มีพฤติกรรมการเผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมของคนเมือง เช่น การแต่งกายแบบสบาย กางเกงขาสั้น ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คิดเป็นร้อยละ 19.63 และ 14.55 ตามลำดับ ส่วนชุมชนชะซอม มีพฤติกรรมเชิงลบด้านการเก็บสิ่งที่พบเห็นในพื้นที่ เช่น ดอกไม้ ลูกไม้ ที่สนใจเป็นทีละลิค คิดเป็นร้อยละ 23.00 และชุมชนลีเล็ด มีพฤติกรรมเชิงลบด้านการ ทิ้งขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหารเปลือกลูกอม ลงบนพื้นดิน คิดเป็นร้อยละ 4.08 รายละเอียด ปรากฏตามตารางที่ 6

จากผลการศึกษารับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของ นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากการแนะนำของเพื่อน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีความ เชื่อถือเพื่อนสูง เพราะเพื่อนเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด ส่วนพฤติกรรมและการปฏิบัติ ตัวของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมีพฤติกรรมด้านบวก การถ่ายรูปเก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำผลิตผลจากพื้นที่มาเป็นทีละลิค และการเก็บสัมภาระ และ สิ่งของที่นำเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับ เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรม พื้นฐานในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างสนุกสนานและได้ ความประทับใจกลับไปโดยไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยว ในขณะที่ พฤติกรรมการซื้อของฝากจากชุมชนเพื่อสนับสนุนสินค้าภายในท้องถิ่นน้อยที่สุด เนื่องจากในช่วงเวลา เก็บข้อมูลผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าบางช่วงเวลาชุมชนไม่มีสินค้านำมาขาย ซึ่งอาจเป็นเพราะคนในชุมชนติด ภาระกิจกับการประกอบอาชีพของตนเอง แต่จากการสอบถามถึงสินค้าในชุมชนส่วนใหญ่คนในชุมชน จะทำในขณะที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักท่องเที่ยวสนับสนุนสินค้า ภายในชุมชนในท้องถิ่นน้อย ในขณะที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงลบมากที่สุดในเรื่องการช่วย แนะนำชุมชนหรือชาวบ้านให้ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างดีที่สุด เพราะถือว่านักท่องเที่ยว คือ ลูกค้าที่ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักท่องเที่ยวบางส่วนยังยึดติดกับรูปแบบการท่องเที่ยว ลักษณะทั่วไปซึ่งจะมีการให้บริการที่ดีที่สุดกับนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 5 การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

แหล่งข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะจอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. ได้รับข้อมูลจากเพื่อน	52.73 (58)	32.17 (37)	50.00 (50)	59.00 (59)	48.00 (204)
2. ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว	18.18 (20)	35.65 (41)	49.00 (49)	41.10 (41)	35.53 (151)
3. ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	32.73 (36)	15.65 (18)	15.00 (15)	43.00 (43)	26.35 (112)
4. ได้รับข้อมูลจากสถาบันการศึกษา	-	36.52 (42)	16.00 (16)	1.00 (1)	13.88 (59)
5. ได้รับข้อมูลจากญาติและคนในครอบครัว	21.81 (24)	6.09 (7)	4.00 (4)	24.00 (24)	13.65 (58)
6. ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร	8.18 (9)	4.35 (5)	14.00 (14)	22.00 (22)	11.76 (50)
7. ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์	10.00 (11)	6.10 (7)	7.00 (7)	21.00 (21)	10.82 (46)
8. ได้รับข้อมูลจากวิทยุ	-	3.48 (4)	2.00 (2)	6.00 (6)	2.82 (12)
9. ได้รับข้อมูลจากมัคคุเทศก์	2.73 (3)	1.74 (2)	-	-	1.18 (5)

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับข้อมูลจากแต่ละประเภทแหล่งข้อมูลโดยแต่ละคนได้รับข้อมูลมากกว่า 1 แหล่งข้อมูล

ตารางที่ 6 พฤติกรรมและการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

พฤติกรรม	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
พฤติกรรมเชิงบวก					
1. ศึกษากฎระเบียบในการปฏิบัติตัวก่อนเข้าพื้นที่	79.82 (87)	70.80 (80)	83.00 (83)	43.00 (43)	69.43 (293)
2. หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับธรรมชาติและระบบนิเวศก่อนเข้าพื้นที่	60.19 (65)	73.68 (84)	60.61 (60)	49.00 (49)	61.28 (258)
3. สอบถามคนในชุมชนเมื่อสนใจหรือสงสัยในสิ่งที่พบเห็นขณะอยู่ในพื้นที่	86.24 (94)	89.57 (103)	91.00 (91)	52.00 (52)	80.19 (340)
4. ติดต่อคนในชุมชนเมื่อไม่แน่ใจในวิธีการปฏิบัติตัว	75.70 (81)	69.37 (77)	78.00 (78)	54.00 (54)	69.38 (290)
5. เดินชมสภาพธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมสองข้างทางอย่างสงบ	83.18 (89)	87.96 (100)	90.91 (90)	78.00 (78)	84.80 (357)
6. ศึกษาสภาพแวดล้อมโดยรอบบริเวณพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรม/พักผ่อน	70.75 (75)	67.26 (76)	85.86 (85)	61.00 (61)	71.05 (297)
7. เก็บสัมภาระ และสิ่งของที่นำเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับ	91.43 (96)	86.84 (99)	92.00 (92)	85.00 (85)	88.78 (372)
8. เก็บขยะที่ตกอยู่ตามพื้นดินบริเวณที่ประกอบกิจกรรมมาทิ้งลงถังขยะ	71.15 (74)	78.76 (89)	71.00 (71)	68.00 (68)	72.42 (302)
9. ถ่ายรูปเก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำผลผลิตจากพื้นที่มาเป็นที่ระลึก	95.41 (104)	94.74 (108)	93.00 (93)	83.00 (83)	91.73 (388)
10. ซื้อของฝากจากชุมชนเพื่อสนับสนุนสินค้าภายในท้องถิ่น	59.81 (64)	59.29 (67)	71.00 (71)	29.29 (29)	55.13 (231)

ตารางที่ 6 (ต่อ)

พฤติกรรม	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตไฉ (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
พฤติกรรมเชิงลบ					
11. เก็บสิ่งทีพบเห็นในพื้นที่ (เช่น ดอกไม้ ลูกไม้) ทีสนใจเป็นที่ระลึก	19.27 (21)	11.50 (13)	23.00 (23)	3.03 (3)	14.25 (60)
12. ช่วยแนะนำชุมชนหรือชาวบ้านให้ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างทีดีที่สุด เพราะถือนักท่องเที่ยว คือ ลูกค้ำทีสร้างรายได้ให้กับชุมชน	46.23 (49)	48.60 (52)	45.45 (45)	10.10 (10)	37.96 (156)
13. ทำสัญลักษณ์ไว้ตามต้นไม้ โขดหินเพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งเคยมาเยือนที่แห่งนี้	11.82 (13)	8.04 (9)	12.00 (12)	1.01 (1)	8.31 (35)
14. ทิ้งขยะทีย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร เปลือกลูกอม ลงบนพื้นดิน	12.73 (14)	7.14 (8)	20.00 (20)	4.08 (4)	10.95 (46)
15. เก็บพันธุ์ไม้ และหรือส่วนของซากสัตว์ออกจากพื้นที่เพื่อไปศึกษา	9.26 (10)	8.26 (9)	15.15 (15)	2.02 (2)	8.67 (36)
16. เข้าไปในพื้นที่บริเวณทีเป็นเขตหวงห้ามของชุมชน	9.35 (10)	5.41 (6)	13.13 (13)	1.01 (1)	7.21 (30)
17. เผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมของคนเมือง เช่น การแต่งกายแบบสบาย กางเกงขาสั้น ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	19.63 (21)	14.55 (16)	12.12 (12)	2.02 (2)	12.29 (51)
ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมรวม (\bar{X})	8.79	8.66	9.54	6.25	8.33
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมรวม (SD.)	3.27	2.80	3.33	3.09	3.34

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามทีกระทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมโดยแต่ละคนกระทำกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยภาพรวมพบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง จะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว คือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพรองลงมา คือ การถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ และการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน คิดเป็นร้อยละ 61.41 55.06 และ 52.24 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้กระทำจริงเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรม ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ คิดเป็นร้อยละ 79.53 รองลงมาคือ ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบคิดเป็นร้อยละ 74.35 และ 60.00 ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะกระทำเมื่อมาเยือนชุมชนหนองแม่นา ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะประกอบกิจกรรม ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือ ล่องแก่ง ล่องแพ ล่องเรือ และ ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ คิดเป็นร้อยละ 61.82 และ 58.18 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมที่ได้กระทำจริง เมื่อมาถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ ล่องแก่ง ล่องแพ ล่องเรือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพและการถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอคิดเป็น ร้อยละ 96.36 79.09 และ 70.91 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 6 กิจกรรม

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะกระทำเมื่อมาเยือนชุมชนเปรี๊ตใน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะประกอบกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและกิจกรรมโฮมสเตย์/ศึกษาประเพณีวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 44.35 เท่ากัน รองลงมาคือ ชมหินรูปร่างแปลกตาและศึกษาอุทยานชุมชน คิดเป็นร้อยละ 41.74 และ 40.87 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมที่ได้กระทำจริงเมื่อมาถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินศึกษาธรรมชาติ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพและการถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอคิดเป็น ร้อยละ 83.48 73.04 และ 65.22 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 6 กิจกรรม

ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะกระทำเมื่อมาเยือน ชุมชนชะชอม ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ คิดเป็น ร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ การถ่ายภาพ บันทึกวิดีโอ ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 54.00 และ โฮมสเตย์/ศึกษาประเพณีวัฒนธรรม คิดเป็น ร้อยละ 53.00 ตามลำดับ ส่วน กิจกรรมที่ได้กระทำจริง เมื่อมาถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ โฮมสเตย์/ศึกษาประเพณีวัฒนธรรม ศึกษาวิถี ชีวิตชุมชน และชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพคิดเป็น ร้อยละ 94.00 83.00 และ 78.00 ตามลำดับ โดยมี จำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 9 กิจกรรม

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะกระทำเมื่อมาเยือน ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะประกอบกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 85.00 รองลงมาคือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ และ โฮมสเตย์/ศึกษาประเพณีวัฒนธรรม คิด เป็น ร้อยละ 77.00 และ 75.00 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมที่ได้กระทำจริงเมื่อมาถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ บันทึกวิดีโอและเดินศึกษาธรรมชาติ คิดเป็น ร้อยละ 89.00 86.00 และ 83.00 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 8 กิจกรรม

รายละเอียดกิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง และจำนวน กิจกรรมนันทนาการเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 7-8

ตารางที่ 7 กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ	70.00 (77)	40.87 (47)	60.00 (60)	77.00 (77)	61.41 (261)
2. ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ	58.18 (64)	37.39 (43)	54.00 (54)	73.00 (73)	55.06 (234)
3. เดินศึกษาธรรมชาติ	-	34.78 (40)	39.00 (39)	72.00 (72)	35.53 (151)
4. พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	53.64 (59)	36.52 (42)	45.00 (45)	60.00 (60)	48.47 (206)
5. ดูนก/ ดูผีเสื้อ	55.45 (61)	40.00 (46)	33.00 (33)	49.00 (49)	44.47 (189)
6. ศึกษาพรรณไม้	47.27 (52)	27.83 (32)	38.00 (38)	54.00 (54)	41.41 (176)
7. ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	29.09 (32)	44.35 (51)	54.00 (54)	85.00 (85)	52.24 (222)
8. ศึกษาดูงานชุมชน	27.27 (30)	40.87 (47)	40.00 (40)	75.00 (75)	45.18 (192)
9. กางเต็นท์พักแรม / ตั้งแคมป์	25.45 (28)	-	27.00 (27)	-	12.94 (55)
10. ร่วมงานบุญ / ประเพณีในท้องถิ่น	19.09 (21)	26.96(31)	31.00 (31)	67.00 (67)	35.29 (150)
11. รับประทานอาหารในท้องถิ่น	20.91 (23)	27.83 (32)	34.00 (34)	70.00 (70)	37.41 (159)
12. ชมการแสดงพื้นบ้าน	18.63 (19)	-	37.00 (37)	70.00 (70)	29.65 (126)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
13. ชมพระอาทิตย์ขึ้นหรือตก	40.00 (44)	33.04 (38)	33.00 (33)	64.00 (64)	42.12 (179)
14. เที่ยวถ้ำ	-	-	30.00 (30)	-	7.06 (30)
15. ชมลักษณะหินรูปร่างแปลกตา	-	41.74 (48)	40.00 (40)	-	20.71 (88)
16. ปลูกป่าชายเลน	-	38.26 (44)	-	50.00 (50)	22.12 (94)
17. ปั่นจักรยาน	18.18 (20)	32.17 (37)	31.00 (31)	66.70 (66)	36.32 (154)
18. ลงมือทำประมงพื้นบ้าน	-	27.83 (32)	-	66.00 (66)	23.06 (98)
19. เล่นน้ำทะเล	-	33.91 (39)	-	64.00 (64)	24.24 (103)
20. ชมวัดในท้องถิ่น	17.27 (19)	28.70 (33)	29.00 (29)	69.00 (69)	35.29 (150)
21. ศึกษาประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น	24.55 (27)	39.13 (45)	35.00 (35)	65.00 (65)	40.47 (172)
22. ชมภาพเขียนโบราณ	-	-	35.00 (35)	-	8.24 (35)
23. ล่องแก่ง ล่องแพ ล่องเรือ	61.82 (68)	24.35 (28)	-	62.00 (62)	37.18 (158)
24. ว่ายน้ำ	30.77 (32)	-	-	54.00 (54)	20.24 (86)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
25. โฮมสเตย์ / ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมฯ	22.73 (25)	44.35 (51)	53.00 (53)	75.00 (75)	48.00 (204)
26. คูแครงกะพูนน้ำจืด	4.63 (5)	-	-	-	1.41 (6)
ค่าคะแนนเฉลี่ยของจำนวนกิจกรรมที่คาดหวัง (\bar{x})	6.42	7.01	7.77	13.89	8.65
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนกิจกรรมที่คาดหวัง (SD)	4.34	5.67	5.65	5.95	6.16

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่คาดหวังในแต่ละกิจกรรมนันทนาการโดยแต่ละคนคาดหวังกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

ตารางที่ 8 กิจกรรมนันทนาการที่กระทำจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ	79.09 (87)	73.04 (84)	78.00 (78)	89.00 (89)	79.53 (338)
2. ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ	70.91 (78)	65.22 (75)	77.00 (77)	86.00 (86)	74.35 (316)
3. เดินศึกษาธรรมชาติ	-	83.48 (96)	34.00 (34)	83.00 (83)	50.12 (213)
4. พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	63.64 (70)	43.48 (50)	60.00 (60)	75.00 (75)	60.00 (255)
5. ดูนก/ ดูผีเสื้อ	69.09 (76)	27.96 (31)	21.00 (21)	53.00 (53)	42.59 (181)
6. ศึกษาพรรณไม้	51.82 (57)	58.26 (67)	54.00 (54)	52.00 (52)	54.12 (230)
7. ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	30.00 (33)	46.96 (54)	83.00 (83)	48.00 (48)	51.29 (218)
8. ศึกษาดูงานชุมชน	16.36 (18)	60.00 (69)	76.00 (76)	37.00 (37)	47.06 (200)
9. กางเต็นท์พักแรม / ตั้งแคมป์	18.18 (20)	-	11.00 (11)	-	7.29 (31)
10. ร่วมงานบุญ / ประเพณีในท้องถิ่น	9.09 (10)	6.09 (7)	35.00 (35)	3.00 (3)	12.94 (55)
11. ประกอบอาหารในท้องถิ่น	11.82 (13)	12.17 (14)	31.00 (31)	7.00 (7)	15.29 (65)
12. ชมการแสดงพื้นบ้าน	5.45 (6)	-	42.00 (42)	23.00 (23)	16.71 (71)
13. ชมพระอาทิตย์ขึ้นหรือตก	15.45 (17)	4.35 (5)	19.00 (19)	6.00 (6)	11.06 (47)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่ณา (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	สี่เสียด (n=100)	
14.เที่ยวถ้ำ	-	-	27.00 (27)	-	6.35 (27)
15. ชมลักษณะหินรูปร่างแปลกตา	-	31.30 (36)	36.00 (36)	-	16.94 (72)
16. ปีนภูเขาเล่น	-	10.43 (12)	-	43.00 (43)	12.94 (55)
17. ปั่นจักรยาน	2.73 (3)	6.96 (8)	41.00 (41)	25.00 (25)	18.12 (77)
18. ลงมือทำประมงพื้นบ้าน	-	2.61 (3)	-	7.00 (7)	2.35 (10)
19. เล่นน้ำทะเล	-	5.22 (6)	-	4.00 (4)	2.35 (10)
20. ชมวัดในท้องถิ่น	13.64 (15)	14.78 (17)	38.00 (38)	10.00 (10)	18.82 (80)
21. ศึกษาประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น	18.18 (20)	26.09 (30)	44.00 (44)	4.00 (4)	23.06 (98)
22. ชมภาพเขียนโบราณ	-	-	19.00 (19)	-	4.47 (19)
23. ล่องแก่ง ล่องแพ ล่องเรือ	96.36 (106)	5.22 (6)	-	45.00 (45)	36.94 (157)
24. ว่ายน้ำ	12.73 (14)	-	-	12.00 (12)	6.12 (26)
25. โฮมสเตย์ / ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมฯ	12.73 (14)	20.00 (23)	94.00 (94)	39.00 (39)	40.00 (170)
26. ดูแมงกะพรุนน้ำจืด	3.64 (4)	-	-	-	0.94 (4)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
ค่าคะแนนเฉลี่ยของจำนวนกิจกรรมที่ประกอบจริง (\bar{X})	6.03	6.01	9.20	7.51	7.12
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนกิจกรรมที่ประกอบจริง (SD)	2.72	2.69	3.28	3.17	3.23

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่คาดหวังในแต่ละกิจกรรมนันทนาการโดยแต่ละคนคาดหวังกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

จากข้อมูลกิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวม ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการจะทำกิจกรรมชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ การถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอ และการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนมากกว่ากิจกรรมนันทนาการอื่นๆ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นกิจกรรมนันทนาการพื้นฐานที่สามารถกระทำได้ในแหล่งนันทนาการทุกแห่ง ในขณะที่กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ส่วนกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวประกอบจริงโดยภาพรวมพบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวประกอบจริง คือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ บันทึกวีดีโอและพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบซึ่งไม่แตกต่างจากกิจกรรมที่คาดหวังมากนัก การที่นักท่องเที่ยวมีสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงสอดคล้องกันส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ดีต่อการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แต่หากเมื่อพิจารณาถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ตัวแทนศึกษาทั้ง 4 แหล่งเห็นได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่เฒ่าและชุมชนชะชอม คือ ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ มากที่สุด ส่วนชุมชนเปรี๊ตในและลีเล็ด มีกิจกรรมที่คาดหวังมากที่สุด คือ การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความโดดเด่นของกิจกรรมที่แตกต่างกัน ชุมชนชะชอม และชุมชนหนองแม่เฒ่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถชมวิวทิวทัศน์และทัศนียภาพที่สวยงามได้มากกว่าชุมชนเปรี๊ตในและชุมชนลีเล็ด ซึ่งทั้งสองชุมชนนี้จะโดดเด่นในเรื่องการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนมากกว่า

ตอนที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง จากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

2.1 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา

การศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน พิจารณาจากการให้ระดับความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจำนวน 30 ประเด็นในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวม พบว่านักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$; $SD = 0.79$) รองลงมาคือ ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.05$; $SD = 0.75$) และการได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.00$; $SD = 0.98$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.73$; $SD = 1.28$) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$; $SD = 0.78$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.33$; $SD = 0.72$) และความสนุกสนานเพลิดเพลิน ($\bar{X} = 4.21$; $SD = 0.82$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.71$; $SD = 1.28$)

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$; $SD = 0.81$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.15$; $SD = 0.95$) และการได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร ($\bar{X} = 3.97$; $SD = 0.89$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.76$; $SD = 1.33$)

ชุมชนชะออม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความปลอดภัยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$; $SD = 0.78$) รองลงมาคือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 4.06$; $SD = 0.75$) และการได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.91$; $SD = 0.87$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการการผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย และการได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุดในระดับเท่ากัน ($\bar{X} = 2.75$; $SD = 1.27$) และ ($\bar{X} = 2.75$; $SD = 1.19$) ตามลำดับ

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$; $SD = 0.57$) รองลงมาคือ ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.22$; $SD = 0.52$) และการเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.04$; $SD = 0.60$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.71$; $SD = 1.28$) รายละเอียดค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์นั้นหนาการศึกษาที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยงที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ประสบการณ์นั้นหนาการศึกษาที่ปรารถนา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	4.33 (0.72)	4.15 (0.95)	3.91 (0.87)	3.58 (1.18)	4.00 (0.98)
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	4.11 (0.76)	3.61 (0.96)	3.66 (0.97)	3.30 (1.08)	3.68 (0.98)
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	3.30 (1.01)	3.40 (1.11)	3.77 (0.79)	3.49 (0.92)	3.48 (0.98)
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	2.89 (1.12)	2.76 (1.33)	2.75 (1.27)	2.72 (1.11)	2.78 (1.21)
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.77 (1.17)	2.88 (1.38)	3.01 (1.17)	2.55 (1.37)	2.80 (1.28)
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.71 (1.28)	2.95 (1.29)	2.75 (1.19)	2.48 (1.34)	2.73 (1.28)
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	3.54 (1.05)	3.85 (1.15)	3.47 (1.15)	4.01 (0.63)	3.72 (1.04)
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.63 (1.04)	3.53 (1.08)	3.21 (1.18)	2.71 (1.56)	3.28 (1.27)
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ท้องถิ่น	3.21 (1.00)	3.65 (1.08)	3.70 (0.97)	4.04 (0.60)	3.64 (0.98)
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายใน ชีวิตประจำวันชั่วคราว	3.97 (1.06)	3.49 (1.30)	3.70 (1.16)	3.67 (1.12)	3.71 (1.18)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ดโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	4.18 (0.84)	3.88 (1.00)	3.82 (0.87)	3.33 (1.25)	3.81 (1.04)
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	4.05 (0.87)	3.85 (0.87)	3.54 (0.95)	3.11 (1.32)	3.65 (1.07)
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	3.52 (1.14)	3.44 (1.18)	2.80 (1.29)	2.53 (1.65)	3.12 (1.38)
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.75 (0.93)	3.28 (1.12)	3.07 (1.02)	2.89 (1.46)	3.26 (1.18)
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.85 (0.98)	3.50 (1.05)	3.29 (1.09)	3.11 (1.22)	3.45 (1.12)
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อน ค่านิยมของตนเอง	3.62 (1.09)	3.34 (1.15)	3.21 (0.99)	3.20 (1.07)	3.35 (1.09)
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.46 (0.78)	4.28 (0.82)	4.01 (0.90)	4.28 (0.57)	4.24 (0.79)
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ ต้องการ	3.81 (0.95)	3.68 (1.06)	3.36 (1.02)	3.07 (1.29)	3.49 (1.12)
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	3.64 (0.99)	3.70 (1.00)	3.57 (0.88)	3.17 (1.05)	3.53 (1.00)
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดัน ต่างๆ	3.88 (0.88)	3.71 (0.94)	3.49 (0.92)	3.17 (1.00)	3.57 (0.97)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตไฉ (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	3.31 (1.17)	3.57 (0.98)	3.43 (0.97)	2.43 (1.69)	3.20 (1.30)
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.81 (0.82)	3.97 (0.89)	3.55 (1.02)	3.28 (0.98)	3.76 (2.19)
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	4.02 (1.04)	3.27 (1.40)	3.21 (1.41)	4.00 (0.68)	3.62 (1.23)
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	4.19 (0.83)	3.99 (0.94)	3.54 (1.22)	3.67 (0.84)	3.86 (1.00)
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	4.21 (0.82)	3.99 (0.87)	3.73 (0.90)	3.96 (0.58)	3.99 (0.82)
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.75 (0.94)	3.64 (1.06)	3.54 (0.98)	3.80 (0.74)	3.68 (0.94)
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	2.98 (1.33)	3.27 (1.28)	3.14 (1.18)	3.72 (0.75)	3.27 (1.19)
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	3.20 (1.22)	3.53 (1.07)	3.34 (1.11)	3.90 (0.66)	3.49 (1.07)
29. ความสะดวกสบาย	3.48 (0.97)	3.43 (1.04)	3.73 (0.92)	4.09 (0.47)	3.67 (0.92)
30. ความปลอดภัย	3.97 (0.79)	3.96 (0.86)	4.06 (0.75)	4.22 (0.52)	4.05 (0.75)

เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรด้านประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) พบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 (factor 1) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความเป็นอิสระ และการพัฒนาจิตใจ

กลุ่มที่ 2 (factor 2) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการพัฒนาตัวเองและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

กลุ่มที่ 3 (factor 3) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ ผ่อนคลายความเครียด

กลุ่มที่ 4 (factor 4) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสนุกสนานและการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่

กลุ่มที่ 5 (factor 5) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการผจญภัย ท้าทายและพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย

กลุ่มที่ 6 (factor 6) คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย

โดยการจำแนกกลุ่มครั้งนี้สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนของตัวแปรทั้ง 30 ตัวแปร ได้ร้อยละ 61.084 (cumulative percentage of variance = 61.084) ซึ่งกลุ่มที่ 1 สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มากที่สุดคือ ร้อยละ 33.437 (percentage of variance = 33.437) ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่า Factor loading ของประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนา					
	1	2	3	4	5	6
1. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	.739					
2. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	.735					
3. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง	.678					
4. การได้บุกเบิก สำรวจสถานที่ใหม่ๆ	.523					
5. ความสำเร็จและความภาคภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	.429					
6. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม		.631				
7. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์		.605				
8. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง		.597				
9. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น		.590				
10. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า		.549				
11. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ		.538				
12. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร		.308				
13. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ			.701			
14. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด			.660			
15. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล			.658			
16. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ			.604			
17. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ			.439			
18. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว			.372			
19. ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน				.672		
20. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย				.618		
21. พบเห็น สิ่งแปลกใหม่				.608		
22. ได้รับอากาศบริสุทธิ์				.584		
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน				.578		

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	Factor loading ของแต่ละกลุ่ม					
	1	2	3	4	5	6
24. การผจญภัย เสี่ยงภัย ท้าทาย					.722	
25. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่างๆ					.654	
26. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น					.643	
27. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย					.610	
28. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า					.605	
29. ความสะดวกสบาย						.774
30. ความปลอดภัย						.718

หมายเหตุ Eigenvalues ของ factor 1	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจเท่ากับ 10.031
Eigenvalues ของ factor 2	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการพัฒนาตัวเองและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เท่ากับ 2.531
Eigenvalues ของ factor 3	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ ผ่อนคลายความเครียดเท่ากับ 2.084
Eigenvalues ของ factor 4	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสนุกสนานและการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เท่ากับ 1.533
Eigenvalues ของ factor 5	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการผจญภัย ท้าทายและพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย เท่ากับ 1.096
Eigenvalues ของ factor 6	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยเท่ากับ 1.050
Cumulative Percentage of Variance = 61.084	

จากการศึกษาประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ผลการศึกษาในครั้งนี้ โดยภาพรวม จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อการได้รับอากาศบริสุทธิ์ ต้องการความปลอดภัยและ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติมาก

ที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวต้องการรับอากาศบริสุทธิ์ สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในขณะที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อันดับรองลงมา มีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความปลอดภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความปลอดภัยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวคำนึงถึงเมื่อต้องเดินทางหรือประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

หากพิจารณาเป็นรายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนพบว่า ชุมชนหนองแม่นา ชุมชนเปรี๊ตใน ชุมชนลีเล็ด นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนามากที่สุด คือ การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ในขณะที่ชุมชนชะซอม นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนามากที่สุด คือ ประสบการณ์ด้านความปลอดภัย ซึ่งไม่แตกต่างจากประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาในภาพรวมมากนัก ส่วนประสบการณ์ปรารถนาที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญน้อยที่สุดพบว่า ชุมชนหนองแม่นา ชุมชนชะซอม และชุมชนลีเล็ด ให้ความสำคัญกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนายน้อยที่สุด ด้านการได้ใช้พะละกำลังและสมรรถภาพร่างกาย ส่วนชุมชนเปรี๊ตใน มีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายมีความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่คาดหวังว่าจะได้รับประสบการณ์ด้านนี้มากนัก และหากพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน พบว่า แต่ละชุมชนไม่ได้จัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ด้านนี้ชัดเจนมากนัก

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาด้านประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนากับงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ พบว่า งานวิจัยของ สิริวัฒนา และคณะ (2546) ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง พบว่า นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจหรือประสบการณ์ที่ปรารถนาที่สำคัญ คือ สภาพธรรมชาติที่สวยงามสมบูรณ์ของพื้นที่ นักท่องเที่ยวมีความต้องการและคาดหวังว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะสามารถตอบสนองความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสภาพธรรมชาติและทรัพยากรที่สมบูรณ์ รวมทั้งสภาพวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชนในลักษณะที่สอดคล้องกับระบบนิเวศรอบๆ ชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวปรารถนายังคงแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับธรรมชาติมากซึ่งไม่แตกต่างจากผลการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนี้ งานวิจัยของแสงจันทร์ (2548) ทำการศึกษาตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ จำนวน 18 ตัวแปร พบว่า ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวปรารถนามากที่สุด คือ การได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติหรืออยู่ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติ การได้พบ

เห็นสิ่งที่สวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาคั้งนี้ ในขณะที่ งานวิจัยของ อูซาร์ดี (2548) ศึกษาตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจำนวน 51 ตัวแปรและ กาญจน (2551) ศึกษาตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจำนวน 28 ตัวแปร พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มี ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนามากที่สุด ด้านการได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับผล การศึกษาคั้งนี้

จากผลการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาในคั้งนี้สามารถจัดกลุ่ม ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาได้ 6 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา 30 ตัวแปร และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา อื่นๆ พบว่า งานวิจัยของอูซาร์ดี (2548) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความหลากหลายทาง นันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” ซึ่งได้ศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ จำนวน 18 แหล่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 1,062 คน ผลการศึกษาพบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการ ที่พึงปรารถนาได้ 6 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 51 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่ม ที่ 1 ด้านการพัฒนาตนเองและจิตวิญญาณ กลุ่มที่ 2 ด้านการสัมผัสเรียนรู้ธรรมชาติ กลุ่มที่ 3 ด้าน การพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 4 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 5 การได้หลีกเลี่ยงสิ่งที จำเจ และกลุ่มที่ 6 ด้านความสะดวกและปลอดภัย ส่วนผลการวิจัยของ นภวรรณ และคณะ (2549) ในงานวิจัยเรื่อง “ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1” ซึ่งได้ศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ 119 แหล่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 1,550 คน ผล การศึกษา พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปร ประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 18 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ด้านการพัฒนาทักษะทาง กายภาพและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มที่ 2 ด้านความสงบและสันโดษ กลุ่มที่ 3 ด้านความสะดวกสบาย และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ด้านการได้พบเห็นสิ่งสวยงามตามธรรมชาติและได้สัมผัสและ เรียนรู้จากธรรมชาติ และกลุ่มที่ 5 ด้านการได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ประจำวันและได้เรียนรู้วิถีชีวิต ของชุมชน และ ผลการศึกษาของ กาญจน (2551) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์รูปแบบ นันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ทำการศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 5 แหล่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 500 คน ผลการศึกษา พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 28 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ด้าน ความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 คือ ด้านการผจญภัย ความทำ ทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 คือ ด้านความสนุกสนาน การได้พบ

เห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ กลุ่มที่ 4 คือ ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มที่ 5 คือ ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาทักษะทางกายภาพ การสัมผัสเรียนรู้ธรรมชาติ การหลีกเลี่ยงสิ่งจำเจ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การผ่อนคลายความเครียด การผจญภัยท้าทาย และแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ ความสะดวกสบายและความปลอดภัย ซึ่งหากเปรียบเทียบกับผลการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จะเห็นว่ากลุ่มประสบการณ์ค่อนข้างใกล้เคียงกัน อาจมีบางกลุ่มที่แตกต่างกัน เช่น ด้านการหลีกเลี่ยงสิ่งจำเจและความสงบ สันโดษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ รูปแบบการท่องเที่ยว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันและ จากงานวิจัยที่กล่าวถึงในข้างต้น พบว่า เป็นการศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติทั้งสิ้น ทำให้ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสงบ สันโดษ และนักท่องเที่ยวอาจมีความคาดหวังที่จะหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจโดยการไปแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

2.2. ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง

การศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน พิจารณาจากประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง จำนวน 30 ประเด็น โดยภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.12$; $SD = 0.82$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.98$; $SD = 0.81$) และความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.96$; $SD = 0.78$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.77$; $SD = 1.20$) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ชุมชนหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$; $SD = 0.76$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.24$; $SD = 0.76$) และการผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.14$; $SD = 0.79$)

ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการได้ใช้พลังกล้ามเนื้อและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.59$; SD = 1.40)

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.18$; SD = 0.77) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.08$; SD = 0.91) และการพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($\bar{X} = 3.82$; SD = 0.78) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.62$; SD = 1.37)

ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านความปลอดภัยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$; SD = 0.72) รองลงมาคือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 3.94$; SD = 0.88) และการผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 3.81$; SD = 0.84) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายมีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.71$; SD = 1.24)

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านความปลอดภัยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.01$; SD = 0.70) รองลงมาคือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 3.93$; SD = 0.77) และการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว ($\bar{X} = 3.82$; SD = 0.76) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ มีความสำคัญน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.68$; SD = 0.96)

รายละเอียดค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=150)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	4.24 (0.76)	4.08 (0.91)	3.34 (0.82)	3.75 (0.62)	3.98 (0.81)
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	4.11 (0.85)	3.51 (1.03)	3.63 (0.99)	3.46 (0.66)	3.68 (0.93)
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	3.36 (0.94)	3.37 (1.09)	3.74 (0.82)	3.33 (0.65)	3.45 (0.91)
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	2.80 (1.25)	2.62 (1.37)	2.71 (1.24)	2.99 (0.80)	2.77 (1.20)
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.71 (1.21)	2.62 (1.41)	2.99 (1.14)	2.96 (0.74)	2.81 (1.17)
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.59 (1.40)	2.90 (1.43)	2.75 (1.14)	3.01 (0.74)	2.81 (1.23)
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	3.42 (1.09)	3.61 (1.06)	3.39 (1.11)	3.46 (0.67)	3.47 (1.00)
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.51 (1.02)	3.31 (1.09)	3.12 (1.07)	3.52 (0.82)	3.37 (1.02)
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ท้องถิ่น	3.14 (1.02)	3.36 (1.08)	3.57 (0.91)	3.60 (0.59)	3.41 (0.94)
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายใน ชีวิตประจำวันชั่วคราว	3.78 (1.10)	3.53 (1.22)	3.52 (1.19)	3.82 (0.76)	3.66 (1.09)

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประสบการณ์นั้นหนาการณ์ที่ได้รับจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=150)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	4.14 (0.79)	3.68 (1.02)	3.81 (0.84)	3.58 (0.82)	3.81 (0.90)
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	3.87 (0.94)	3.66 (0.88)	3.41 (0.84)	3.55 (0.76)	3.63 (0.87)
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	3.53 (1.06)	3.45 (0.99)	2.85 (1.26)	3.33 (0.70)	3.27 (1.05)
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.65 (0.98)	3.13 (1.11)	3.10 (0.84)	3.40 (0.72)	3.32 (0.95)
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.77 (1.01)	3.36 (1.01)	3.39 (0.97)	3.34 (0.76)	3.47 (0.96)
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อน ค่านิยมของตนเอง	3.45 (1.12)	3.28 (1.09)	3.22 (0.95)	3.28 (0.71)	3.31 (0.99)
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.41 (0.76)	4.18 (0.77)	3.94 (0.88)	3.93 (0.77)	4.12 (0.82)
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	3.75 (0.96)	3.61 (1.00)	3.33 (0.95)	3.04 (0.98)	3.44 (1.00)
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	3.50 (1.04)	3.57 (0.87)	3.44 (0.87)	2.91 (0.88)	3.37 (0.95)
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	3.82 (0.95)	3.51 (0.92)	3.40 (0.84)	2.68 (0.96)	3.36 (1.01)
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	3.24 (1.15)	3.25 (0.96)	3.36 (0.88)	3.17 (0.82)	3.25 (0.96)

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่มา (n=110)	เปรี๊ตโน (n=150)	ชะขอม (n=100)	ถี้ลี้ด (n=100)	
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.66 (0.91)	3.82 (0.88)	3.60 (0.90)	3.57 (0.71)	3.67 (0.86)
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	3.92 (1.05)	3.28 (1.18)	3.11 (1.30)	3.62 (0.80)	3.48 (1.14)
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	4.08 (0.82)	3.82 (0.78)	3.49 (1.09)	3.11 (0.97)	3.64 (0.98)
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	4.08 (0.80)	3.80 (0.85)	3.55 (0.91)	3.65 (0.64)	3.78 (0.83)
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.61 (1.01)	3.29 (1.00)	3.49 (0.88)	3.27 (0.80)	3.42 (0.94)
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	3.01 (1.21)	3.01 (1.30)	3.09 (1.05)	3.00 (0.95)	3.03 (1.14)
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	3.27 (1.14)	3.38 (1.05)	3.44 (0.98)	2.95 (1.08)	3.27 (1.08)
29. ความสะดวกสบาย	3.54 (0.95)	3.36 (0.97)	3.78 (0.82)	3.80 (0.67)	3.61 (0.89)
30. ความปลอดภัย	3.99 (0.75)	3.77 (0.90)	4.11 (0.72)	4.01 (0.70)	3.96 (0.78)

ทั้งนี้เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรด้านประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) พบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 (factor 1) คือ ประสบการณ์นันทนาการด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่

กลุ่มที่ 2 (factor 2) คือ ประสบการณ์นันทนาการด้านการผจญภัย ทำทาย การเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย

กลุ่มที่ 3 (factor 3) คือ ประสบการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

กลุ่มที่ 4 (factor 4) คือ ประสบการณ์นันทนาการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ

กลุ่มที่ 5 (factor 5) คือ ประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย

โดยการจำแนกกลุ่มครั้งนี้สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนของตัวแปรทั้ง 30 ตัวแปรได้ร้อยละ 59.042 (cumulative percentage of variance = 59.042) ซึ่งกลุ่มที่ 1 สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 33.206 (percentage of variance = 33.206) ดังตารางที่

12

ตารางที่ 12 ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา				
	1	2	3	4	5
1. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	.722				
2. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	.664				
3. ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน	.657				
4. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	.631				
5. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	.624				
6. การทำกิจกรรม ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	.602				
7. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	.538				
8. พบเห็น สัมผัส ความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	.518				
9. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย		.740			
10. การพัฒนาทักษะ ในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่างๆ		.712			
11. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย		.690			
12. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้และสัตว์ป่า		.652			
13. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น		.630			
14. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน ประทับใจ		.573			
15. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น ผู้คนแปลกหน้า		.447			
16. การหลีกหนีจากสภาวะแวดล้อมที่จำเจ น่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว		.413			
17. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์			.755		
18. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม			.676		
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น			.640		
20. การพึ่งพาตนเอง ทดสอบความสามารถของตนเอง			.633		
21. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากความกดดันต่างๆ			.576		

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	Factor loading ของแต่ละกลุ่ม				
	ประสพการณ์นันทนาการที่ปรารถนา				
	1	2	3	4	5
22. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย			.429		
23. ความสำเร็จและความภาคภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ			.483		
24. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว				.775	
25. การเป็นอิสระ ปราศจากการควบคุม				.729	
26. การได้บุกเบิก สำรวจสถานที่ใหม่ๆ				.623	
27. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคลและหรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง				.615	
28. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ สันโดษ				.575	
29. ความปลอดภัย					.782
30. ความสะดวกสบาย					.760

หมายเหตุ	Eigenvalues ของ factor 1	ประสพการณ์นันทนาการด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เท่ากับ 9.962
	Eigenvalues ของ factor 2	ประสพการณ์ด้านประสพการณ์นันทนาการด้านการผจญภัย ทำทาย การเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย เท่ากับ 2.731
	Eigenvalues ของ factor 3	ประสพการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมประสพการณ์ด้าน เท่ากับ 1.770
	Eigenvalues ของ factor 4	ประสพการณ์นันทนาการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ เท่ากับ 1.679
	Eigenvalues ของ factor 5	ประสพการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยเท่ากับ 1.571
Cumulative Percentage of Variance = 59.042		

จากการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ผลการศึกษาโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวได้รับจริงต่อการได้รับอากาศบริสุทธิ์ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และ ต้องการความปลอดภัย มากที่สุดตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและสอดคล้องกับลักษณะการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ หากพิจารณาเป็นรายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนพบว่า ชุมชนหนองแม่เฒ่า และชุมชนเปรี๊ตใน นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงมากที่สุด คือ การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ในขณะที่ชุมชนชะจอม กับชุมชนลีเล็ด นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงมากที่สุด คือ ประสบการณ์ด้านความปลอดภัย และ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงที่นักท่องเที่ยวได้รับ รองลงมา ชุมชนหนองแม่เฒ่า ชุมชนเปรี๊ตใน คือ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ในขณะที่ชุมชนชะจอมและชุมชนลีเล็ด ได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ซึ่งไม่แตกต่างจากประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงในภาพรวมมากนัก ส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงที่นักท่องเที่ยวได้รับน้อยที่สุด พบว่า ชุมชนหนองแม่เฒ่า ได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง น้อยที่สุด ด้านการได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย ชุมชนเปรี๊ตใน และชุมชนชะจอม ได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง น้อยที่สุด ด้านการผจญภัย เสี่ยงภัยและทำหาย ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ส่วนชุมชนลีเล็ด มีประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแตกต่างจากประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อาจไม่มีวัตถุประสงค์หลักด้านการมาพักผ่อนจึงทำให้ได้รับประสบการณ์ในด้านนี้น้อย

จากผลการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงในครั้งนี้สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง 30 ตัวแปร และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงอื่นๆ พบว่างานวิจัยของ อุซารตี (2548) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” ซึ่งได้ศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ จำนวน 18 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 1,062 คน ผลการศึกษาพบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 53 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ที่ได้พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย

กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ที่ได้เป็นอิสระและการพัฒนาทางด้านจิตใจ และกลุ่มที่ 5 ประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ และ ผลการศึกษาของกาญจนา (2551) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ทำการศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 5 แหล่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 500 คน ผลการศึกษาพบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงได้ 4 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 28 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 คือ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 คือ ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ และ กลุ่มที่ 4 คือ ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับผลการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จะเห็นว่ากลุ่มประสบการณ์ค่อนข้างใกล้เคียงกัน อาจมีบางกลุ่มที่แตกต่างกัน เช่น การปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ และความสะดวกและความปลอดภัย นอกจากนี้ยังพบว่า การจำแนกกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงมีน้อยกว่ากลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะก่อนการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน นักท่องเที่ยวอาจมีความคาดหวังในระดับมาก อาจได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ที่อาจจะประชาสัมพันธ์เกินความจริงไปบ้าง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความคิดเห็นด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยการกำหนดข้อความให้นักท่องเที่ยวให้ระดับคะแนนความคิดเห็นจาก เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในระดับ 5 ถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งในระดับ 1 ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น กับข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ($\bar{X} = 4.44$; SD. = 0.55) รองลงมาคือ การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้ และในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน ($\bar{X} = 4.37$; SD. = 0.58) และ ($\bar{X} = 4.36$; SD. = 0.61) ตามลำดับ ในขณะที่ ข้อความที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว ($\bar{X} = 3.44$; SD.= 1.12) เมื่อพิจารณาในพื้นที่ที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาพบว่า

ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นกับข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชุมชนควรมีการกำหนดมาตรการ กฎ หรือข้อห้าม ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.52$; SD.=0.59) รองลงมาคือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน ($\bar{X} = 4.50$; SD.=0.55) และ ($\bar{X} = 4.47$; SD.=0.65) ตามลำดับ ในขณะที่ ข้อความที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถยอมให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ($\bar{X} = 3.38$; SD.= 1.31)

ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด

การศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น กับข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ($\bar{X} = 4.50$; $SD.=0.53$) รองลงมา คือการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทำให้ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และชุมชนควรมีการกำหนดมาตรการ กฎ หรือข้อห้าม ในการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.36$; $SD.=0.64$) และ ($\bar{X} = 4.32$; $SD.=0.68$) ตามลำดับ ในขณะที่ ข้อความที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมี 2 ข้อความเท่ากัน คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะทำให้ รายได้จากการท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากการจัดการทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการ ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.40$; $SD.= 1.14$) และ ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถยอมให้ เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้าง รายได้ให้กับชุมชน ($\bar{X} = 3.40$; $SD.= 1.28$)

ชุมชนชะชอม จังหวัดอุบลราชธานี

การศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น กับข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ($\bar{X} = 4.49$; $SD.=0.59$) รองลงมา คือการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชนทำให้ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 4.49$; $SD.=0.54$) และ ($\bar{X} = 4.41$; $SD.=0.62$) ตามลำดับ ในขณะที่ ข้อความที่นักท่องเที่ยวแสดง ความ คิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรดำเนินการทุกอย่างภายใน ชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน ($\bar{X} = 3.30$; $SD.= 1.10$)

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นผ่านข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชุมชนควรมีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือสวัสดิการของสมาชิกในชุมชน ($\bar{X} = 4.29$; $SD.=0.52$) รองลงมา คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน ($\bar{X} = 4.27$; $SD.=0.49$) และ ($\bar{X} = 4.24$; $SD.=0.47$) ตามลำดับ ในขณะที่ ข้อความที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว ($\bar{X} = 3.21$; $SD. = 1.11$) ดังตารางที่ 13

จากผลการศึกษาความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเข้าใจและเห็นด้วยเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นอย่างดี จากข้อความความคิดเห็นจำนวน 3 อันดับแรก ทั้งในภาพรวมและรายแหล่ง จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวตอบในทิศทางเชิงบวกทั้งสิ้น แต่หากพิจารณาถึงข้อความความคิดเห็นที่นักท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในภาพรวมคือ ข้อความการจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญเพราะ นักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวชาวไทยบางส่วน ยังเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่รักความสะดวกสบาย คิดว่าการเดินทางต้องเที่ยวต้องตอบสนองความต้องการของตนเองทุกรูปแบบ โดยไม่ได้คำนึงถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ หากพิจารณาเป็นรายแหล่งจะพบว่า นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนชุมชนลีเล็ดมีความคิดเห็นต่อข้อความที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านเดียวกับการศึกษาในภาพรวม ส่วนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนชุมชนหนองแม่เฒ่า มีความคิดเห็นต่อข้อความที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถยอมให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในขณะที่ นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนชุมชนชะชอม แสดงความคิดเห็นต่อข้อความที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรดำเนินการทุกอย่างภายในชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

นักท่องเที่ยบบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการเกิดผลกระทบในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวยต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ความคิดเห็น	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่ณา (n=110)	เปรี๊ดใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	4.50 (0.55)	4.50 (0.53)	4.49 (0.58)	4.27 (0.49)	4.44 (0.55)
2. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรดำเนินการทุกอย่างภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน	3.59 (1.08)	3.49 (1.11)	3.39 (1.18)	3.30 (1.10)	3.45 (1.12)
3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทำให้ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	4.40 (0.65)	4.36 (0.64)	4.41 (0.62)	4.22 (0.48)	4.35 (0.61)
4. ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน	4.47 (0.65)	4.44 (0.55)	4.38 (0.63)	4.14 (0.59)	4.36 (0.61)
5. ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความสะดวกและบริการเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	3.74 (1.16)	3.86 (1.09)	4.03 (1.14)	3.33 (1.04)	3.74 (1.13)
6. ชุมชนควรมีการกำหนดมาตรการ กฎ หรือข้อห้าม ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรและนักท่องเที่ยว	4.52 (0.59)	4.32 (0.68)	4.37 (0.66)	4.14 (0.55)	4.34 (0.64)

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ความคิดเห็น	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะจอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
7. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจะทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดน้อยลงเนื่องจากจัดการทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว	3.47 (1.14)	3.40 (1.14)	3.55 (1.07)	3.54 (0.97)	3.49 (1.08)
8. ควรมีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทุกช่องทาง การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น	4.19 (0.83)	3.94 (0.76)	3.99 (0.92)	3.75 (0.88)	3.97 (0.86)
9. การจัดการการท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะ使人ในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยว	4.37 (0.73)	4.36 (0.65)	4.32 (0.78)	4.21 (0.54)	4.32 (0.68)
10. นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองมีความสนใจ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว	3.63 (1.23)	3.43 (1.21)	3.77 (1.08)	3.46 (1.05)	3.60 (1.15)
11. ในการจัดการผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งก่อนและระหว่างทำกิจกรรม	4.36 (0.59)	4.36 (0.68)	4.28 (0.77)	4.17 (0.53)	4.30 (0.65)

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ความคิดเห็น	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
12. การจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว	3.52 (1.13)	3.47 (1.07)	3.56 (1.14)	3.21 (1.11)	3.44 (1.12)
13. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้	4.40 (0.67)	4.37 (0.60)	4.49 (0.54)	4.24 (0.47)	4.37 (0.58)
14. การสื่อความหมายเป็นการสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นจึงควรให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวแม้จะไม่มี ความชำนาญเหมือนมัคคุเทศก์	4.24 (0.66)	4.18 (0.70)	4.33 (0.71)	3.97 (0.87)	4.18 (0.69)
15. ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถยอมให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน	3.38 (1.31)	3.40 (1.29)	3.68 (4.27)	3.52 (1.00)	3.49 (2.32)
16. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจไม่จำเป็นต้องมีระบบการแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในชุมชนอย่างชัดเจน หากชาวบ้านทุกคนต่างร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือ และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ	3.64 (1.13)	3.59 (1.03)	3.78 (0.98)	3.47 (1.09)	3.62 (1.06)

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ความคิดเห็น	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))				รวม
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะจอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
17. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ที่เป็นธรรมภายในชุมชน	4.22 (0.67)	4.23 (0.68)	4.38 (0.56)	4.22 (0.48)	4.26 (0.61)
18. การจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ควรทำการตลาดกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพื่อจะได้ขยายฐานตลาดในวงกว้าง และชุมชนจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น	3.97 (0.95)	3.85 (0.95)	3.87 (1.02)	3.88 (0.78)	3.89 (0.93)
19. ชุมชนควรมีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือสวัสดิการของสมาชิกในชุมชน	4.41 (0.64)	4.29 (0.67)	4.42 (0.57)	4.29 (0.52)	4.35 (0.61)

จากการศึกษาความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจระดับปานกลาง ร้อยละ 27.53 นักท่องเที่ยวมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.84 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับปานกลาง ร้อยละ 34.75 เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา พบว่า

ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหนองแม่เฒ่า ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 52.73 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 27.27 นักท่องเที่ยวมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 35.45 และรองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 31.82

ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเปรี๊ตโน ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.74 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 32.17 นักท่องเที่ยวมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36.52 และรองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.91

ชุมชนชะซอม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชะซอม ในระดับมาก ร้อยละ 51.00 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 27.00 นักท่องเที่ยวมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 48.00 และรองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 29.00

ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนลีเล็ด ในระดับมากและปานกลางในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 47.00 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 5.00 นักท่องเที่ยวมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 53.06 และรองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.82

รายละเอียดความพึงพอใจโดยรวม และความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 14

จากผลการศึกษา ด้านข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวมองว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ส่วนใหญ่ชื่นชมชุมชนที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 8.71 รองลงมา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเยาวชนในชุมชน และนักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ รู้จักรักและหวงแหน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่กับชุมชนตลอดไป คิดเป็นร้อยละ 6.59 และข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ที่ชำรุด เช่น ถนน สะพาน เรือ คิดเป็นร้อยละ 3.07 รายละเอียดดังตารางที่ 15

จากการศึกษาความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ และข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ในระดับปานกลาง-มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การได้ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับการตอบสนองตามความคาดหวังจากการประกอบกิจกรรมเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชัย (2531) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจ มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ และความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ประกอบกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่มีการจัดการโดยชุมชน มีชาวบ้านเป็นผู้ดูแลนักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากลักษณะการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ในกรณีที่นักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมแบบพักค้าง ซึ่งต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้าน อาจทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความผูกพัน และอยากกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำอีกครั้ง

ตารางที่ 14 ความพึงพอใจ และความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่ณา (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะจอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
ความพึงพอใจโดยรวม					
ไม่พึงพอใจ	-	1.74 (2)	-	-	0.47 (2)
พึงพอใจระดับน้อย	-	-	-	-	-
พึงพอใจระดับน้อย	0.91 (1)	0.87 (1)	-	1.00 (1)	0.71 (3)
พึงพอใจปานกลาง	19.09 (21)	23.48 (27)	22.00 (22)	47.00 (47)	27.53 (117)
พึงพอใจมาก	52.73 (58)	41.74 (48)	51.00 (51)	47.00 (47)	48.00 (204)
พึงพอใจมากที่สุด	27.27 (30)	32.17 (37)	27.00 (27)	5.00 (5)	23.29 (99)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (100)	100.00 (425)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	4.063	4.00	4.05	3.56	3.92
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)	0.71	0.94	0.70	0.61	0.78

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม
	หนองแม่ณา (n=110)	เปรี๊ตโน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
ความต้องการกลับมาเยือน					
ไม่ต้องการ	3.64 (4)	1.74 (2)	-	-	1.42 (6)
ต้องการระดับน้อยมาก	-	1.74 (2)	1.00 (1)	-	0.71 (3)
ต้องการระดับน้อย	1.82 (2)	0.87 (1)	3.00 (3)	2.04 (2)	1.89 (8)
ต้องการปานกลาง	35.45 (39)	33.91 (39)	29.00 (29)	40.82 (40)	34.75 (147)
ต้องการมาก	31.82 (35)	36.52 (42)	48.00 (48)	53.06 (52)	41.84 (177)
ต้องการมากที่สุด	27.27 (30)	25.22 (29)	19.00 (19)	4.08 (4)	19.39 (82)
รวม	100.00 (110)	100.00 (115)	100.00 (100)	100.00 (98)	100.00 (423)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	3.74	3.77	3.81	3.59	3.73
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)	1.11	1.01	0.81	0.61	0.91

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม (n=425)
	หนองแม่เฒ่า (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะชอม (n=100)	ลีเล็ด (n=100)	
1. ชุมชนหนองแม่เฒ่าควรเพิ่มระยะเวลาท่องเที่ยวให้นานกว่านี้	0.91 (1)	-	-	1.00 (1)	0.47 (2)
2. อยากให้เพิ่มกิจกรรมที่น่าสนใจให้มากกว่านี้	2.73 (3)	0.87 (1)	-	1.00 (1)	1.18 (5)
3. ควรรักษาความเป็นตัวตนของชุมชนไว้ให้นักท่องเที่ยวปรับตัวให้เข้ากับชุมชน	0.91 (1)	-	-	1.00 (1)	0.47 (2)
4. ควรเพิ่มเรื่องการสื่อความหมาย โดยการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น และเพิ่มเรื่องป้ายสื่อความหมายสิ่งที่น่าสนใจในชุมชน เช่น ความรู้เรื่องพืช	0.91 (1)	4.35 (5)	-	-	1.41 (6)
5. จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เพื่อให้รู้จักโดยทั่วไปจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อเป็นการแนะนำนักท่องเที่ยวให้กับชุมชนตลอดไป	3.64 (4)	4.35 (5)	-	-	2.12 (9)
6. สร้างจิตสำนึกให้ชุมชน เยาวชน และนักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ รู้จักรักและหวงแหน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่กับชุมชนตลอดไป	6.36 (7)	9.57 (11)	6.00 (0)	4.00 (4)	6.59 (28)
7. ควรเพิ่มเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	1.82 (2)	-	-	-	0.47 (2)
8. ปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ที่ชำรุด เช่น ถนน สะพาน เรือ	6.36 (7)	3.51 (4)	-	2.00 (2)	3.07 (13)
9. เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหารและของที่ระลึก ถังขยะ ที่นั่งตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	1.82 (2)	0.87 (1)	-	1.00 (1)	0.94 (4)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ร้อยละ (จำนวน))				รวม (n=425)
	หนองแม่นา (n=110)	เปรี๊ตใน (n=115)	ชะจอม (n=100)	สีเสียด (n=100)	
10. ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กลมกลืนกับธรรมชาติ	-	0.87 (1)	-	-	0.24 (1)
11. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากกว่านี้	-	1.74 (2)	-	-	0.47 (2)
12. ควรมีการจัดแสดงวีดิทัศน์ เกี่ยวกับชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รับชม	-	0.87 (1)	-	-	0.24 (1)
13. ชุมชนควรรักษาความสะอาดภายในชุมชน	0.91 (1)	-	2.00 (2)	3.00 (3)	1.41 (6)
14. มีคฤหาสน์ท้องถิ่นสุภาพให้บริการดีมาก	0.91 (1)	-	-	1.00 (1)	0.47 (2)
15. โดยภาพรวมดีมาก ชื่นชมชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศการจัดการจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น	4.55 (5)	8.70 (10)	3.00 (3)	19.00 (19)	8.1 (37)

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาได้ 6 กลุ่ม และจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงได้ 5 กลุ่ม ดังปรากฏในตารางที่ 10. และตารางที่ 12. เป็นผลให้ในการศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการจัดกลุ่มโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ปัจจัยได้ เนื่องจากคู่ตัวแปรที่ใช้ในการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีจำนวนไม่สอดคล้องกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ โดยนำตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ยังไม่ได้รับการจัดกลุ่มจำนวน 30 ประเด็นมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวจากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการจำนวนทั้งสิ้น 30 ตัวแปร โดยใช้สถิติการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการของกลุ่มตัวอย่าง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 13 คู่ จากทั้งหมด 30 คู่ ประกอบด้วย การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติพรรณไม้ และสัตว์ป่า ($t = 5.475$; $P\text{-value} = 0.000$) การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ($t = 5.428$; $P\text{-value} = 0.000$) ได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ ($t = -2.954$; $P\text{-value} = 0.003$) การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($t = 4.224$; $P\text{-value} = 0.000$) การมีโอกาสแบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่น ($t = 4.048$; $P\text{-value} = 0.000$) การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ ($t = 4.548$; $P\text{-value} = 0.000$) การหลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน ($t = 3.097$; $P\text{-value} = 0.002$) การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($t = 4.926$; $P\text{-value} = 0.000$) ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ($t = 5.712$; $P\text{-value} = 0.000$) การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ($t = 5.776$; $P\text{-value} = 0.000$) การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม ($t = 5.113$; $P\text{-value} = 0.000$) การพึ่งพาตนเอง ทดสอบความสามารถของตนเอง ($t = 4.379$; $P\text{-value} = 0.000$) ความปลอดภัย ($t = 2.464$; $P\text{-value} = 0.014$)

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พบว่า มีตัวแปรประสบการณ์นันทนาการ 13 คู่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยส่วนใหญ่มีความแตกต่างในลักษณะที่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง จำนวน 12 คู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมาก่อนอาจทำให้มีความคาดหวังต่อประสบการณ์ที่ปรารถนาสูง แต่เมื่อได้ประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทำให้ได้รับประสบการณ์จริงที่น้อยกว่า มีเพียงตัวแปรประสบการณ์ 1 คู่ ที่มีค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงมากกว่าค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาคือ การได้บุกเบิก สำนวณสถานที่ใหม่ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญต่อประสบการณ์ด้านการได้บุกเบิก สำนวณสถานที่ใหม่ๆน้อย ในการตัดสินใจเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แต่เมื่อได้มาเยือนและเข้าร่วมกิจกรรม ในพื้นที่ซึ่งอาจมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชุมชนที่นอกเหนือจากที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง เช่น ชุมชนหนองแม่เฒ่า มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น ถ้ำผีกองกอย โหง่นแต้ม โหง่นหัวหมู ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรณี สันฐาน ที่มีหินรูปร่างแปลกตา จึงทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ด้านการได้บุกเบิก สำนวณสถานที่ใหม่ๆ มากขึ้น

รายละเอียดการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา กับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

(n = 425)

ประสบการณ์นันทนาการ	ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		t	P-value
	ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง		
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	4.00 (0.98)	3.98 (0.81)	0.390	0.697
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	3.68 (0.98)	3.68 (0.93)	-1.250	0.900
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	3.48 (0.98)	3.45 (0.91)	0.936	0.350
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	2.78 (1.21)	2.77 (1.20)	0.292	0.771
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.80 (1.28)	2.81 (1.17)	-0.182	0.856
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.73 (1.28)	2.81 (1.23)	-1.521	0.129
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	3.72 (1.04)	3.47 (1.00)	5.475	0.000
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.28 (1.27)	3.38 (1.02)	-1.286	0.199
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.64 (0.98)	3.41 (0.94)	5.428	0.000
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวัน ชั่วคราว	3.71 (1.18)	3.66 (1.09)	1.026	0.305

ตารางที่ 16 (ต่อ)

(n = 425)

ประสบการณ์นั้นหนาการ	ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		t	P-value
	ประสบการณ์นั้นหนาการ ที่ปรารถนา	ประสบการณ์นั้นหนาการ ที่ได้รับจริง		
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	3.81 (1.04)	3.81 (0.90)	0.113	0.910
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	3.65 (1.07)	3.63 (0.87)	0.534	0.593
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	3.12 (1.38)	3.27 (1.05)	-2.954	0.003
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.26 (1.18)	3.32 (0.95)	-1.115	0.265
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.45 (1.12)	3.47 (0.96)	-0.153	0.879
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง	3.35 (1.09)	3.31 (0.99)	0.615	0.539
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.24 (0.79)	4.12 (0.82)	4.224	0.000
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	3.49 (1.12)	3.44 (1.00)	1.238	0.216
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	3.53 (1.00)	3.37 (0.95)	4.048	0.000
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	3.57 (0.97)	3.36 (1.01)	4.548	0.000
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	3.20 (1.30)	3.25 (0.96)	-1.039	0.299

ตารางที่ 16 (ต่อ)

(n = 425)

ประสบการณ์นั้นทนการ	ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		t	P-value
	ประสบการณ์นั้นทนการ ที่ปรารถนา	ประสบการณ์นั้นทนการ ที่ได้รับจริง		
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.76 (2.19)	3.67 (0.86)	0.894	0.372
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	3.62 (1.23)	3.48 (1.14)	3.097	0.002
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	3.86 (1.00)	3.64 (0.98)	4.926	0.000
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	3.99 (0.82)	3.78 (0.83)	5.712	0.000
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.69 (0.94)	3.42 (0.94)	5.766	0.000
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	3.27 (1.19)	3.03 (1.14)	5.113	0.000
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	3.49 (1.07)	3.27 (1.08)	4.379	0.000
29. ความสะดวกสบาย	3.67 (0.92)	3.61 (0.89)	1.367	0.172
30. ความปลอดภัย	4.05 (0.75)	3.96 (0.78)	2.464	0.014

สมมติฐานที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา 4 แหล่ง ประกอบด้วย ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด ชุมชนชะซอม จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่แตกต่างกันในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 กลุ่มประสบการณ์ คือ 1) ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจ ($F=12.812$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยชุมชนหนองแม่เฒ่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.60 รองลงมา คือ ชุมชนเปรี๊ตใน เท่ากับ 3.42 2) ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติและผ่อนคลายความเครียด ($F = 14.034$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยชุมชนหนองแม่เฒ่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.09 รองลงมา คือ ชุมชนเปรี๊ตใน เท่ากับ 3.79 3) ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสนุกสนาน และพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($F = 11.10$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยชุมชนหนองแม่เฒ่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.13 รองลงมา คือ ชุมชนลีเล็ด เท่ากับ 3.95 และ 4) ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย ($F = 4.84$; $P\text{-value} = 0.003$) โดยชุมชนลีเล็ดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ ชุมชนชะซอม เท่ากับ 4.03 รายละเอียดดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง

ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	n	\bar{x}	S.D.	F	P-value
1. ด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจ				12.812	0.000
ชุมชนหนองแม่นา	110	3.60	0.81		
ชุมชนเปรี๊ตใน	114	3.42	0.92		
ชุมชนชะชอม	99	3.14	0.85		
ชุมชนลีเล็ด	100	2.89	0.97		
2. ด้านการพัฒนาตัวเองและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม				1.928	0.124
ชุมชนหนองแม่นา	110	3.45	0.83		
ชุมชนเปรี๊ตใน	114	3.50	0.89		
ชุมชนชะชอม	99	3.44	0.79		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.25	0.67		
3. ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติและผ่อนคลายความเครียด				14.034	0.000
ชุมชนหนองแม่นา	110	4.09	0.72		
ชุมชนเปรี๊ตใน	114	3.79	0.80		
ชุมชนชะชอม	99	3.78	0.73		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.36	1.00		
4. ด้านความสนุกสนานและพบเห็นสิ่งแปลกใหม่				11.100	0.000
ชุมชนหนองแม่นา	110	4.13	0.71		
ชุมชนเปรี๊ตใน	114	3.80	0.80		
ชุมชนชะชอม	99	3.57	0.87		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.95	0.45		
5. ด้านการผจญภัย ท้าทายและพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย				1.032	0.378
ชุมชนหนองแม่นา	110	2.97	0.89		
ชุมชนเปรี๊ตใน	114	3.16	1.06		

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	n	\bar{x}	S.D.	F	P-value
ชุมชนชะชอม	99	3.14	0.89		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.14	0.75		
6. ด้านความสะดวกสบาย และความปลอดภัย				4.842	0.003
ชุมชนหนองแม่เฒ่า	110	3.90	0.75		
ชุมชนเปรี๊ดโน	114	3.82	0.85		
ชุมชนชะชอม	99	4.03	0.77		
ชุมชนลีเล็ด	100	4.19	0.56		

เมื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ประสบการณ์กลุ่มที่ 1 ด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจ ในพื้นที่ชุมชนหนองแม่เฒ่ามีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาแตกต่างจากชุมชนชะชอมและชุมชนลีเล็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.004 และ 0.000 ตามลำดับ) และ ชุมชนลีเล็ดมีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่แตกต่างกับชุมชนเปรี๊ดโนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.000) ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา กลุ่มที่ 3 ด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ และผ่อนคลายความเครียด ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนชุมชนลีเล็ด แตกต่างจากชุมชนหนองแม่เฒ่า ชุมชนเปรี๊ดโนและชุมชนชะชอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.000, 0.002; และ 0.005 ตามลำดับ) กลุ่มประสบการณ์ที่ 4 ด้านความสนุกสนานและการพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนชุมชนหนองแม่เฒ่ามีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา แตกต่างจากชุมชนเปรี๊ดโน และชุมชนชะชอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.011 และ 0.000) และ ชุมชนชะชอมมีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่แตกต่างกับชุมชนลีเล็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.004) ประสบการณ์กลุ่มที่ 6 ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน ชุมชนเปรี๊ดโนมีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาแตกต่างจากชุมชนลีเล็ดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.006) รายละเอียด ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสบการณ์ที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่แตกต่างกันเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการ Scheffe

ประสบการณ์นั้นหนาการที่ปรารถนา	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่			
	หนองแม่เฒ่า	เปรี๊ตไ้	ชะชอม	ลีเี้ด
1. ด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจ				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.523	0.004**	0.000**
ชุมชนเปรี๊ตไ้			0.160	0.000**
ชุมชนชะชอม				0.269
ชุมชนลีเี้ด				
2. ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติและผ่อนคลายความเครียด				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.069	0.058	0.000**
ชุมชนเปรี๊ตไ้			0.999	0.002*
ชุมชนชะชอม				0.005**
ชุมชนลีเี้ด				
3. ด้านความสนุกสนานและพบเห็นสิ่งแปลกใหม่				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.011**	0.000**	0.337
ชุมชนเปรี๊ตไ้			0.130	0.575
ชุมชนชะชอม				0.004**
ชุมชนลีเี้ด				
4. ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า				
ชุมชนเปรี๊ตไ้		0.903	0.663	0.050
ชุมชนชะชอม			0.260	0.006**
ชุมชนลีเี้ด				0.515

หมายเหตุ * P-value < 0.05

** P-value < 0.01

จากผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามสมมติฐาน โดยนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแตกต่างกัน คือ ด้านความเป็นอิสระและการพัฒนาจิตใจ ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติและผ่อนคลายความเครียด ด้านความสนุกสนานและพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ และด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจหรือความปรารถนาที่จะไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่งที่แตกต่างกัน รวมทั้งความแตกต่างทางด้านสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาในภูมิภาคเดียวกัน อาจเป็นสาเหตุทำให้ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาทั้ง 4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแตกต่างกัน ส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่ไม่มีความแตกต่างกันคือ ประสบการณ์ด้านการพัฒนาตัวเองและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และด้านการผจญภัย ทำทนายและพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย และเมื่อพิจารณารายละเอียดในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา พบว่า มีค่าเฉลี่ยน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นหมู่คณะในลักษณะของการประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับ กิจกรรมด้านการพัฒนาตัวเองและการปฏิสัมพันธ์ ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเน้นกิจกรรม ด้านการผจญภัย ทำทนายและต้องใช้กำลังมาก

สมมติฐานที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นพื้นที่ตัวแทนศึกษา 4 แหล่ง ประกอบด้วย ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนเปรี๊ตโน จังหวัดตราด ชุมชนชะจอม จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง จากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่ง ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงที่แตกต่างกันในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 กลุ่มประสบการณ์ คือ 1) ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติและ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($F = 12.433$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยชุมชนหนองแม่เฒ่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.145 รองลงมาชุมชนเปรี๊ตโนและชุมชนชะจอมเท่ากับ 3.765 และ 3.660 ตามลำดับ 2) ประสบการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ($F = 7.230$; $P\text{-value} =$

0.000) โดย ชุมชนหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.445 รองลงมาชุมชนชะชอมและ ชุมชนเปรี๊ตใน เท่ากับ 3.340 และ 3.287 ตามลำดับ 3) ประสิทธิภาพนันทนาการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ ($F = 5.261$; $P\text{-value} = 0.001$) โดยชุมชนหนองแม่นามีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.590 รองลงมา คือ ชุมชนลีเล็ดและชุมชนเปรี๊ตในเท่ากับ 3.330 และ 3.324 ตามลำดับ และ 4) ประสิทธิภาพนันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย ($F = 5.095$; $P\text{-value} = 0.002$) ชุมชนหนองแม่นามากที่สุด เท่ากับ 3.590 รองลงมาชุมชนลีเล็ด และชุมชนเปรี๊ตใน เท่ากับ 3.330 และ 3.324 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสิทธิการนันทนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่ง

ประสิทธิการนันทนาการที่ได้รับจริง	n	\bar{x}	S.D.	F	P-value
1. ด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิด ธรรมชาติ				12.433	0.000
ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่					
ชุมชนหนองแม่นา	110	4.14	.66		
ชุมชนเปรี๊ตใน	115	3.76	.70		
ชุมชนชะชอม	100	3.66	.82		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.62	.61		
2. ด้านการการผจญภัย ทำทายการ				1.882	0.132
เรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย					
ชุมชนหนองแม่นา	110	3.22	.82		
ชุมชนเปรี๊ตใน	115	3.18	.88		
ชุมชนชะชอม	100	3.26	.80		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.42	.55		
3. ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถ				7.230	0.000
และความคิดสร้างสรรค์และการ					
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม					
ชุมชนหนองแม่นา	110	3.44	.83		
ชุมชนเปรี๊ตใน	115	3.29	.84		
ชุมชนชะชอม	100	3.34	.70		
ชุมชนลีเล็ด	100	2.98	.58		

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับจริง	n	\bar{x}	S.D.	F	P-value
4. ด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทาง				5.261	0.001
จิตใจ					
ชุมชนหนองแม่นา	110	3.59	.80		
ชุมชนเปรี๊ตใน	115	3.32	.80		
ชุมชนชะชอม	100	3.19	.75		
ชุมชนลีเล็ด	100	3.33	.64		
5. ด้านความสะอาดสวยงามและความ				5.095	0.002
ปลอดภัย					
หนองแม่นา	110	3.59	.80		
เปรี๊ตใน	115	3.32	.80		
ชะชอม	100	3.19	.75		
ลีเล็ด	100	3.33	.64		

เมื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นั้นหนาการที่ปรารถนาของ นักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ประสบการณ์กลุ่มที่ 1 ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ในพื้นที่ชุมชนหนองแม่นา มี ประสบการณ์นั้นหนาการที่ได้รับจริงแตกต่างจากชุมชนเปรี๊ดใน ชุมชนชะชอม และชุมชนลีเล็ด อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.001, 0.000; และ 0.000 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรม การท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา เป็นกิจกรรมล่องเรือในแก่งบางระจัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นที่ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ด้านนี้มากกว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแหล่งอื่นๆ ประสบการณ์กลุ่มที่ 2 ด้านการผจญภัย ทำทหายการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกพื้นที่ ประสบการณ์กลุ่มที่ 3 ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและ ความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ชุมชนลีเล็ด นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ได้รับ จริง แตกต่างจากชุมชนหนองแม่นา ชุมชนเปรี๊ดในและชุมชนชะชอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.000, 0.032; และ 0.010 ตามลำดับ) กลุ่มประสบการณ์ที่ 4 ด้านความเป็นอิสระและ พัฒนาทางจิตใจ ชุมชนหนองแม่นามีประสบการณ์นั้นหนาการที่ได้รับจริงของนักท่องเที่ยว แตกต่าง จากชุมชนชะชอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.002) และประสบการณ์กลุ่มที่ 5 ด้าน ความสะดวกสบายและความปลอดภัย ชุมชนเปรี๊ดในมีประสบการณ์นั้นหนาการที่ได้รับจริงของ นักท่องเที่ยว แตกต่างจากชุมชนชะชอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.002) ดังตารางที่ 20 และจากผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่งนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จริงแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น ภูมิภาคที่ตั้งของแหล่ง ท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสบการณ์ที่ปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่แตกต่างกันเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการ Scheffe

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่			
	หนองแม่เฒ่า	เปรี๊ตโน	ชะชอม	ลีเล็ด
1. ด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิด ธรรมชาติ				
ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.001**	0.000**	0.000**
ชุมชนเปรี๊ตโน			0.754	0.517
ชุมชนชะชอม				0.984
ชุมชนลีเล็ด				
2. ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.478	0.795	0.000**
ชุมชนเปรี๊ตโน			0.966	0.032*
ชุมชนชะชอม				0.010**
ชุมชนลีเล็ด				
3. ด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ				
ชุมชนหนองแม่เฒ่า		0.074	0.002**	0.101
ชุมชนเปรี๊ตโน			0.638	1.000
ชุมชนชะชอม				0.632
ชุมชนลีเล็ด				
4. ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย				
หนองแม่เฒ่า		0.235	0.333	0.998
เปรี๊ตโน			0.002**	0.176
ชะชอม				0.466
ลีเล็ด				

หมายเหตุ * P-value < .05

** P-value <.01

จากผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามสมมติฐาน โดยนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแตกต่างกัน ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวมีประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแตกต่างกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรนันทนาการ ลักษณะกิจกรรมนันทนาการ และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่แตกต่างไปตามเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละพื้นที่และภูมิภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่แตกต่างกันของผู้มาเยือน และจากผลการศึกษาที่พบว่าผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างกันในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่แตกต่างกันคือ ด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิด ธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ และด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่งมีกิจกรรมนันทนาการ และลักษณะการจัดการของชุมชนมีความแตกต่างตามเงื่อนไขของแต่ละแห่ง ด้วยเหตุนี้จึงมีผลให้ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของผู้มาเยือนมีความแตกต่างกัน ส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ไม่มีความแตกต่าง คือ ด้านการการผจญภัย ทำทนายการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาที่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนไม่ได้เน้นด้านการผจญภัย ทำทนายมากนักจึงทำให้ประสบการณ์ด้านนี้ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจรวม

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุเพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 12.380$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันก่อให้เกิดการแปรผันในตัวแปรตามประมาณร้อยละ 15 ($R^2 = 0.152$) จะเห็นได้ว่าค่าการแปรผันมีค่าต่ำ เนื่องจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการไปเยือนพื้นที่นันทนาการของบุคคลมีหลากหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม การจัดการพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจสังคม และบรรทัดฐานทางสังคม (Manning, 1999) และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวต่อความพึงพอใจรวม พบว่ามีตัวแปรอิสระเพียง 4 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความพึงพอใจ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดไปยังตัวแปรที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดได้ดังนี้

1) ประสบการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการ

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.197 ($t = 3.306$; $P\text{-value} = 0.001$) หรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพึงพอใจรวม คือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากจะมีความพึงพอใจรวมในระดับมาก และนักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมน้อยจะมีความพึงพอใจรวมในระดับน้อย 2) ประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.134 ($t = 2.724$; $P\text{-value} = 0.007$) หรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพึงพอใจรวม คือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยมากจะมีความพึงพอใจรวมในระดับมาก และนักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยน้อยจะมีความพึงพอใจรวมในระดับน้อย 3) ประสบการณ์นันทนาการด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.144 ($t = 2.575$; $P\text{-value} = 0.010$) หรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพึงพอใจรวม คือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่มากจะมีความพึงพอใจรวมในระดับมาก และนักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่น้อยจะมีความพึงพอใจรวมในระดับน้อย และ 4) ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.133 ($t = 2.810$; $P\text{-value} = 0.050$) หรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพึงพอใจรวม คือ นักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในระดับมากจะมีความพึงพอใจรวมในระดับมาก และนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนน้อยจะมีความพึงพอใจรวมในระดับน้อย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ด้านการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ การแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสะดวกสบายและความปลอดภัย และความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจรวม จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้รับการตอบสนองด้านประสบการณ์ตามที่คาดหวังไว้ จึงทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวนับว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีและมีความพึงพอใจ นักท่องเที่ยวสามารถบอกต่อไปยังผู้อื่นหรืออาจจะมีการเดินทางซ้ำได้อีกด้วย ดังรายละเอียดในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4

ตัวแปรอิสระ	Beta	t	P-value
1. ประสบการณ์นันทนาการด้านการได้สัมผัส โกลัชิตธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.144	2.575	0.010
2. ประสบการณ์นันทนาการด้านการผจญภัย ท้าทาย การเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย	0.027	0.477	0.633
3. ประสบการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	0.197	3.306	0.001
4. ประสบการณ์นันทนาการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ	-0.002	-0.043	0.966
5. ประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย	0.134	2.724	0.007
6. ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	0.133	2.810	0.050

หมายเหตุ $F = 12.380$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.152$

สมมติฐานที่ 5 ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ

จากการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 6.841$; $P\text{-value} = 0.000$) โดยตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันก่อให้เกิดการแปรผันในตัวแปรตาม ประมาณร้อยละ 9 ($R^2 = 0.090$) และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของแต่ละตัวต่อความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 2 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดไปยังตัวแปรที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดได้ ดังนี้ 1) ประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.136 ($t = 2.668$; $P\text{-value} = 0.008$) หรือ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ คือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยมากจะมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับมาก และนักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยน้อยจะมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับน้อย และ 2) ประสบการณ์ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.160 ($t = 2.590$; $P\text{-value} = 0.010$) หรือ มีความสัมพันธ์ในทิศทาง

เดียวกันกับความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ คือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากจะมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับมาก และนักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมน้อยจะมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในระดับน้อย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์นั้นหนาแน่นการที่ได้รับจริง การแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและประสบการณ์ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนซึ่งแต่ละแหล่งจะมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนที่แตกต่างกัน และกิจกรรมที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การเรียนรู้ร่วมกันหรือเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกภาคภูมิใจ ได้แสดงออกซึ่งความสามารถ และมีการปฏิสัมพันธ์กันทั้งระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเองและนักท่องเที่ยวกับชุมชน นอกจากนี้ความสะดวกสบายและความปลอดภัยถือเป็นปัจจัยสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวไหนที่นักท่องเที่ยวรู้สึกสะดวกสบายและมีความปลอดภัย ทำให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำในอนาคตได้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 5

ตัวแปรอิสระ	Beta	t	P-value
1. ประสบการณ์นั้นหนาแน่นด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิด ธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.035	0.609	0.543
2. ประสบการณ์นั้นหนาแน่นด้านการผจญภัย ทำท่ายการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย	0.039	0.669	0.669
3. ประสบการณ์นั้นหนาแน่นด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	0.160	2.590	0.010
4. ประสบการณ์นั้นหนาแน่นด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ	0.028	0.471	0.638
5. ประสบการณ์นั้นหนาแน่นด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย	0.136	2.668	0.008
6. ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	0.084	1.710	0.088

หมายเหตุ $F = 6.841$; $P\text{-value} = 0.000$; $R^2 = 0.090$

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พฤติกรรมการท่องเที่ยว และความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ศึกษาความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แต่ละแหล่ง และศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ต่อความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ซึ่งผลการศึกษสรุปได้ ดังนี้

นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 21-30 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย ประมาณ 29 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ยังคงสถานภาพเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง หากพิจารณาเป็นรายแหล่งจะพบว่า นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาตามภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือน ประมาณ 3 ครั้ง ประเภทกลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุม สัมมนา และศึกษาดูงานมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 27 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยการไม่พักค้างในแหล่งท่องเที่ยว มีการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างเฉลี่ย 2 ชั่วโมง 46 นาที สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้าง ส่วนใหญ่พักค้างเป็นเวลา 1 คืนมากที่สุด ค่าเฉลี่ยการพักค้างประมาณ 30 ชั่วโมง สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนมากที่สุด สำหรับพฤติกรรมและการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวพบว่า มีพฤติกรรมในเชิงบวกมากกว่าพฤติกรรมเชิงลบ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง และกระทำจริงเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คือ ชมวิทิวทัศน์ ทัศนียภาพ

ด้านประสบการณ์นันทนาการ ซึ่งประกอบด้วยประสบการณ์ จำนวน 30 ประเด็น ในส่วน
 ของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาโดยภาพรวม พบว่านักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญต่อ
 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์ ความปลอดภัย และการได้ใกล้ชิด
 สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติมากที่สุด ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้
 ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายมีความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรด้านประสบการณ์
 นันทนาการที่ปรารถนาด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์
 นันทนาการที่ปรารถนาออกเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความ
 เป็นอิสระ และการพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการพัฒนาตัวเอง
 และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการได้สัมผัสใกล้ชิด
 ธรรมชาติ ผ่อนคลายความเครียด กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความสนุกสนาน
 พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ กลุ่มที่ 5 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านการผจญภัย ทำทายและ
 พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย และ กลุ่มที่ 6 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาด้านความ
 สะดวกสบายและความปลอดภัย สำหรับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง นักท่องเที่ยวให้
 ความสำคัญกับประสบการณ์ด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลาง
 ธรรมชาติ และความปลอดภัย มากที่สุดตามลำดับ ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้าน
 การผจญภัย เสี่ยงภัยและทำทายเป็นความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรด้านประสบการณ์
 นันทนาการที่ได้รับจริงด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่
 ได้รับออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์นันทนาการด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิดธรรมชาติ
 ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการด้านการผจญภัย ทำทาย
 การเรียนรู้และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการด้านการแสดงออกซึ่ง
 ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์
 นันทนาการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจกลุ่มที่ 5 ประสบการณ์นันทนาการด้านความ
 สะดวกสบายและความปลอดภัย เมื่อเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนากับ
 ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจำนวน 30 คู่ พบว่า มีประสบการณ์นันทนาการ 13 คู่ ที่มีความ
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยส่วนใหญ่มีความแตกต่างในลักษณะที่นักท่องเที่ยวมี
 ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนามากกว่าประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง

สำหรับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำของนักท่องเที่ยวโดย
 ภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจและมีความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ ต่อการ
 มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในระดับมาก

เมื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่ง พบว่า มีความแตกต่างกันใน 4 กลุ่มประสบการณ์ คือ

- 1) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิดธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่
- 2) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 3) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านความเป็นอิสระและพัฒนาทางจิตใจ และ
- 4) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย การวิเคราะห์ที่ถดถอยพบ เพื่อศึกษาความมีอิทธิพลระหว่างประสบการณ์เน้นทางการที่ได้รับและความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต่อความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนพบว่า มี 4 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจรวมของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

- 1) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านการได้สัมผัส ใกล้ชิดธรรมชาติ ความสนุกสนาน พบเห็นสิ่งแปลกใหม่
- 2) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 3) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย และ
- 4) ความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และมี 2 ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ คือ

- 1) กลุ่มประสบการณ์เน้นทางการด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถความคิดสร้างสรรค์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ
- 2) กลุ่มประสบการณ์ด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย

ผลการศึกษาในครั้งนี้สรุปได้ว่านักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่งมีประสบการณ์เน้นทางการที่ปรารถนาแตกต่างกัน ในขณะที่ความแตกต่างในลักษณะทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแห่งก็ส่งผลให้ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ผลการศึกษาที่ยืนยันว่าประสบการณ์เน้นทางการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการพื้นที่ที่สะท้อนผ่านทางความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อคุณภาพประสบการณ์และความต้องการกลับมาเยือนซ้ำของนักท่องเที่ยว ดังนั้นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทุกแห่งจึงควรให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวปรารถนาและประสบการณ์ที่จะได้รับอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวม

1. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยผ่านทางสื่อความหมาย เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เช่น สามารถสวมใส่กางเกงขาสั้นในขณะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและ นักท่องเที่ยวบางส่วนยังเข้าใจว่าชุมชนควรให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างดีที่สุด เพราะนักท่องเที่ยวคือลูกค้าที่สร้างรายได้
2. ชุมชนควรมีการติดตามและประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุง แก้ไขปัญหาในการดำเนินการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว
3. จากผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทั้ง 4 แหล่ง ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภูมิภาคเดียวกับที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ไปยังภูมิภาคอื่นๆ เช่น อาจมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา หรือการประสานความร่วมมือไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างกันได้อีกด้วย
4. จากผลการศึกษาพบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวได้รับมากที่สุด คือ ได้รับข้อมูลจากกลุ่มเพื่อน ดังนั้นชุมชนควรให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ เพราะหากมองในแง่ของการตลาดนับว่าการใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านทางบุคคล หรือการบอกต่อปากต่อปากมีความสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อีกทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย
5. จากผลศึกษานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และเดินทางแบบกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยมากถึง 27 คน ดังนั้นชุมชนควรมีแผนการเตรียมพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนนี้ เนื่องจาก คนจำนวนมากอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติใน

พื้นที่และส่งผลต่อความรู้สึกแออัดจนทำให้เกิดประสบการณ์ที่ไม่ดีได้ ดังนั้นการจัดกิจกรรม ควรแบ่ง
 นักท่องเที่ยวออกเป็นกลุ่มๆ โดยการหมุนเวียนการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่

6. การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ และการได้สัมผัส ใกล้เคียงธรรมชาติ เป็นทั้งประสบการณ์ที่
 นักท่องเที่ยวปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ดังนั้น ชุมชนควรให้ความสำคัญกับ
 การดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของ
 นักท่องเที่ยวที่ไม่สร้างผลกระทบและก่อให้เกิดประโยชน์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสร้าง
 ประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

7. จากผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงด้านการแสดงออกซึ่ง
 ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักเพื่อน
 ใหม่ได้พบปะผู้คนใหม่ๆ สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ ดังนั้น ชุมชนควรส่งเสริมกิจกรรมที่
 เกี่ยวข้องกับการแสดงออกซึ่งความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้มาก
 ยิ่งขึ้น เช่นการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการประดิษฐ์งานฝีมือ ศิลปหัตถกรรม การทำอาหารซึ่งเป็น
 ของพื้นบ้าน ซึ่งการส่งเสริมดังกล่าวจะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวได้สร้างความสัมพันธ์ทั้งกับนักท่องเที่ยว
 ด้วยกันและระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านในชุมชนได้อีกด้วย

8. ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารเจริญก้าวหน้ามาก สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สะดวก
 และรวดเร็ว แต่จากผลการศึกษา ยังพบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่ง
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ยังมีอยู่น้อย ดังนั้นควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มาก
 ยิ่งขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเดินทางไป
 เยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้

ข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นพื้นที่ตัวแทนศึกษา

1. ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายในบริเวณ
 แก่งบางระจัน เช่น ทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ศึกษาพืช ผัก สมุนไพรในท้องถิ่น เนื่องจากผู้วิจัย
 สังเกตเห็นว่า แม้จะมีนักท่องเที่ยวส่วนมากนิยมการล่องเรือแก่งบางระจัน แต่ยังมีนักท่องเที่ยว
 บางส่วนที่ไม่ได้ล่องเรือ ซึ่งนั่งรอญาติหรือเพื่อนอยู่บนฝั่งและใช้เวลาเวลานาน การสร้างโปรแกรมสื่อ

ความหมายจะช่วยสร้างทางเลือกกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

2. ชุมชนเปรี๊ตใน จังหวัดตราด ควรปรับปรุงบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ในด้านสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก เพราะจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า สิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก ขำรุ่ด ทรุ่ดโทรม ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่นักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ แม้ทางชุมชนจะจัดการด้านสื่อความหมายโดยใช้รูปแบบการบรรยายด้วยคน แต่ยังพบว่า มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเอง ดังนั้นจึงควรจัดทำป้ายสื่อความหมาย

3. ชุมชนชะซอม จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมแล้วชุมชนชะซอม มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเหมาะสมดีแล้ว ทั้งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้นักท่องเที่ยว แต่ควรเพิ่มในเรื่องของวิทยากรบรรยายขณะนำนักท่องเที่ยวเดินป่า หรือศึกษาธรรมชาติ จากผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปชุมชนชะซอมส่วนใหญ่จะเดินทางเป็นกลุ่มโดยมีจำนวนเฉลี่ยต่อกลุ่ม ประมาณ 34 คน และจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า วิทยากรบรรยาย ในขณะที่นำท่องเที่ยวเดินป่า ที่มีความรู้ทั้งเรื่องภูมิปัญญา สมุนไพร เรื่องเล่า ตำนาน มีเพียงไม่กี่คน ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อคณะนักท่องเที่ยว อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพได้ ดังนั้น วิทยากรในชุมชน ควรมีการถ่ายทอดวิชาความรู้ไปยังบุคคลอื่นๆ ในชุมชนหรืออาจจะเป็นเยาวชน และควรแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณภาพ

4. ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวคาดหวังมากที่สุดในการเดินทางมาเยือนชุมชนลีเล็ด คือ การได้ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้กระทำจริงมากที่สุด คือ การได้ชมวิวทิวทัศน์ ทัศนียภาพ นั้นแสดงว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวคาดหวังได้รับการตอบสนองได้น้อย หรือนักท่องเที่ยวอาจจะไม่ได้รับเลย ดังนั้นชุมชนควรมุ่งเน้นในกิจกรรมด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. ควรศึกษาและประเมินผลกระทบทางนันทนาการในด้านชีวภาพในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เนื่องจากบางพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์มากซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบได้ เช่น ชุมชนหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีนักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการล่องเรือชมทัศนียภาพและชมแมงกระพรุนในลำน้ำแก่งบางระจันจำนวนมาก

2. ควรมีการศึกษาเรื่องความเหมาะสมในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการด้านสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ และในปัจจุบันมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้การสนับสนุนจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของการให้ทุนสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งก่อสร้างต่างๆ หากมีการศึกษาดังกล่าวไว้ก่อน จะทำให้ชุมชน มีแนวคิดและหลักการซึ่งจะเป็นการป้องกันการพัฒนาในทางที่ผิด ที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ได้

3. ควรทำการศึกษาประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วยเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของประเทศไทยเริ่มเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการจัดการประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวได้

4. ควรสร้างแบบสอบถามแบบปลายเปิด ควบคุมในประเด็นคำถามด้านความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเขียนเหตุผลของความต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ซ้ำ

5. เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยจูงใจของหน่วยงานหรือองค์กร ที่จัดให้กลุ่มประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กนิษฐา อู่ถาวร, บางรักษ์ เชษฐสิงห์, อัญชลี นครไชย, เกரியงไกร สมณรินทร์, หลาด ชั้นทอง, สมพงษ์ ตุ่มดำ, สมาน กงกอง, สุรินทร์ สุขมี, บรรพต ร่องจิก และเกษม ฉิมสุด. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ ส.ล.8 (หนองแม่นา) จังหวัดเพชรบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่.
- กาญจนา จันทบุผา. 2551. การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- กอบแก้ว ชัยเดชสุริยะ. 2546. การจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จารุเชษฐ์ เรืองสุวรรณ. 2547. การประเมินคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนยี่สารอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์ ชุ่มเมืองปัก. 2546. แรงจูงใจและการจูงใจสร้างปาฏิหาริย์. สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรุ๊ป, กรุงเทพฯ.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ, พิมพรรณ ขอดเผื่อ, น้อยน้อย ดอยสูงสง่า, ปิยะบุตร ยิ่งศีลสมิตร, ทอดู ประกาวาทีและจีหม่อ ดาวดวงใหญ่. 2544. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่.
- ดรชนิ เอ็มพันธ์. 2547. Community – based Ecotourism Planning. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์. 2551. เอกสารประกอบการสอนวิชา (308511) หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวธรรมชาติ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นภาพรพรรณ ฐานะกาญจน์. 2551. แรงจูงใจรวมความต้องการ ในเอกสารประกอบการสอนวิชา 308512 มนุษยมิติในการจัดการอุทยานและพื้นที่นันทนาการ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____. 2552. เอกสารประกอบการสอนวิชา (308522) ผลกระทบทางนันทนาการ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____, สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ, ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์, นัฏฐ พิษกรรม, เล็ก เต็มตระกูล, สมเกียรติ สิงหารวูฒิ และ สิริพงษ์ ราชศิริ. 2541. คู่มือการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____, และรติกร น่วมภักดี. 2549. การประยุกต์ใช้โมเดลการวางแผนนันทนาการแบบเน้นประสบการณ์ในการจำแนกแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ, น. ๕5-20 – ๕5-32. ใน นภาพรพรรณ ฐานะกาญจน์วันชัย อรุณประภารัตน์, นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดีและธีระพงษ์ ชุมแสงศรี. 2549. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1) โครงการ “ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1”. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____, วันชัย อรุณประภารัตน์, นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดีและธีระพงษ์ ชุมแสงศรี. 2549. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1) โครงการ “ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1”. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นภาพรพรรณ ทั้งบุญ. 2546. การศึกษารูปแบบองค์กรชุมชนเพื่อบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิรนาม. 2553. ข้อมูลการเดินทางจากกรุงเทพไปเกาะช้าง. แหล่งที่มา :

<http://www.ekohchang.com/th-koh-chang/Getting%20to%20Kohchang.html>,
25 เมษายน 2553

_____ 2553. หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านชะจอม. แหล่งที่มา :

http://guideubon.com/news/view.php?t=40&s_id=17&d_id=17, 10 มีนาคม 2553

นำชัย ทนุผล, ดนุวัต เพ็งอ้น, สุนิลา ทนุผล, โชติค จรุงคนธ์, ทรงศักดิ์ ภู่น้อย และมนัส ศุภลักษณ์.

2543. รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง
ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
เชียงใหม่.

พจนนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและ
ธรรมชาติ, กรุงเทพฯ.

พุกศักดิ์ กาญจนสำราญวงศ์. 2545. การวิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเลือกแหล่งและ
ฤดูกาลท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ
ดอยอินทนนท์และเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 2548. เอกสารประกอบการสัมมนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการ
ท่องเที่ยวชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.

รัตนา จันทโย. 2546. การศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการ
มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษา
อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ราชกิจจานุเบกษา. 2535. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เล่มที่ 109 ตอนที่ 25.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. นานมีบุคส์
พับลิเคชั่น, กรุงเทพฯ.

ราตรี พัฒนรังสรรค์. 2542. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. สถาบันราชภัฏจันทรเกษม,
กรุงเทพฯ.

เรียม ศรีทอง. 2542. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาการ : ศาสตร์แห่งการพัฒนาชีวิตและสังคม.
บริษัท เจริญเวฟเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, กรุงเทพฯ.

วนิดา จินะโกฏิ. 2551. การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2553. ตำบลลีเล็ด. แหล่งที่มา : [www.http//th.wikipedia.org/wiki/
ตำบลลีเล็ด](http://th.wikipedia.org/wiki/ตำบลลีเล็ด), 25 มีนาคม 2553.

วิชัย เหลืองธรรมชาติ. 2531. ความพึงพอใจในการปรับต่อสภาพแวดล้อมใหม่ของประชาชนใน
หมู่บ้านอพยพโครงการเขื่อนรัชชประภา (เขี้ยวหลาน) จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิภาพร มาพบสุข. 2540. จิตวิทยาทั่วไป. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. 2542. รายงานข้อมูลชุมชนบ้านเป็ดใน.
แผนงานสนับสนุนการดำเนินงานด้านป่าชุมชนในประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์
ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. 2550. ป่าชายเลนชุมชนบ้านเป็ดใน. โรงพิมพ์เอ็มแอนด์เอ็น ดีไซด์พริ้นท์ติ้ง, กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2538. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ: กรณีภาคใต้. การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน. 2553. **บ้านชะขอม**. แหล่งที่มา :

<http://zazom.mooban thai.com/about-us/>, 10 มีนาคม 2553.

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2552. **แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน**. แหล่งที่มา :

www.cbt-i.org, 25 พฤศจิกายน 2552.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2541. **รายงานฉบับสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2542. **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

สมยศ นาวิการ. 2543. **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์กรุงธนพัฒนา กรุงเทพฯ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. 2548. **หนองแม่เฒ่า ถิ่นสมรมุขิรบท่องเที่ยวชุมชนคนกับป่า**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ห้างหุ้นส่วนจำกัด วนิดาการพิมพ์, เชียงใหม่.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2550. **ฐานข้อมูลเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Community Based Tourism)**. กรุงเทพฯ.

_____. 2547. **คู่มือแผนการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ**. กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, กรุงเทพฯ.

สัญญา รักขพันธ์, ประมาณ เทพสงเคราะห์ และนิสากร กล้าณรงค์. 2554. **การศึกษาแหล่งเรียนรู้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง**. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.

สิริวัฒนา ไจมา, บุษบา สิทธิการ, วุฒิชัย ไชยกาญจน์, ชิตพัทธ์ โพธิ์รักษา และชาวปกาก่อญอญอญน้ำ
กลาง. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์
จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่.

สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2546. จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์. บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด
(มหาชน), กรุงเทพฯ.

สินธุ์ สโรบล, อุดร วงษ์ทับทิม, สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์, เบญจวรรณ วงศ์คำ และ อนงนาฏ
ปัญญาใหญ่. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, เชียงใหม่.

สุชา จันท์เอม. 2541. จิตวิทยาทั่วไป. บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, กรุงเทพฯ.

สุภัททา ปิ่นทะแพทย์. 2542. พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาคน. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะ
แนว สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพฯ.

สุภาภรณ์ วรพรพรรณ. 2549. การประยุกต์ใช้ Area Production Model ในการวางแผนการ
ใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านเป็ดใน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2544. จิตวิทยาการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุรรัตน์ เตชาทวีวรรณ. 2545. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสอนคณะวิทยาการ
จัดการ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น

แสงจันทร์ วายทุกซ์. 2548. การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อความแออัดในแหล่งนันทนาการทาง
ธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

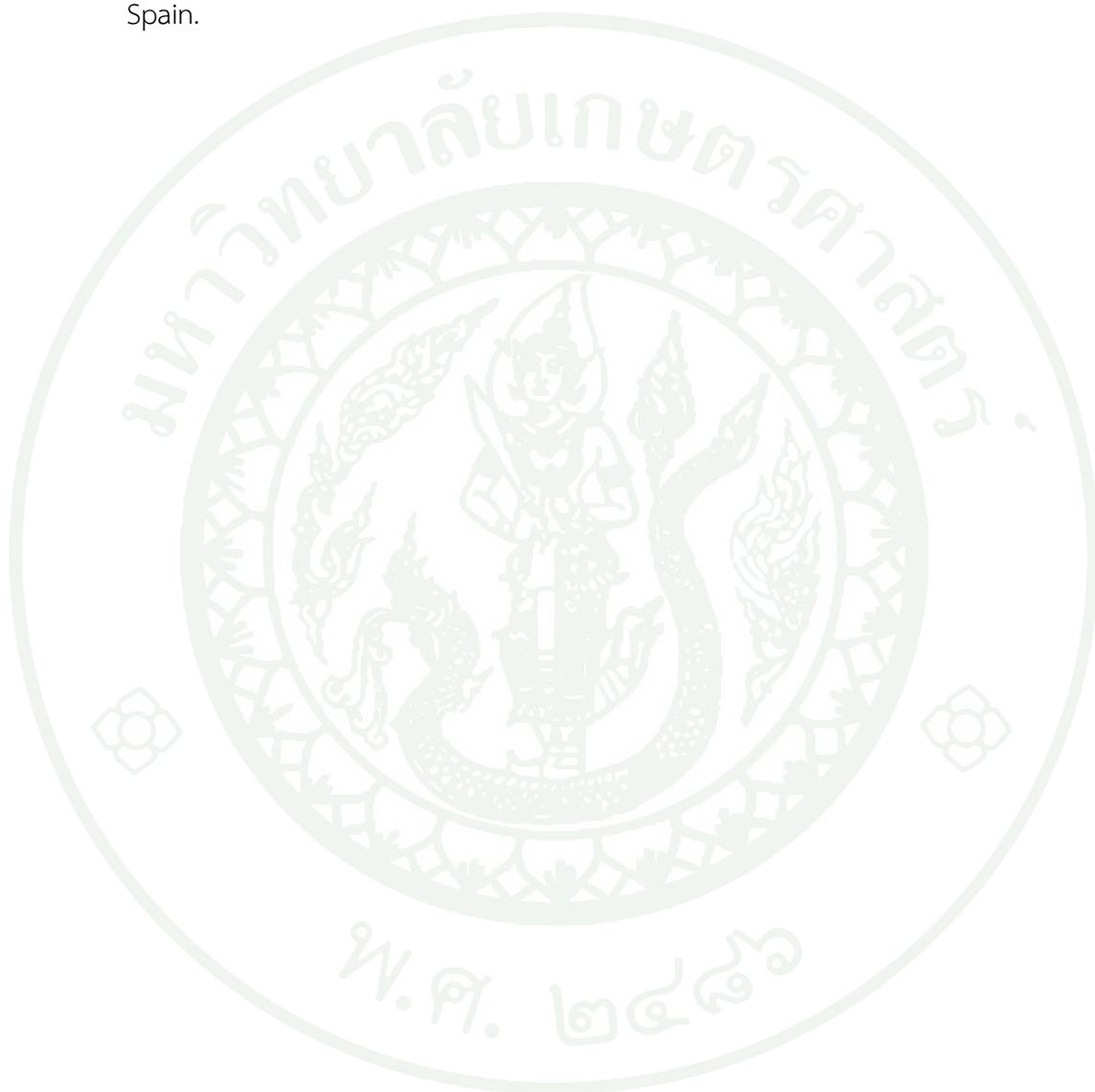
องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์กลาง. 2553. ข้อมูลการเดินทาง. แหล่งที่มา :
http://www.phachanadai.ob.tc/sub_homepage/way.htm, 25 มีนาคม 2553.

- องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด. 2553. **ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด**. แหล่งที่มา : <http://www.leeled.go.th/index.php>, 25 มีนาคม 2553.
- อำนาจ รักษาพล. 2549. **การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุดม เขยกีวงศ์, ประชิต สกฤษพัฒน์ และวิมล จิโรจพันธ์. 2548. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์แสงดาว, กรุงเทพฯ.
- อุษารดี ภู่มาลี. 2548. **การวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. 2544. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย, ใน เอกสารสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 1 (สาขาอุทยานและนันทนาการ)**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- एमพงศ์ บุญญานูนพงศ์. 2552. **เที่ยวเปรี๊ตใน มุมสงบเมืองตราด. หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์**. ปีที่ 19 ฉบับที่ 6911. แหล่งที่มา : www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid...sectionid...day..., 25 เมษายน 2553
- Beck, R. C. 1990. **Motivation: Theories and Principles**. 3rd ed. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, N.J.
- Beh, A. and. Bruyere, B. L. 2007. Segmentation by visitor motivation in three Kenyan national reserves. **Journal of Tourism Management 28 (2007)**. 1464 - 1471. Available source: <http://www.sciencedirect.com/>. December 15, 2009.
- Buck, R. 1988. **Human Motivation and Emotion**. 2nd ed. Wiley, New York.

- Clark, R.M. and G.H. Stankey. 1979. The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning Management and Research. **Gen. Tech. Rep. PNW-98**. Northwest Forest Experiment Station, Forest Service, USDA, Portland, Oregon, USA.
- Clawson, M. and J.L. Knetsch. 1966. **Economic of Outdoor Recreation**. Johns Hopkins press, Baltimore, Maryland, USA.
- Driver, B.L. 1983. **Master List of Items for Recreation Experience Preference Scales and Domains**. USDA Forest Service, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, Colorado, USA. (unpublished document)
- Hilgard, E.A. 1962. **Introduction to Psychology**. Harcourt, Brace & World, Inc. New York.
- Manning, R.E. 1999. **Studies in Outdoor Recreation**. Oregon State University Press, Oregon.
- Metin Kozak. 2002. Comparative analysis of tourist motivation by nationality and destinations. **Journal of Tourism Management** 23 (2002). 221 - 232.
Available source: <http://www.sciencedirect.com/>. December 15, 2009.
- National Park Service. 1997. **VERP : The Visitor Experience and Resource Protection(VERP) Framework – A Handbook for Planners and Managers**. Denver Service Center, Colorado.
- Park, D.B. and Yoon, Y.S. 2009. **Segmentation by motivation in rural tourism : A Korean case study**. **Journal of Tourism Management** 30 (2009). 99 - 108.
Available source: <http://www.sciencedirect.com/>. December 15, 2009.

Tourism authority of Thailand. n.d. **Local insight Thai community based Tourism.**
Bangkok.

WTO. 1995. **Concepts, definitions and classifications for tourism statistics.** Madrid,
Spain.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

--	--	--	--

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

เรื่อง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแบบเน้นประสบการณ์

โดย

นางสาวกนกวรรณ แก้วอุไทย

นิสิตปริญญาโท สาขา อุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาอุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง พฤติกรรมการท่องเที่ยว และความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ของนักท่องเที่ยวจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ศึกษาความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแต่ละแหล่ง และศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงและความคิดเห็นด้านการจัดการพื้นที่ต่อความพึงพอใจรวมและความต้องการกลับมาเยือนซ้ำ ข้อมูลของท่านจะช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงและเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้กำหนดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดของท่านจะนำไปใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ไม่สร้างผลเสียหายใดๆ ต่อตัวท่าน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สถานที่เก็บข้อมูล

วันที่ทำการเก็บข้อมูล.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง ประสบการณ์ในการเยือนพื้นที่ การประกอบกิจกรรมนันทนาการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

1. ท่านเคยมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มาก่อนหรือไม่

ไม่เคย เคย ประมาณ ครั้ง

2. ประเภทกลุ่มการเดินทางในครั้งนี้ของท่าน

เดินทางมาคนเดียว กลุ่มเพื่อน แฟน / คู่รัก
 กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อนและครอบครัว บริษัทนำเที่ยว
 กลุ่มประชุม สัมมนา / ศึกษาดูงาน อื่น ๆ โปรดระบุ

3. จำนวนสมาชิกที่ร่วมกลุ่มเดินทางครั้งนี้ (รวมท่านด้วย) คน

4. ท่านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จากที่แหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ได้รับข้อมูลจากเพื่อน ได้รับข้อมูลจากญาติและคนในครอบครัว
 ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร
 ได้รับข้อมูลจากวิทยุ ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว
 ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต อื่น ๆ โปรดระบุ

5. ในการเดินทางครั้งนี้ท่านพักค้างแรมในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้หรือไม่

ไม่พักค้าง โดยใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ประมาณ ชั่วโมง/นาที
 พักค้าง จำนวน คืน

6. ในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้ ท่านคาดหวังที่จะประกอบกิจกรรมใดบ้าง และมีกิจกรรมใดบ้างที่ท่านได้ประกอบจริง (ตอบได้มากกว่า 1 กิจกรรมโดยเลือกข้อที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน และ X ในคอลัมน์ที่ตรงกับกิจกรรมที่เลือก)

กิจกรรม	คาดหวัง	ประกอบจริง	ไม่มีกิจกรรมนี้ในพื้นที่
ชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ			
ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ			
เดินศึกษาธรรมชาติ			
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ			
ดูนก / ดูผีเสื้อ			
ศึกษาพรรณไม้			
ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน			

กิจกรรม	คาดหวัง	ประกอบจริง	ไม่มีกิจกรรมนี้ในพื้นที่
ศึกษาดูงานชุมชน			
กางเต็นท์พักแรม / ตั้งแคมป์			
ร่วมงานบุญ / ประเพณีในท้องถิ่น			
ประกอบอาหารในท้องถิ่น			
ชมการแสดงพื้นบ้าน			
ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก			
เที่ยวถ้ำ			
ชมลักษณะหินรูปร่างแปลกตา			
ปลูกป่าชายเลน			
ปั่นจักรยาน			
ลงมือทำประมงพื้นบ้าน			
เล่นน้ำทะเล			
ชมวัดในท้องถิ่น			
ศึกษาประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น			
ชมภาพเขียนโบราณ			
ล่องแก่ง/ล่องแพ/ล่องเรือ			
ว่ายน้ำ			
โฮมสเตย์/ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น			
อื่น ๆ โปรดระบุ			

7. ในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนครั้งนี้ท่านได้กระทำพฤติกรรมดังต่อไปนี้หรือไม่

พฤติกรรม	ทำ	ไม่ทำ
1. ศึกษากฎระเบียบในการปฏิบัติตัวก่อนเข้าพื้นที่		
2. หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับธรรมชาติและระบบนิเวศก่อนเข้าพื้นที่		
3. สอบถามคนในชุมชนเมื่อสนใจ/สงสัยในสิ่งที่พบเห็นขณะอยู่ในพื้นที่		
4. ติดต่อคนในชุมชนเมื่อไม่แน่ใจในวิธีการปฏิบัติตัว		
5. เดินชมสภาพธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมสองข้างทางอย่างสงบ		
6. ศึกษาสภาพแวดล้อมโดยรอบบริเวณพื้นที่ประกอบกิจกรรม/พักแรม		
7. เก็บสัมภาระ และสิ่งของที่น่าเข้ามาทุกอย่างออกไปด้วยเมื่อเดินทางกลับ		
8. เก็บขยะที่ตกอยู่ตามพื้นดินบริเวณที่ประกอบกิจกรรมมาทิ้งลงถังขยะ		
9. ถ่ายรูปเก็บภาพที่ประทับใจแทนการนำผลผลิตจากพื้นที่มาเป็นที่ระลึก		
10. เก็บสิ่งที่พบเห็นในพื้นที่ (เช่น ดอกไม้ ลูกไม้) ที่สนใจเป็นที่ระลึก		

พฤติกรรม	ทำ	ไม่ทำ
11. ช่วยแนะนำชุมชนหรือชาวบ้านให้ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างดีที่สุดเพราะถือนักท่องเที่ยว คือ ลูกค้าผู้สร้างรายได้ให้กับชุมชน		
12. ทำสัญลักษณ์ไว้ตามต้นไม้/โชดหินเพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งเคยมาเยือนสถานที่แห่งนี้		
13. ชื่อของฝากจากชุมชนเพื่อสนับสนุนสินค้าภายในท้องถิ่น		
14. ทิ้งขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร เปลือกลูกอม ลงพื้นดิน		
15. เก็บพันธุ์ไม้ และ/หรือส่วนของซากสัตว์ออกจากพื้นที่เพื่อไปศึกษา		
16. เข้าไปในพื้นที่บริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามของชุมชน		
17. เผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตก/วัฒนธรรมของคนเมือง เช่น การแต่งกายแบบสบาย กางเกงขาสั้น ใส่ชุดว่ายน้ำ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน		
18. อื่นๆ โปรดระบุ.....		

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการ และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

8. ประสบการณ์หรือสิ่งต่อไปนี้มีมีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ของท่านมากน้อยเพียงใดและประสบการณ์ที่ท่านได้รับจริงจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวนี้มากน้อยเพียงใด (โปรดตอบทุกข้อ)

ประสบการณ์	ระดับความสำคัญ						ระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่สำคัญ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ได้รับเลย
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ												
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด												
3. การพบปะผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า												
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย												
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ												

ประสบการณ์	ระดับความสำคัญ						ระดับประสบการณ์ที่นันทนาการที่ได้รับจริง					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่สำคัญ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ได้รับเลย
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย												
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า												
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ												
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น												
10. การหลีกเลี่ยงหนีจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ น่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว												
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล												
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ												
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ												
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว												
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม												
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง												
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์												
18. ความสำเร็จและความภูมิใจที่ได้กระทำสิ่งที่ต้องการ												
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น												
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ												
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์												

ประสบการณ์	ระดับความสำคัญ						ระดับประสบการณ์นั้นหนาการที่ ได้รับจริง					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่สำคัญ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ได้รับเลย
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร												
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน												
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่												
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน												
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย												
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม												
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง												
29. ความสะดวกสบาย												
30. ความปลอดภัย												
31. อื่น ๆ โปรดระบุ												

9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

ประเด็นการจัดการ	เห็นด้วย	อยู่เฉยๆ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	อย่างไร
1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น						
2. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรดำเนินการทุกอย่างภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน						
3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทำให้ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน						

ประเด็นการจัดการ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1)
4. ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน					
5. ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสวัสดิการเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว					
6. ชุมชนควรมีการกำหนดมาตรการ กฎ หรือข้อห้าม ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรและนักท่องเที่ยว					
7. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจะทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดน้อยลงเนื่องจากการจัดการทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว					
8. ควรมีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทุกช่องทาง การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น					
9. การจัดการการท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐานซึ่งจะทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยว					
10. นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองมีความสนใจ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว					
11. ในการจัดการผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งก่อนและระหว่างทำกิจกรรม					
12. การจัดการและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายใต้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมดังกล่าว					
13. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้					

ประเด็นการจัดการ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14. การสื่อความหมายเป็นการสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ของชุมชน ดังนั้นจึงควรให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสื่อความหมาย ให้กับนักท่องเที่ยวแม้จะไม่มี ความชำนาญเหมือนมัคคุเทศก์					
15. ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถยอมให้เกิดผล กระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน					
16. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจไม่จำเป็นต้องมีระบบการ แบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในชุมชนอย่างชัดเจน หากชาวบ้าน ทุกคนต่างร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือ และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ					
17. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีการกระจายรายได้และ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมภายในชุมชน					
18. การจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ควรทำ การตลาดกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพื่อจะได้ขยายฐานตลาดในวง กว้าง และชุมชนจะได้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น					
19. ชุมชนควรมีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวมา สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือ สวัสดิการของสมาชิกในชุมชน					

10. โดยรวม ท่านพึงพอใจต่อการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้อย่างใด

ไม่พอใจ

พอใจ (โปรดระบุระดับความพอใจ โดย X ให้ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

น้อย

ปานกลาง

มาก

1

2

3

4

5

11. หากมีโอกาส ท่านต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีกหรือไม่

ไม่ต้องการ

ต้องการ (โปรดระบุระดับต้องการกลับมาเยือน โดย X ให้ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

12. เพศ

ชาย

หญิง

13. อายุ ปี

14. ระดับการศึกษาสูงสุด

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
ปลายหรือเทียบเท่า

มัธยมศึกษาตอน

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

15. อาชีพ

รับราชการ

พนักงานรัฐวิสาหกิจ

พนักงานบริษัทเอกชน

นักธุรกิจ/กิจการส่วนตัว

เกษตรกร

รับจ้าง

นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

16. ปัจจุบันพักอาศัยในจังหวัด.....

17. ข้อเสนอแนะหรือแนวทางอื่นๆ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตามความคิดเห็นของท่าน

.....

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ตารางผนวกที่ ข1 ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่
ปรารถนา

ประสบการณ์นันทนาการที่ปรารถนา	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	0.557	0.930
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	0.364	0.931
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	0.596	0.929
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	0.016	0.937
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ	0.396	0.931
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	0.497	0.931
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	0.539	0.930
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	0.547	0.930
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ท้องถิ่น	0.336	0.932
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายใน ชีวิตประจำวันชั่วคราว	0.317	0.932
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	0.505	0.930
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	0.510	0.930
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	0.718	0.927
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	0.662	0.928
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	0.664	0.928
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อน ค่านิยมของตนเอง	0.570	0.930
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	0.689	0.928
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	0.643	0.928
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	0.704	0.928
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดัน ต่างๆ	0.635	0.929

ตารางผนวกที่ ข1 (ต่อ)

ประสพการณ์นั้นทนทานการที่ปรารถนา	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	0.690	0.928
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	0.715	0.927
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	0.518	0.930
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.664	0.928
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	0.663	0.928
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	0.486	0.930
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	0.642	0.928
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	0.625	0.929
29. ความสะดวกสบาย	0.528	0.930
30. ความปลอดภัย	0.479	0.930

หมายเหตุ N of item = 30; N of case= 30; Alpha = 0.932

ตารางผนวกที่ ข2 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ
จริง

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	0.658	0.948
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	0.277	0.951
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	0.445	0.950
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	0.485	0.950
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ	0.661	0.948
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	0.434	0.951
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	0.800	0.947
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	0.595	0.949
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ท้องถิ่น	0.566	0.949
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายใน ชีวิตประจำวันชั่วคราว	0.543	0.949
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	0.756	0.948
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	0.778	0.947
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	0.714	0.948
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	0.714	0.948
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	0.540	0.949
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อน ค่านิยมของตนเอง	0.782	0.947
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	0.427	0.950
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	0.623	0.949
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	0.728	0.948
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	0.730	0.948

ตารางผนวกที่ ข2 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	0.550	0.949
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	0.836	0.947
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	0.618	0.949
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.609	0.949
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	0.611	0.949
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	0.415	0.950
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	0.704	0.948
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	0.739	0.947
29. ความสะดวกสบาย	0.649	0.948
30. ความปลอดภัย	0.477	0.950

หมายเหตุ N of item = 30; N of case = 30; Alpha = 0.950

**ตารางผนวกที่ ข3 ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของความคิดเห็นด้านการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน**

ประเด็นความคิดเห็น	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	0.314	0.850
2. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรดำเนินการทุกอย่างภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน	0.202	0.857
3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทำให้ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	0.352	0.848
4. ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน	0.178	0.854
5. ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและ บริการเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0.577	0.838
6. ชุมชนควรมีการกำหนดมาตรการ กฎ หรือข้อห้าม ในการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อ ป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรและนักท่องเที่ยว	0.156	0.854
7. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจะทำให้รายได้จากการท่องเที่ยว ลดน้อยลงเนื่องจากการจัดการทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการ ท่องเที่ยว	0.543	0.840
8. ควรมีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทุกช่องทางการสื่อสาร เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น	0.504	0.842
9. การจัดการการท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐานซึ่ง จะทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรการ ท่องเที่ยว	0.279	0.852
10. นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่ ตนเองมีความสนใจ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่ควรจำกัดจำนวน นักท่องเที่ยว	0.702	0.831

ตารางผนวกที่ ข3 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
11. ในการจัดการผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งก่อนและระหว่างทำกิจกรรม	0.323	0.850
12. การจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว	0.674	0.834
13. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้	0.330	0.849
14. การสื่อความหมายเป็นการสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นจึงควรให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวแม้จะไม่มีคามชำนาญเหมือนมัคคุเทศก์	0.612	0.840
15. ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถยอมให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรได้ หากผลกระทบนั้นยังคงไว้ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน	0.499	0.843
16. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจไม่จำเป็นต้องมีระบบการแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในชุมชนอย่างชัดเจน หากชาวบ้านทุกคนต่างร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือ และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ	0.627	0.835
17. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ที่เป็นธรรมภายในชุมชน	0.462	0.844
18. การจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ควรทำการตลาดกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพื่อจะได้ขยายฐานตลาดในวงกว้าง และชุมชนจะได้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น	0.704	0.833
19. ชุมชนควรมีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือสวัสดิการของสมาชิกในชุมชน	0.304	0.850

หมายเหตุ N of item = 19; N of case= 30; Alpha = 0.852

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล	นางสาวกนกวรรณ แก้วอุไทย
วัน เดือน ปี ที่เกิด	2 มิถุนายน 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยนักวิจัยและผู้ประสานงาน โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ประเภทธรณีสารสนเทศและภูมิทัศน์วรรณา โครงการศึกษาความเหมาะสมในการจัดทำแนวเชื่อมต่อ ทางนิเวศวิทยาของผืนป่า ในกลุ่มป่าที่สำคัญของประเทศ ไทย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โครงการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่กลุ่มป่าตะวันออก คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์